יֵאָכֵל: כד וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־
פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה: כה וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף
לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לַאֲבָדָא לָא יִתְאֲכַל: כד וּבְשַׁתָּא
רְבִיעָתָא יְהֵי כֹּל אִבֵּהּ קֻדְשׁ
תּוּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ: כה וּבְשַׁתָּא
חֲמִישָׁתָא תֵּיכְלוּן יָת אִבֵּהּ
לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלָלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ

לקט בהיר

בשנה הרביעי, מ"ל יהיה לכם ערלים, וג' מיבות הללו מיותרים הם, שהיה די לומר שלש שנים לא יאכל, ולאי שפירושו, אותם ערלים שאסרתי לכם שלש שנים, יהיו בהייתן לעולם ועד (רא"ם), ולזה אמר יהיה לשון יחיד ולא אמר יהיו לכם ערלים, שהייה זו קאי אפרי ולא על כל הערן (ב"ב), וכלא פסוק הו"א שלא כן הוא, מאמר דחזינן שאפילו שנים שלא גדל בהם פרי נמנה ונחשב בג' שנים, הרי מזה שאין האיסור תלוי בפירות הראשונים, רק דוקא בשנים, לזה יש סברא שהפרי עצמו יהיה אסור דוקא בג' שני האיסור (גוד"י): צד) ולא שיהיה ממון הקדש או קדש כפירות שמיטה, ושם בקידושין מביא הגמ' ג"ש זו דקדש קדש אליבא דר"ש ללמוד שצריך להוסיף חומש בשבעליו פודין אותו מן לירושלים כמו מעשר שני, וגם בשעת הביעור צריך לבער נטע רבעי כמו מעשר שני, וכן בת"כ, חז רק אלי לימוד, וכמו שאמרו שם במוספתא, אבל אנו אומרים דשני הוא בברכות ל"ה. מלבמיד הילולים דרשינן הילולים שאם רצה לאכלו מון לירושלים צריך הילול כלומר פדיון (ועיין שם למה לשני כתובים) ורש"י מביא רק אלי הדרוש וסומך על המעיין, אבל מה שכתב עוד ודבר זה הללוים לה' וגו', זהו לפרש מיבת הלוים ע"פ פשוטו, ופשוט הוא: צה) ר"ל הענין מכריח אותנו לומר שאין מאכלו את „תבואתו" זה קאי אשלפניו על אומרו ובשנה החמשית, ולא אשלפניו פניו על אומרו ובשנה הרביעית, אלא קאי על פסוק כ"ג על ג' שני הערלה, שבשנה הה' מאכלו תבואת ג' שני הערלה (מ"ל), ופירושו שממילא יהיה כן, לא שתכוונו בעשות המצוה על מנת כן (במ"ח), ומביא מאמר ר' עקיבא כדי שלא יקשה לך מה נשתנה שאמר הכתוב דבר זה דוקא בערלה, הלא כל ממנות האביונים והמעשרות וכו' הוא כן, דכתיב (מלאכי ג' י') הביאו את כל המעשר וגו' והריקותי

אור החיים

בעילות בעלהי וכ' נטיעות נטעתי, ונקראים ג"כ עץ דכתיב (ישעי' ס"ה) כימי העץ ימי עמי, וכ"כ דרשו בזוהר (ח"ג ר"ב) בפסוק לא תשחית את עצה שמדבר באדם בן תורה, ולו כ' שתהיה עיקר הכנסה בארץ לנטוע בה עץ מאכל שהם בני תורה, כי אוירה של א"י מחיים ומעטר הנפש (ב"ב קנ"ח:), ונקרא בן תורה עץ מאכל כי ממנו מזון לנפש. ולא ולמד ממעשה של ר' עקיבא (מס' כלה ר' פ"ב) שלמד תורה לאותו תינוק שהיה אביו מת ונתון בארה גדולה ומיום שפתח פיו בדברי תורה נהנה אביו בעולם העליון[צט]. ואמר ג' שנים יהיה לכם ערלים, פי' אטומים שלא יצא מהם נפלוף תורה שהוא פרי מאכל (תנח' קדושים י"ד) שעד ג' שנים אין התינוק יכול לדבר, ובשנה הד' שהתחיל לדבר ילמדו לומר תורה זה לנו, שמע ישראל, וזה יקרא קודש הילולים, ובשנה הה' תאכלו את פריו כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה) בן ה' שנים למקרא, ויתחיל להיות עץ מאכל. וסמך הכתוב לזה מצות לא

אור בהיר

צט) הרי שאם תתן נגר לתורה ועבדות ה' נטעת עץ שהוא לך למאכל לעולם העליון.

אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא
תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: כז לֹא תַקִּפוּ
פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת

לָא תִיכְלוּן עַל דְּמָא לָא
תְנַחָשׁוּן וְלָא תְעוֹנוּן: כז לָא
תַקְפוּן פֵּאתָא דְרֵישְׁכוֹן וְלָא
תְחַבֵּל יָת פֵּאתָא דִדְקָנָךְ:

רש"י

לשמור הכנסתיו: (כו) **לא תאכלו על הדם.** להרבה פנים נדרש[צי] בסנהדרין (ס"ג.), (לזכרה) שלא יאכל (מבשר) קדשים לפני זריקת דמיה, ולזכרה לאוכל מבהמת חולין ערס* שתלא נפשה[צא], ועוד הרבה (ת"כ): **לא תנחשו.** כגון אלו* המנחשין בחולדה ובעופות, פתו* נפלה מפיו[צב], לבי הפסיקו בדרך (ת"כ - סמ"ר ס"ה.): **ולא תעוננו.** לשון עונות ושעות, שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה[צג], שעה פלונית קשה לשלח (שם - שם): (כז) **לא תקיפו פאת ראשכם.** זה המשוה לדעיו לאחורי אזניו* ולפדחתו (ת"כ - מכות כ"ו.), ונמלא הקף ראשו עגול סביב[צד], שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה

שינוי נוסחאות * עד - קודם. * אותן. * פתי נפלה מפי. * אזנו.

לכם ברכה עד בלי די (בא"ר): צו) ר"ל וכולם קרובים לפשוטו שכולם נכנסו במשמעות לא תאכלו על הדם, לפירושו כמו לא תשחט על ממן דם זבחי (שמות ל"ד כ"ה) בעוד הממן קיים, לא תאכלו בעוד הדם קיים, שעדיין לא נזרק או עדיין לא יצא מגוף הנשחט וכו' שלא אמר לא תאכלו דם (רשב"א פ"ק דברכות): צז) מאהרה זו שיין אפילו כבר נשחט רוב שנים בבהמה ורוב ג' בעוף, כל עוד שהבהמה מפרכסת, אבל עד שלא נשחט כראוי הוא אבר מן המי ואזהרתו לא תאכל הנפש עם הבשר (רא"ם): צח) לשון רש"י בגמ': צריך לדאוג היום מהיזק, לבי הפסיקו שהיה הולך ממזרח למערב והלבי הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו עכ"ל, פי' כל שנתן סימן ואין בו שום טעם שהסימן יחייב את הדבר לבוא הרי נכנס בכלל ניחוש, אבל אם יש טעם בסימניו, כגון אליעזר עבד אברהם, וכמו שכתב רש"י שם שהסימן מורה שהיא גומלת חסדים ורצוי שתכנס בביתו של אאע"ה, פשוט הוא שאין זה ניחש (ג"א), ועוד שהלא מן הקב"ה שאל ותנן שידיעו ע"י סימן זה, וכמו שפירש רש"י שם (ב"ב): צט) גם זה הוא כמו שכתבנו בדיבור הקודם, שאם יש לו סיבה וטעם נכון על אותה עונה ויום ושעה אין בו משום לא תעונו, ופשוט הוא: ק) לשון הכתוב צריך תיקון, שאמר לא תקיפו „פאת" ראשכם, והוא מקיף את

אור החיים

תאכלו על הדם, רמז הכתוב שלא יהיה סיפוקו במאכלו על סיבת הדם שהוא גשם האדם ותכונתו אלא להכלית המושכל הרמוז בעץ מאכל. וסמך לזה ג"כ מצות לא תנחשו, כי תכלית אכילת הדם הוא חלק הנחש[?], בשוד (ישעי' ס"ה) ונחש עפר לחמו, והוא אוכל כל גשם האדם עד כלותו, והוא אומרו ולא תעוננו ע"ד אומרו (איוב ז') כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה, ופסוק זה מדבר בהולך אחר המורגש להרבות חלב ודם:

כו. לא תאכלו על הדם. סמך הכתוב מצוה זו למצות ערלה, לרמוז מה שאמרו ז"ל (מדרש תלפיות) כי אדם הראשון חטא באכילת עץ הדעת קודם זמן התירו שהוא בחינת ערלה, שאם היה ממתין עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין, וזה הוא סוד דבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין ל"ח:) אדם מושך בערלתו היה זו היא ערלתו[קא], והוא מה שאמר הכתוב סמוך לאזהרת וערלתם ערלתו לא תאכלו פירוש מפרי ערלה, על הדם פירוש על סיבת הדם, כי זו סיבה לכל שפיכות דמיה דם אדם ודם זרעיותיו, ויש לך לדעת כי סיבת הערלות ועקרם זה מקורם שזולת חטא אדם לא היתה ערלה בעולם לא של זומה ולא של בעלי חיים:

כז. לא תקיפו וגו'. בהקפת הראש אמר לשון רבים ובהשחתת הזקן לשון יחיד. לומר שיש בהזהרת לא תקיף הגם שאינו בהזהרת לא תשחית, כגון מי שעדיין אין לו חתימת זקן, שלא

אור בהיר

ק) פי' כשאוכל לתכלית הדם והגוף עומן בזה כמ לגמש שהוא הס"מ, וזה פי' לא תנחשו, לא תתן חילך לנחש, וכן לא תעוננו, לא תתנו אכילתכם לענן שהוא הגוף. קא) ואינו כפשוטו.

פְּאַת זְקָנֶךָ: כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ כח וְחִבּוּל עַל מֵת לָא תִתְּגוּן בִּבְסַרְכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא

לקט בהיר

הרשם כמה שנטל הפיאות ולא אם הפיאות הוא מקיף, ודרך הכתוב לומר כן, כגון שמן תורק שמך (שיר א׳ ג׳), או מריק מרבי (שמות ט״ו ט״), והוא מריק את הנהר מן המדבר ולא את המדבר עושה ריק (במ״ח), ופירושן של הדברים הם עז״ה: מן העיניים ולמטה נקרא פניה, ומן העיניים ולמעלה עד מקום שהשערות מתחילות נקרא פדחת, ומן שורש מקום השערות ולמעלה המחיל לשפוע וחד נקרא ראש, וכד׳ לדדי הפנים להייטו מן העיניים ועד האזניים מקום גידולי שערות הנקראות אצלינו פיאות הוא לדעיו, עד כנגד למעלה מן האזניים שמשם המחיל לשפוע ונקרא ראש, וכן מאחוריו עד מקום שמשופע ויורד נקרא ראש ומשם ולמטה הוא העורף, והשערות אשר שם הם שערות העורף ולא שערות הראש (מן שערות אלו לא דיבר הכתוב ואינו אוסר ליטול אותם רק שער הפיאות) כלומר סביב סביב ממקום שהמחיל ליתן משופע נקרא ראש, ולזה אם יעשה לדעיו חלקים בלי שער כמו שהוא הפדחתו א״כ לא נשאר שער סביב רק על ראשו (מון שער העורף) וזהו היקף ראשו (רא״ם), והא לך לשון רש״י בגמ׳: אחורי אזנו אין שיער כלום וכן במצחו אין שיער כלום, אבל בלדעיו שבאמצע יש שיער ואם הוא משוה וטוטל כל השיער שבלדעיו למדת אחורי אזנו ופדחתו זהו המקיף סוף הראש עכ״ל: קא) ר״ל שערות הלדעין יורדין למטה מן אחורי האוזן ומן פדחתו ומעכבין את העיגול ואת ההיקף, ופשוטו הוא שהמדובר מעיקרי השער, ולא מראשי השער שהוא לפי גדלן: קב) אחת לעומת אמצע האוזן מקום חיבור הלחי בלדעין, ואחת למטה מן האוזן: קג) תוך וקלה התפתון שלעומת אמצע הפנים: קד) דבר הלמד מענינו הוא שנכתב אצל לא תנחשו ולא תעונו שהם מדרכי האמורי (ג״א), וכזה נתן טעם למה דוקא לנפש פי׳ למת, משום שכן היה מנהגם של אמוריים, אבל על שאר פסידא אם עושה שרט פטור הוא ואינו עובר בלאו זה, אבל איסור דאוריתא יש בו וכבל התובל בגופו, כן פסק הש״כ בשם הב״ח יו״ד ק״פ ס״ק ט׳ (מ״ל): קה) מקוקה, וכן בדיבור הסמוך ומצאנו מתוקין פירושו מקוקין, וז״ל רש״י במשנה דמכות כותב מחלה על בשרו בדיו או בסקרא ואחר כך מקעקע הבשר במחט או בסכין ונכנס

אור החיים

תאמר שאינו בלא תשחית אינו בלא תקיף כדרך שדרשו (קידושין ל״ה:) במשפט הנשים שאינן בלא תקיפו כיון שאינם בלא תשחית. ואם תאמר ומה ראית לרבות אלו ולמעט אלו, מדבר אני הזכרים שישנם בלא תשחית כשיגדלו, וממעט אני הנשים שאין במינם לא תשחית:

כח. ושרט לנפש וגו׳. אומרו לנפש[קא], לומר הגם שהשרט חיבול הגוף הוא על פרידת הנפש היקרה[קב]. ודקדק לומר לא תתנו בבשרכם, הודיע הכתוב כי לא יפגום פגם זה בנפש מלדעיו[קג] הרבה: **פאת זקנך.** סוף הזקן וגבולו, והן חמש, שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פאות[קד], ואחת למטה בסנטרו[קה], מקום חיבור שני הלחיים יחד (ת״כ - מכות כ״ל:): (כח) **ושרט לנפש.** כן (היה) דרכן של אמוריים[קו] להיות משרטין בשרם בשביל לבם מת: **וכתובת קעקע.** כתב המאוקה[קז] וסקוע*, שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו (ומחקקו) במחט והוא משחיר לעולם (ת״כ - מכות כ״ל:): **קעקע.** לשון (במד׳ כ״ה ד׳) והוקע אותם, והוקענום (ש״ב כ״א ו׳), חובטין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובין

שינוי נוסחאות * ותקוע.

אור בהיר

קב) ולא אמר למת. קג) אעפ״כ לא תתנו.

(2)

תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ: כט לָא תַחֵל יָת בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתָהּ וְלָא תִטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי אַרְעָא עֲצַת חֲטָאִין: ל יָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִילִי בָּכֶם אֲנִי יְהוָה: כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ

רש״י

בקרקע, פורפויי״ט בלע״ז: (כט) ל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנויה לביאה[קח] שלא לשם קידושין (ת״כ - סנה׳ פ״ו:): **ולא תזנה הארץ.** אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה[קט] לעשותן במקום אחר ולא בארצכם (ת״כ - תוס׳ קידושין פ״ט), וכן הוא אומר (ירמי׳ ג׳ ג׳) ויהי מנעו רביבים וגו׳:

לקט בהיר

הצבע בין העור לבשר וגרמה בו כל הימים עכ״ל: קו) הקשה הרמב״ן ז״ל הלא ברייתה זאת דלא בהלכתא, דלא קיי״ל כר׳ אליעזר האומר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה, אלא דוקא שנבעלה בעילה האסורה לה, ומלשון רש״י משמע ביאה שלא לשם קידושין אפילו איננה אסורה לה, אבל אין קושיא, שאון ממה שדרכו של רבינו לפרש פעמים לפי פשוטו הגם שהוא שלא אליבא דהלכתא, כאן אין אנו צריכים לכך, שאין ענין זה לזה שאין הכתוב אומר אל תעשה בתך זונה, אלא להזנותה פי׳ אל תחלל אותה לעשותה הפקירה שתזנה לכל מי שהוא, והוא עבר בלאו זה אפילו לא עשאה זונה (ג״א): קז) פשוטו הוא שאין זה פשוטו של מקרא, פשוטו פשוט הוא (ואין צריך רש״י לאומרה) שלא תזנו יושבי הארץ, כי ענין זנות וערוה נגע המתפשט הוא, ובמעט התרשלות ופשיעה תזנה כל הארץ בכל מיני זנות, כי אין אפוטרופוס לעריות, אלא מאחר שמיומר הוא שהלא אומרו ומלאה הארץ זמה גם כן זה פירושו, לזה הביא רבינו לדרוש זה שתינת זונה פירושו נטייה מדרך המיומד והישר, ולזה מדה כנגד מדה גם הספע העליונה מטה ומזנה מדרכו הישר, ומביא ראיה, שהנביא אומר ותמניפו ארץ בזנותיך וברעתך וימנעו רביבים (פי׳ מטר) ומלקוש לא היה, וווא״ו זו של ולא תזנה היא במקום נמינת טעם, ולא תזנה כדי שלא תזנה:

אור החיים

שכינתו יתברך, ושם הוי״ה ב״ה הוא מלך יושב על כסא המלכות, ורמז בזה כי יקפיד ה׳ על כבוד שמו יתברך, ועל כבוד שכינתו, ולדרך זה יש ה׳ להאדם לבל יפגום גופו ונשמתו בב׳ מעשים הרשומים שהם שרט לנפש וכתובת קעקע:

כט. אל תחלל את בתך וגו׳[קח]). פי׳ יש האל למי שיש לו בת שלא יגהג בה מנהג חולין להראות לפני כל ולהתגאות לפניהם אלא כבודה בת מלך פנימה. והגם שיתכוין בזה להגאת זיווגה כדי שיודע כי בת יפה ונעימה היא ותנשא להראוי לה, עם כל זה יש האל כי חילול הוא לה והיולא מזה הוא להזותה לא להשיאה כי יבער בה אש הטבעי ותחלל כבודה, ולא זו בלבד אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה ומומד ותזנה הארץ ונכשף ומלאה הארץ זמה, ומלאה עון כל הרשע תלוי

אור בהיר

קח) מה זה חילול ומה זה זימה, שנראה שהם ב׳ דברים נאומרו להזנותה, ולפי מ״כ שמביא רש״י ז״ל הוא דבר אחד, והיל״ל אל תחלל את בתך בזנות, וגם למה תזנה הארץ בשביל שלא ימיד.

אור החיים

ל. את שבתותי תשמרו וגו׳. לל״ד למה חזר לומר פעם ב׳ מה שלוה בתחלת הפרשה, ורז״ל בת״כ אמרו וז״ל יכול יהיה בנין ביה״מ דוחה את השבת ת״ל את שבתותי תשמרו וגו׳ ע״כ, דבריהם ז״ל יוציאו אותנו מקושי הסמיכות, אבל קושי הכפל במקומו מונח שהיה לו לכתוב ומקדשי תירא׳ סמוך למאמר ואת שבתותי תשמרו האמור בתחילת הפרשה ולא היה צריך לומר פעם ב׳ את שבתותי וגו׳. ונראה כי מלוה זו קשורה עם מה שלפניה, כי לגד שלוה ה׳ לאב לבל יחלל בתו להזנותה לפעמים ימלא כי הבת מעלמה תחלל כבוד עלמה וכבוד אביה לזנות ואין יד האב באמצע, לזה

לוקה אחת. דלא הוליה מידי מכל בקריאת שם זה וקבלו מעשר לתשון המכול נתרומת מעשר וקעבר אלא דסכל לאכל חיסול תרומה דקבלו ליכא דאא כהן הוא וכו' (ג) לו אה אמר תרומת מעשר בחאלעיתה הוי מני לאכל כולה ולא לקי מידי דאה תרומת מעשר לכהן והוא כהן ואמעשר לתשון תורה אור

ואמעשר שני לא לקי דהא לקי לורס שני: הכי גרסינן מעמא דמעשר שני בירושלים ומעשר שני בגבולין הא מעשר שני בגבולין לוקה שלש: דעיילים. לירושלים וקרא עליה שם והדר לפקיה חון דחוא מעשר שני פני המומה הלכך לוקה שלש: לו הכי מלי למימרא. דכשלמא לו אמרת מעשר שני בגבולין לוקה שלש אע"ג דלא חזא פני כתומה לשמעיק מוכא דמיכין עליו אע"פ שלא רלה פני מומה ולאלמרך למיתמה משום דיוקא דיהה הא בגבולין אלא לו אמרת בדעיילה ולפקיה מלי למימרא לא הא אלעריכא ולא דיוקא דיהה דהא פשיטא דאפילו כהן לוקה על המכול וחר על המרומה ועל מעשר שני חון לחומה: דעיילה בטיבלה. להיא אלה בירושלים דקלטוהו מחיוט למעשר שני הערוד ליתכס ממכה: וקסבר מחטת שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ודמי כמאן דעיל מעשר שני בטמיה דהוה ליה רלה פני המומה והלכך כי אפקה לוקה עליו וכגון דאפקה נמי בטיבלה: שנגמרה מלאכתן. למעשר כדמפרש בזרעים (משנרות פ"ו מ"ט) מלומתו גמר מלאכתן למעשר כדמיתן מטימרא הכרי בדיעתין מטיפקסו פי': שיפרה מעשר שני. עדיין יש לו פדייה דכיון דלא גמרה מלאכתן לא אמריכן כמי שהורמו דמיין ורלה פני המומה ולין לו פדייה: יחזיר מעשר שני ויאכל בירושלים. דקסבר בית שמאי כמי שהורמו דמיין: יפדה ויאכל בכל מקום. מדמתני רבי יוסי אליבא דבית הלל יפדה ס"מ דהכי סבירא ליה בית הלל שמלו במקום בית הלל היה משבח ומדקאמר יפדה ס"מ דמחטת שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין ולא רלה פני המומה ויש לו פדייה ולא מ"ד מי: רבינא אמר. הא דאיתקין לעיל הא בגבולין לוקה שלש וקא בעיה מלי למימרא לאלמרך כגון דנקיט ליה בקנא וקא מסמע לן דלמאן דרלה פני המומה דמי לוקה משום דכל המעשר דמיין:

מתני' הקורח קרחה בראשו ובזקן מבאן ומבאן ומלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת *ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' והי קרחות הד אילמא בזה אחד זה וברמש התראות פשיטא אלא

גמ' תנו רבנן *לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קרחות תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' והי קרחות הד אילמא בזה אחד זה וברמש התראות פשיטא אלא

לוקה אחת וד שאכלה לוקה שתים שאילו בתחלה אכלה אינו לוקה אלא אחת מעמא דאיתיה בירושלים הא בגבולין לוקה שלש (ה) דאע"ג דלא רואה פני המומה דעיילי ואפקי אי הכי מאי למימרא הכא במאי עסקינן כגון דעיילוה בטיבליה ונקסבר *מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וסבר ר' יוסי מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי *ותניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי יוסי *לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על פירות שלא נגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שבית שמאי אומרים יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ואי סלקא דעתך מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין הא קלטוהו מחיצות *אמר *רבה מחיצה *לאבול דאורייתא *מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי איתיה בעיניה בטבליה לא גזור רבנן רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא ותפשוט *בעיא דרב פפא:

ר' מתני' הקורח קרחה בראשו *והמקיף פאת ראשו *והמשחית פאת זקנו [ו] והשורט שריטה אחת על המת חייב *שרט שריטה (ב) אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת *על הראש שתים מבאן ואחת מבאן ואחת מבאן *על הזקן שתים מבאן ושתים מבאן ואחת מלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת *ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' והי קרחות הד אילמא בזה אחד זה וברמש התראות פשיטא אלא

הא בגבולין לוקה. מדלקה והיא שנת מעשר שני והא בירושלים שמא מינה דאיתיה בגבולין לוקה שלש: **אמר** רבא מחלה לאכל מדאורייתא מחלה לקלוט מדרבנן. הלכך עבר דין פדייה לא אמרינן (ז) מתנה שלא הורמו כמי שהורמו דמיין לענין שקלטוהו ואסור לפדותו לאכל לענין שלוקין בגבולין אמרינן כמי שהורמו דמיין והוי לאו פני הבית:

רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא. הא דאמר בגבולין לוקה שלש מיירי בשהיה עומד בין הקנים ונקיט ליה לקנה מבחוץ ואמטיק דלוקה דבכך קרים ביה ראיית פני הבית ולוקה כשאוכלו במקומו דעדיין איט בפנים לגמרי (ח) ולפשוט בעיית דרב פפא:

לחייב על כל קרחה וקרחה. היכי דמי אילימא בזה אחר זה ובתמם התראות פשיטא אלא בבת אחת ובתרא התראה. זו גירסת הספרים והקונטרס לא גרים בבת אחת אלא בתרא התראה וקן פי' לעולם בזה אחר זה ומאי היינו דעמא דמשום דאי הכי בבת אחת הכל קרחה הא אית ליה בבת אחת הכל אחת ומיירי שעשה שיטור ה' קרחות ס"ק ב והוא הדין דבזה אחר זה נמי סיה יכול להקשות אלא הכי קאמר אילימא גם בבת אחת ובתרא התראה: אלא

[מדיים שם. כיב קבנ: מעלין קב. בכורות יא.] [ע"ל הוריות]

[מיים פ"ג מ"ו]

סנהדרין קג. ע"ש ר"מ נב: ע"ש

[ע"ל יח:]

שבועות כ: [וש"ש הוס' ר"ה הייב]

מיר מב

קידושין ט.

[יבמות כ. הדין]

ריש ק שמעתי ונ"ל הר"ר ר"ה ר"ל נמסה מן הארון מקום שלמי המחנות ונ"ל נמנוס

עין משפט
נר מצוה

עז א מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"ו:

עח ב מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' ה:

עט ג מיי' שם הל' ה:

ע ד מיי' פ"ט מהל' סנהדרין (סי' קמ) ופ"ב מהל' ע"ז הל' ו: מגיד משנה שם ריב"ם מי' קפא פסוק ב:

פא ו מיי' שם בהל' סנהדרין הל' ז (סי' קמ) ופ"ב מהל' ע"ז הל' ז: מגיד משנה שם פסוק ד: [ו] מיי' שם בהל' סנהדרין הל' ד סי' קמב

פב ז מיי' פ"ב מהל' ע"ז הל' יב: מגיד משנה שם פוסק"ם י"ד סי' קפ פסוק ח:

פג ח מיי' שם הל' ח: מגיד משנה שם פוסק"ם י"ד סי' קפא פסוק ח:

פד ט מיי' שם הל' ז: מגיד משנה שם פוסק"ם שם פסוק יח:

פה י מיי' ומגיד משנה שם פוסק"ם שם פסוק ט:

פו כ מיי' שם הל' מ: מגיד משנה שם פוסק"ם י"ד סי' קפ פסוק י:

[עי' תוס' שבועות ב. ד"ה ומן:]

פז ל מ מיי' שם פוסק"ם שם פסוק ט:

ה.הות הב"ח

(ה) בגמ' ואמרינן דלא רולה וכו' דעיילה ואפקה וכו' כגון דעיילה בטיבלה ומסבר מתנות: (ו) שם ומתנה שריטה (אחת) ס"ק ובינ. ס"ק לוט: (ב) רש"י ד"ה לקט וכו' וכו' דלו: (ז) ר"ה ומקיף פאת ראשו בתרש. ר"ב כלומר לית ביה דבר הגם ע"ל בתרש"י ריש פינקין: (ח) ר"ה לחייב וכו' דמיתקין מקרא דחייב על כל קרחה וכו' וכו' ובגמ' ר"ה ר"ל כלה דהכא לא נרך וכו' וכו' הוי כלי אלא אלא ממשמעות דכלמרי' לקמן כדף זה רש ע"ב דסכיעמו וכו' ומתם ותיתגום בס"ד: (ו) ד"ה כבי גנסיק וכו' ומיתא אות ל"ב ס"ק כדאמרינ לקמן ומשיעמו כמ דאמרינ דלכתא אלא מדת הכרלם ומתיינן עלה מתם: (ז) תוס' ד"ה אמר וכו' לא אמרינ מחנות דכו' שקלטוהו מחיצות ואסור לפדותו אלא לאכול לענין שלוקים בגבולין של מכילתא אמרינ כמי: (ח) ר"ה רבינא אמר: ומתפשט:

לא כיון דליכא אלא חדא התראה אמאי מי מיחייב ה' ולא משום דעבר בכל אחת מה בכך כיון דאי לא איכא וכי אדם אוכל ג' זיתי חלב בכל אחת ואחת התראה מי מחייב שפי מלקות משום דהויא ליה התראה אכל חדא וחדא ויש לומר דשאני הכא דגלי קרא (ג) אכל קרבה וקרבה דקרבות מחלקות כגון גופים מוחלקין מיהו קשה למה סולדך לפרש בקרבה דעל ידי נשא לוקמי (ד) בקרבה כיון שיעור ה' קרבות בכל אחת ומ"מ לא קשה מהא דמוכר שור ה' דשאני הכא דגלי קרא דקרבות מחלקות כמו גופים מוחלקין ויש לומר דלא מקוקמא ליה בקרבה וקרא כיון בכל אחת משום דקרבה כיון קרבה במקום אחד וכל אחד כלי הפסק שיעור ביניהם וכה"ג חייב הכל קרבה אחת ואין כאן על כל קרבה וקרבה להכי מוקי לה בה' מאכשרין בכשר ואותביתו בכל אחת ואחת ופי' בה' מקומות דאוקים קרא זה מזה שיש הפסק שיעור בין קרבה לקרבה וקרבן כיון על כל קרבה וקרבה ואם תאמר סוף סוף נוקמה אפילו בזה אחר זה וכתמצה מקומות דאוקים קרא כדפי' ומיתוקים שפיר גם בקרבה ואולם כיון בלא נשא ובחדא התראה משום דגלי קרא דקרבות מחלקות ומתוך פי' הקונטרס משמע דאל"כ לא היה מחייב כי אם אקרבה קמייתא שהיה כיון כתוך כדי דיבור להתראה דאחיך קרבות לא מחייב משום דאיכא בתוך כדי דיבור להתראה ומאי למימר דאשתלוי כדמוכח לעבור תוך כדי דיבור להתראה לא מאי למימר דאשתלוי כדמוכח פרק י' יוחסין (קידושין דף עב: ושם) גבי ה' אלמנות בזה אחר זה דמחייב אכל חדא וחדא ואפי' בחד התראה משום דגופים מוחלקים אבל"ג דליכא בתוך כדי דבור כ"א באלמנה קמייתא לכך בראה דאין הכי נמי הוה מאי לאוקומי בזה אחר זה כדפי' אלא נקט בכל אחת לרבותא דאפילו בחוט' דהוה קשה ליה מיחייב ומתוקמא שפיר כך פירוש בגיטה ומיהו (ה) ניחא לפירוש דגרסינן בכל אחת וכו' אבל לגירסא דאמורה דגרס אלא בחדא התראה פירוש ומשום קרבה זה אחר זה מאי איכא למימר וי"ל דמ"מ קאמר בכל אחת לרבותא אפי' דאפי' בכל אחת משכחת לה בחמשה מקומות מוחלקין בהפסק שיעור בגון דשך אכבשיתו בגשא אבל שכן בזה אחר זה דמיתוקמא בה' מקומות אפי' בקורת בידו:

במלקות (שחורות מתוך לבנות) שהוא חייב-פרשב"ם דאמתא דוקא כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה

[ל"ל ג'] [ל"ל ב'] [ל"ל מתוך שחורות]

תוספות הרא"ש

(א) נמצא בתמיד פמה שיעור קרבה הכ"ל אומר בגרים אחרים אחרים: (ב) שם על כל אחד ואחד ח"ל לגמרא: (ג) תוס' ד"ה לא לגיכא ומי: ונגלי קרא דחייב אכל קרבה וקרבה דקרבות מחלקות כמו גופים מוחלקין: (ד) בא"ד לוקמי בקרבה בידו וכו' וי"ל דלא מיתוקמא ליה בקרבה בכל אחת משום דהקונטרס בידו קרבה אחיקים אחר יוכל בידה גלי הפסק שיעור ניחייב כפ"ג בל"ל ואות ו' עמקן: (ה) בא"ד ומיהו הא ניחא נמאי דגרסינן בכל אחת:

עין משפט נר מצוה

פרק א מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ט' עמ' לאוין סב:

פרק ב מיי' פי"ב מהל' מחיתה הל' י' סמג לאוין רכ:

צ ג מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ט' סמג לאוין סב:

צא ד מיי' שם סמג שם פרק"ש ריש פי' קס פרק ט:

צב ה ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ט' סמג לאוין סכ"ט ל"ת פי' שם פרק ל:

[מיי' נמצא]

צג ז מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ו' סמג לאוין ס שו"ע שם ומנ"ע ריש פי' קסב פרק ו:

צד ח מיי' שם הל' ז' סמג לאוין לא שו"ע ריש פי' קמא פרק ה:

נגעים פי"ו מ"ב

צה מ מיי' שם שו"ע שם פרק ד:

צו י מיי' שם סמג לאוין סב שו"ע ריש פי' קפא פרק ד:

צז כ מיי' שם הל' יב שו"ע שם פי' קס פרק מ:

[ל"ל ג']

[ל"ל נמצא מתוך שחורות]

---

*אלא בחדא התראה מי מחייב ותנן *נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת ילא צריכא דסך חמש אצבעותיו *נשא ואותביתו בבת אחת דהויא ליה התראה לכל חדא וחדא וכמה שיעור קרחה רב הונא אמר כדי שיראה מראש רבי יוחנן אומר משום ר"א *ברבי שמעון בגרים (*כתנאי כמה שיעור קרחה (פ)כגרים) אדרים אומרים כדי שיראה מראש אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי חד אומר בגרים וחד אומר כדי שיראה מראש וחד אומר כשתי שערות ואיכא דמפיק שתי שערות ומעייל בבעדשה וסמגך *בחרת בגרים ומחזה בבעדשה *תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא לקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי *הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר ארת ומודים חכמים לרבי אליעזר ובמלקט לבנות מתוך שחורות אפילו ארת שהוא חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנאמר °לא ילבש גבר שמלת אשה: °והמקיף פאת ראשו וכו' : ת"ר פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו °זה המשוה צדעיו לאחוריו אזנו ולפדחתו ותני תנא קמיה דרב חסדא °אחד המקיף ואחד הניקף לוקה *אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר °לא שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר °במסייע ודברי הכל : והמשחית פאת זקנו : ת"ר פאת זקנו סוף זקנו ואיזהו סוף זקנו שבולת זקנו : והמשרט שריטה אחת וכו' : ת"ר °ישרט יכול אפילו שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ת"ל °לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד ומנין למשרט חמש שריטות על מת אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל ושרט לרבות על כל שריטה ושריטה רבי יוסי אומר מנין למשרט שריטה אחת על ה' מתים שהוא חייב על כל (ג) אחת ואחת ת"ל לנפש לחייב על כל נפש ונפש והא אפיקתיה לביתו שנפל ולספינתו שטבעה בים

קסבר

תוספות אחר

ת"ל אלא בחדא התראה ולא לתתרו ביה חדא התראה ותחא אחרו בה אחר זה מי מחייב והתנן ט' אינו אלא בחדא התראה ולא לתתרו ביה ולא גרסינן בכל אחת אלא לתתרו ביה חדא התראה ותחא אחרו בה אחר זה מי מחייב ולא אמרו בו אלא חדא התראה ותנ"ל דמחייב בכל אחת כל היום ליכא: אל תעשה אל תעשה: נמא · פירוש סס שמשיר את השיער והסך ממנו אינו עומד שיער בגופו: ואוקמיהו בכל אחת · כה' מקומות דהוו להו ה' קרבות ובחדא התראה דכיון דבכל אחת קא עבד מלי חדש דמילתא אחרא אלא אלבע מפי מהא והתלמא ספק לא מיתבא דהתראה אסולה אלבעות אדיא ומנחא ולאלבר מחבבר ל' אם מוקם להתראתו אי לא · שירלה מרלתו · שירלה מחבר הרלתם ענוס: אמר רב יהודה כר חביבא פליגי בה תלתא תנאי · איכא דמפיק שתי שערות ומעייל כעדשה: וסימנך · דלא חיסא מפיק בגרים ומעייל כעדשה מעבה דכעדשה נמי בשעורי קרחה איכא בגרים וכעדשה ומהשתא דאמרינן דלא אפיקא אלא שתי שערות דשלה מרלתו לא הו גרסינן לאפוקי דשוה הוא לדברי כולם דאין זה שיער קלוב: אבל גרסינן הנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת ולא גרסינן תניא: פי הזוג · חוץ של מספרים: אימא וכן לקרחה שתים · ולפרושי אתא: דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערותיו שחורות כדי שלא ירלה זקן אמרינן דבשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה חשובה היא לו ואייב משום נוזז כיון דאייב בגזיזה זו. שחורות מתוך לבנות לא גרסינן: אם בחול אסור · שמתאה עצמו בגויי אמה: ואיזהו סוף רלתו · באיזה מקום יהא מקיף סוף הרלתם שיהא חייב בכל מקיפו: המשוה לדעתו לאחורי אזנו ולפדחתו · אחורי אזנו אין שיער כלום וכך במצוא אין שיער כלום אבל בגדעיו יש שיער ואם הוא משוה וטולל כל השיער שבגדעיו למדה אחורי אזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הרלתם: דאכיל תמרי בארבילא · האוכל תמרים בכברה יהא עוקה בתמיה כלומר מיקה מה פעם שהוא עוקה לאו שאין בו מעשה הוי ולא לילקי: דאמר לך מני. השואל לך כמאן קאמרת מיקה עוקה אימא ליה ר' יהודה היא דאמר לעיל (דף: מח.) לאו שאין בו מעשה אוקין הייט לאו שאין בו מעשה דניקה הוא דקא עבר אלאו דלא מקיפו דמקיפו לקרא הכי לא תקיפו לא תגיתו להקף דמגיה להקיף כמקיף ת"ל מהתקיפה בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאחרי קא מזהר רחמנא ניקף ומקף: דבא אמר · לא לריכא לאוקמי כר' יהודה אך בריתא דהני הנא קמיה דרב חסדא דקיימא במקיף לא עלמו וקמ"ל דחייב תרתי משום מקיף ומשום ניקף דסד"א לא ליקי אלא חדא קמ"ל: ודברי הכל · דלא לריך לתרוצי ר' יהודה היא: מסייע · מזמין הסערות למקיף: שיבולת זקן · כולהו חמש פאות דקא חביב במתגיעין בכלל שיבולת הם: ת"ל ושרט · דמלי למיכתב לנפש לא פתבו לשון אחר ת"ל ושרט מריבויא דוי"ו: ר' יוסי אומר בו' · ר' יוסי מוסיף חיובי: הא אפיקתיה לביתו שנפל · והא דאי ר' יוסי לא פליג בהכיא דהיינו אם מוליא הפסוק מידי פשוטו: קסבר

[קדושין עז:מיר לח: מב. חולין עב:[לגמן כפ.]]

[ביק פו.]

[גיר' ריי"ף ר"א בן שמוע]

[שבת לה:]

[שם והוספתא הבכם פי"ב פ"ם]

[מנהדרין פט:]

[לעיל ה: ומ"ג]

[ל"ל ג]

התחתון וזו פאה אחת, וסופו למעלה מן האוזן כשמתחבר עם הצדעא והוא עקום קצת, ושם בסופו כמין שיטה ונקרא שבולת הזקן, ועכשיו הפאות הם בי פירקא דיקנא כמו שאמרו בגמרא. וקרובים לזה[564] דברי רש"י[565] ז"ל שכתב שתים מכל צד בצדעים לפי שהלחי רחב כנגד הצדע ויש לכל דבר רחב קצה לשני צדדים.

ובפירושים כתבו תלמידיו ז"ל, פירקי דדיקנא פרק ראשון של זקן הוא תחת האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא משם, ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ, ושתי השבולת שמכאן ומכאן נקרא פאה, שכל אחת לסוף לחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן; ואחד מלמטה מקום חבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד ופרק לעצמו הוא ונקרא מונטו"ן. עכ"ל. ואלו דברים סתומים אבל הולכין בשיטה אחרונה שכתבנו לעיל, וקורין שבולת זקן לכל פאה ופאה מפני השער שבולט שם מעט כדרך הפירוש האחר שכתבתי לעיל, אבל הרמב"ן[566] ז"ל ור' חננאל ז"ל קורין שבולת זקן למקום המונטו"ן בלבד כפירוש האחר.

ומתוך כל הפירושים הללו אין לנו היתר תער אלא בשפה העליונה ותחת הגרון כמו שכתבנו, וגם בזה צריך ליזהר כמו שאמרו רבותינו הצרפתים[567] ז"ל שלא ימשוך הער שהוא כנגד הסנטר כלפי מטה וישחית בסנטר. וחסידים ויראי חטא אין נוגעין בתער כלל בשום מקום והוא המשובח. והא דתנן רבי אליעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת, כבר כתבתי לעיל[568] פירוש ר"מ ז"ל דאפילו בזה אחר זה בלי הפסקה קורא כאחת, ואפילו התרו בו על כל אחד ואחד דחד לאו הוא. והא דלא פליג רבי אליעזר בנזיר בין ביין בין בענין גלוח בין בכלאים, דהתם נמי חד לאו הוא ודלא כרבנן, אלא דכיון דפליג הכא תו לא אצטריך לפרושי התם. אבל בתוספות[569] כתבו דלא פליג רבי אליעזר אלא בהתראה אחת, ואפילו בהא פליגי רבנן עליה דסברי פאות מחלקות, והכי מסתבר להו טפי.

ת"ר ופאת זקנם וכו' עד הא כיצד (הוא) גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער. וכן הלכתא, ומשורת הדין כל שהוא במספרים אפילו כעין תער מותר[570], אבל מדת חסידים שלא לעשות כן מפני חשד הרואים, וכן ראוי לעשות. ועוד אמרו בתוספתא[571] כי גם במספריים יש ליזהר מפני שהזוג של מטה משחית כתער, ואמרו[572] כי הרב רבינו יעקב מקוצי היה אומר לספר הזהר שלא תנוד זוג של מטה ע"כ.

ומסוגיא דשמעתא הוי משמע, דדוקא בהשחתה דזקן לא הוי השחתה אלא בתער משום דכתיב[573] ביה גלוח והשחתה, אבל בהקפת הראש בכל דבר אסור ואפילו במספריים דהא לא תקיפו כתיב ביה, ובכולה סוגיין לא איירי בהא אלא לענין השחתת זקן בלחוד, אבל מצינו בתוספתא[574] ואינו חייב עד שיקיפנו בתער. וכן פסק הרמב"ם[575] ז"ל. ואפשר דנפקא לן לתוספתא האי דינא, משום דכיון דהקפה היא השוואת הצדעים ואחורי אזנים ולפדחתו דלא חשיב הא במספריים אלא בגלוח תער[576], ולפי טעם זה כל שכן דאסור במלקט ורהיטני ולא נקט תער אלא לאפוקי מספריים דשרי, או אפשר דטעמא דתוספתא דיליף הקפה מהשחתה בהיקש[577], ולטעם זה יהיה מותר במלקט וברהיטני[578] כמו בהשחתה, וזה נראה יותר לפי פשוטא של תוספתא.

ומיהו קשיא על האי סברא סוגיא דמסכת נזיר

הובא גם בראא"ש, ובפירוש רש"י על הרי"ף ובפסקי התוס', ובנמוק"י. 564 עיין בדברי רבינו שבועות (ג, ב) מה שהוסיף שם אחרי שהביא את לשון רש"י ולכאורה יש חילוק דק בשני המקומות, ועיין בספר נתן פריו כאן אות ה' מש"כ בזה. 565 בשבועות (ג, א) ד"ה ועל הזוקן שתים. 566 צ"ל הרמב"ם שהביא לעיל. 567 ר"ת והובא בהגהות סמ"ק (מצוה ע) רשם ר"ת ובארחות חיים (ח"ב סימן

קנט). ולא כדעת החינוך מצוה רנב שהוכיח מהרמב"ם שיש איסור. 571 עיין בתרומת הדשן (סימן רצה) רמ"א בשו"ע יו"ד (סימן קפא ס"י). 572 וכן הובא זה בתוס' שאנץ כאן ד"ה ואינו, ובפסקי התוס' (סימן כח). 573 ויקרא יט, כז, בא, ה. 574 במכלתין פ"ג מ"ז. 575 ע"ז פ"ב ה"ז. 576 וכ"כ בתוס' רי"ד נזיר מא, ב וקידושין לה, ב. 577 וכ"כ הסמ"ג לאוין נז טעם זה בשם

פ"ג מינין[579] דאמרינן גבי מצורע דכתיב[580] ביה יגלח את כל שערו את ראשו וכו', ושיילינן כיון דכתיב כל שערו ראשו וזקנו למה לי, ואמרינן דאצטריכו לאשמועינן דאתי עשה דגלוח מצורע ודחי לא תעשה דלא תקיפו ולא תשחית, ואמרינן דאי כתב זקנו ולא כתב ראשו הוה אמינא הקפת כל הראש לא שמה הקפה [להכי כתב רחמנא ראשו], והכא גבי מצורע הוא דשרייה רחמנא משום מצות עשה שבו, ואי כתב רחמנא ראשו ולא כתב זקנו אכתי בתער מגלן, פירוש דנהי דילפינן מראשו דהקפת כל הראש שמה הקפה אלא דדחי ליה עשה דמצורע ומינה שמעינן דלידחי זקנו לאו דהשחתת זקן, ומיהו לא ידעינן דאיכא במצורע דחייה ללאו דלא תשחית דדילמא גלוח דמצורע במספרים הוא, כתב רחמנא זקנו למידרש זקנו של זה ולא זקנו של אחר, ולמדנו שגלוח במצורע בתער, עד כאן בסוגיא ההיא. ושמע מינה דדוקא מזקנו הוא דילפינן דגלוח מצורע בתער אבל מראשו לא ילפינן לה, ואם איתא דהקפת הראש בתער, מראשו שמעינן לה מדכתיב ראשו להתיר הקפה במצורע דדרשינן ראשו של זה ולא ראשו של אחר. וזה הקשו בתוספות[581] ולמדו משם דהקפה אסורה אף במספרים כעין תער, וראו התוספתא דמשבשתא היא, א"נ דכעין תער קאמר. ונראה דלא קשיא לפום הדא לישנא דכתיבנא לעיל דהקפה בתער מהשחתה היא דיליף לה, ומשום הכי אלו לא כתב אלא ראשו הוה אמינא ודאי סלקא דעתין דגלוח מצורע בכל דבר, אבל בתר דכתב רחמנא

579 מא, א. 580 ויקרא יד, ט. 581 נזיר מא, ב ד"ה השתא. 582 כריב"ן ד"ה כתובת קעקע דהשריטה היא הקעקוע והכתיבה היא המלוי בדיו, וכן מפרש המאירי "קעקע ר"ל ששרט לכתוב וכו'". אמנם הסמ"ג (לאוין פא) כתב "עד שיעשה שני הדברים שיכתוב בשריטה וגם יקעקע בצבע". ונראה מדבריו שהוא קורא לשריטה בעור כתיבה ולמלוי הצבע קעקוע. וכ"נ בשיטת החינוך (מצוה רנג) שכתב "קעקע ולא כתב כלומר שרשם בבשרו צבע אבל לא עשה שריטה", והמג"ח כתב שט"ס וצ"ל קעקע כו' כלומר ששרט על בשרו ולא רשם וכתב ולא קעקע

זקנו ולמדו ממנו דגלוח מצורע בתער דוקא ממילא ידעינן דבעלמא גמי בין הקפה ובין זקן לא גאסרו (בעלמא) אלא בתער, וכן נראה ברור. ועם כל זה הנזהר שלא להקיף אפילו במספרים כעין תער הרי זה משובח.

מתני' הכותב כתובת קעקע וכו'. פירוש קעקע שיקעקע בעור[582] בכלי או ביד, וכתובת הוא שימלא הקעקעות[582] דיו או סם או סיקרא וכיוצא בו. ומשכחת כתיבה קודמת[583] לקעקוע שכותב תחלה על בשרו בדיו ובסם ובסיקרא, ואח"כ מקעקע הבשר במחט ובסכין ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה כל הימים. ולדברי תנא קמא אסור לכתוב שום כתיבה בעולם וגזירת הכתוב הוא.

רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אינו חייב עד שיכתוב את השם. ופירשו בגמרא[584] דהיינו שם ע"א דוקא. ולפי זה הא דקתני את השם פירוש את השם הידוע והמורגל לכותים בכתיבת קעקע, דהיינו שם ע"א שהיו מראין עצמן שהם נחתמים ונמסרים לעבודתם[585]. וטעמא דתנא קמא דאע"ג דכותים לא רגילי אלא בשם ע"א, הפריז הכתוב במדה ואסר כל רשימא, והלכתא כרבנן[586] דר' שמעון יחידאה הוא.

גמרא. גירסת הספרים הישנים אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד דכתב אני ה' מכתב ולא גרסי בה ואימא עד וכו'. ולגירסא זו שאלה הוא ששואל מרב אשי, לפרש לו דברי ר' שמעון שאמר עד שיכתוב את השם, אם רצה לומר שיכתוב אני השם, והשיב לו שאינו אלא שם ע"א דוקא

כתיבה ואח"כ קעקע. חלוקים עליהם שאר הראשונים דברמב"ם ע"ז (פי"ב הי"א) כתב איפכא דבעינן שיקעקע ואח"כ יכתוב וכן דעת הסמ"ג (לאוין סא) והרשב"ץ (בזה"ר לאוין סימן סד) והנמוק"י בפירושו למתני', והמאירי, וכן כתבו הראב"ד והר"ש משאנץ בפירושם לספרא (פרשת קדושים) פי"ו, וכ"כ הסמ"ק (סימן עב), וכ"כ בפירוש הרע"ב למתניתין וביאר שם משום דכתיב קעקע משמע שכותב בתוך הקעקע. ועכ"פ מבואר שנחלקו ראשונים בזה, ולכן פלא מה שכתב הש"ך בשם הב"ח (ריש סימן קפ) על דברי הרמב"ם והשו"ע דלאו דוקא משרט תחילה ואח"כ

מקלם : מסרין לו שני ת"ח) שמא יזרג בדרך וידברו אליו אל תנהג באיש
הזה מנהג שופכי דמים כי בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י
עצמו שנא' (דברים יט) [וזה] דבר הרוצח . אמרו לו הרבה שליחות עושה ר"ש
אומר(ד) משוח מלחמה אין מחזיר את הרוצח אפי' הוא (ו) נזיר אין הוא יוצא
משם לעולם אלא מגלח כל שערו ומשלח תחת הזרוע ר"א בן יעקב אומר מה
ת"ל (במדבר לה) שמה שמה (ז) נ"פ שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא
קבורתו (ח) ובונים לו בית ויושב בתוכו שנא' וישב בה ולא בתחומה(ט) מצאו
גואל הדם בתחומה של עיר הרי הוא כאחד מכל האדם והייב על מכרו ועל
קללתו והייב על נזקו בין איש ובין אשה והחורגו במדיר נהרא (י) בשונג גולה
לערי מקלט (יא) ר' יוסי אומר לעולם אין נהרגים עד שיעמוד לפני הדיינין
שנאמר (שם) ולא יומות הרוצח עד עמדו לפני ר' (יב) ר"ע אומר ראוהו בית דין
שהרג הרי זה אינו גולה ראוהו ב"ד גדול(יג) הרג אין ממיתים אותו מיד אלא
מושיבין דיינים אחרים ומעידים בפניהם שנאמר ולא יומות הרוצח עד עמדו
וגו'(יד) [ט]אומר ברוצח שיצא הוץ לתחום מותיר לנבול עיר מקלטו הכתוב מדבר
שנא' (שם) ורצח גואל הדם את הרוצח(טו) אין לו דם ככל אדם. (יב) רוצח שגלה
לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצה אני לא יאמר את הדבר
וישבה שנאמר וזה דבר הרוצח אין לך אלא דבר הראשון . ההורג באותה
העיר גולה משכונה לשכונה (יב) ובן לוי גולה מעיר לעיר רבי אומר אומר אני
שתהא מהצית העיר לו(יט) בעיר שלימה : ג (יא) ג)עיירות הללו אין בונין אותן
אלא במקום שיש בו מים אין להם מים כורין להם מים אין בונין אותן אלא
במקום שיש שוק אין לחן שוק עושין להם שוק אין בונין אותן אלא במקום
שיש אוכלוסין נתמעטו אוכלוסין מביאין אחרים ומושיבין תחתיהם נתמעטו
דיוריהן מוסיף עליהן כהנים ולוים וישראלים[כ]"עושין אותן בדין ויצירה דברי ר' נחמיה
נחמיה חכמים מתירין . אין משפילין בתוכם הבלים ואין עושין בתוכם כלי
זכוכית שלא להדגיל רגל גואל הדם לשם. ג' ערים הפרש משה בעבר הירדן
ומשבאו לארץ הפרישו עוד ג' אחרות (כ) ולעתיד לבא מפרישין עוד שלש
על שלש [ג] שלש הרי תשע ר' נהוראי אומר ג' על ג' הרי שש עוד שלש
הרי [ד] שתים עשרה האלה הרי"ם"ר :

פרק ג

א (א) האוכל מן הפסחים כזית נא כזית (ב) שלוק כזית מבושל
הייב הוצאיא (ג) ממנו כזית מבית לבית ומחבורה לחבורה בשעת
אכילה הרי זה חייב שנא' (שמות יב) לא תוציא מן הבית אם בשלו עובר עליו
משום פסול קדשי(ד) והפסם את הקטורת במתבונתה הרי זה חייב בין שפיטמה
כולה בין שפיטמה [ה] חציה אבל אם היה מתעסק להתלמד בה או למוסרה

נוסחאות כ"י

ל) שלא ירחנו ברוך : כ) הבדול שהרג ת"ל אינו גולה ואין מסתיים כו' : ג) שלש עיירות הללו אין
בונים אותן אלא לבדים גדולים ולא פרים קטנים אלא עיירות בינונית : ד) בית הי :

חסרי

דאמר מעוט שבאה ליחי אחיימסה סוחלת וכיוס יודע שלא יכנס לאחן אכל על יכוסב קשם לאם הפרים קודם
ומכו . אמנם כמסרכי פ' מבאר מעמם לריקר לחיתה על פסון כי אחם מוכרים וכו' דאמר מאמרים פ' ז נ' אי
שאול אומר לא ידמיל מסם אלו לי אלא בפסרים מסם כמנר מירנן אנוס אנוס אם יכוסב לאם הפרים לסם
מרי מקלם אלא בכסיסמן לאחן הי"ל כי אמר ר"ש ויקרבם לכם מדבר אחר אומר אחר יכוסב ושיבה לא
ליט מדבר אלא בכסיסמן לאחן הי"ל כי אכרים פ' אלסיר וגו' אמר יכוסב ושיבה הכתוב מדבר פ"ב . כנס
מיסת לנדיק בדברי הבסרי מוצא חוצ מלי מקלם מעוקרא לאם מאמרים פ' ז אלא לנאמר על עצמה בעינן .
וכ"ש לעוסם לא נרוך בין הכתוב כפ' שוספים כי יכרים וגו' אלא ערבה מבלי לך הי"ל פפלא פ' בקשיל
חצרא מלקאמר מנין שאוב מבא וכו' הי"ל וסקיחים ליחא ת"ל אלא ערים מבלי לך ובנלאם דס"ר לאם
מאמרים פ' ז אלא כתיב כי יכרים ומכני לפי שאול אומר לא ידמיל מסם אלא ערב שבו אלא לנוכר בין דלא
קלבו מנין שאוב מבא ליוסוא לסמרים אלא ערים כמוהו קודם כנס אלא בדין קולעות ת"ל כי אחם
מוכרים וגו' וסקיחים וגו' כולמר ואמנסם חוקם כמחנכנו חמוטו אלא קלבו ולכבי לאקרין פ' ז
ולאו אחיך ובלא ערים מלמד לו אלא קולעות רק אחר יוסוא ושיבה ולכן בחיי מחי פרשיות . ולכן
מלאך קבלים לחוסר ליוסבם (כו') לנם לא מבי מסקלם דלבחרה הוא אלא לנרך כי יסבם נדולה לא
הכרבל לסברים מיד אלא ס"ק אחיים שבסרסם בכר אלא לנרך אל הקביים אלים אלא נמחר כביכנס
והאיגוק קולו ולא היה לך כמה ולא בשמל מ"מ מבכבנו אחיכם קולעות . ומה דאיתא בתחיסה שלחר זם
סברים נמלא אחחיים בירושלמי הבי נמלא נמלא ובחי סברים מלאה לא נחכרו בקבל לא ולא עוים כי מלי חיל כי לא

מצפה שמואל (ה) משוח מלחמה. כלה: ומי' הוריות יב: (ו) מיר. עי' פוס' מיר מנ: ד"ה אם נלה ופ"ת מבל' מירות: (ז) ג"פ נמס שמה. אבר יעוס שמה. ומס שמה כרחה לא תשיב
(ח) שמן המשחה הרי זה חייב והסך סמנו פטור אינו חייב אלא משום מועל [בלבד] הלכה(ו)חסך שמן המשחה שעשה משה במדבר הרי זה חייב ברת סכו בראשו בגופו באחד מכל אבריו אע"פ שלא שפשף הרי זה חייב וכמה יסוך ויהא חייב [ב] כרת א' הסך וא'(ו)הגיסך במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם מזידין אבל אם היו שניהם שוגגין פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור מזיד חייב : ב האוכל (ו) את הסבל אפילו אין מחזור אלא תרומה נדולה בלבד מעשר ראשון ומעשר שני ואפילו (ח) מעשר עני הרי זה חייב : ג ר"י אומר(ו)כהן שהיתה בידו תאנה של טבל בשנת מעשר שני בירושלים בשנת מעשר עני בנבולין[ז]אומר תרומה בעוקצה ואכלה מעשר ראשון בדרומה ואכלה מעשר שני בצפונה ואכלה פטור ואם היה זר חייב על כל אחת ואחת שאילו מתחלה אכלה לא היה חייב אלא אחת (ב) זר שאכל בשר בכור אפילו לאחר זריקת דמיו הרי זה לוקה את הארבעים מעשר שני והבכורים מצטרפין חוץ לחטאה (ו) לספוג עליהן את הארבעים דברי ר"מ וחכמים אומרים אין מצטרפין : ד (ט) המכבש בשר בחלב הרי זה חייב (ב) בסה יבשלו ויהא חייב כחצי זית בשר וכחצי זית חלב כדי שיהו זה וזה כזית וכשם שחייבין על בישולו כך חייבים (ב) על אכילתו כמה יתבשל ויהא חייב כדי שיהא נאכל בשום בישול . האוכל (ב) סניר הנשה כזית הרי זה חייב(ב)אכל כולו ואין בו כזית חייב ר' יהודה פוטר עד שיהא בו כזית אכל (ב) ב' נידים סב' בחסות סופנ פ' הי' יהודה אומר אינו סופנ אלא מ' : ה (ב) השוחט אותו ואת בנו על הראשון פטור ועל השני חייב (ו) הבא על אחותו על אחות אביו על אחות אמו על אחות אשתו על אשת אחיו על אשת אחי אביו ועל הנדה הרי זה חייב כשם שהוא לוקה (ב) כך היא לוקה ועובר (ב) על כל שם ושם שוב שוב (ט) ואם היתה לב"ג אלמנה ונרושה והלזה זונה חייב על כל אחת ואחת (ב) אלמנה מחמשה ונרושה מחמשה לא יהא חייב אלא על אחת : ו (ב) האוכל אבר מן החי כן הבהמה כן החיה מן העופות שהורים (ו) כל שהן וטמאים (ו) עד שיהא בו כזית אבל בהמה מהורה והיה שהורה עוף טהור בחייהן מצטרפין (ו) במיתתן אין מצטרפין (ו) וטמאים בין בחייהם בין במיתתם הרי אלו מצטרפים בהמה טמאה והיה טמאה ועופות טמאין בחייהן מצטרפים במיתתן אין מצטרפים אחד מן הבריות כלאים (ב) והסמטא את הנזיר אע"פ שהמליבש מזיד והסמטא מזיד [ז] חייב היו שניהם שוגנים פטור (ו)ההסקה פאת ראשו של חבריו שניהן חייבין בכה דברים אמורים שהיו שניהם מזידים אבל אם היו שניהם שוגנים פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור

לרבים אם היסר אדת מכל סמניה אינו חייב אלא משום מועל בלבד המפסם
(ב) שמן המשחה הרי זה חייב והסך סמנו פטור אינו חייב אלא משום מועל
[בלבד] הלכה(ו)חסך שמן המשחה שעשה משה במדבר הרי זה חייב ברת סכו
בראשו בגופו באחד מכל אבריו אע"פ שלא שפשף הרי זה חייב וכמה יסוך
ויהא חייב [ב] כרת א' הסך וא'(ו)הגיסך במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם
מזידין אבל אם היו שניהם שוגנין פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור
מזיד חייב : ב האוכל (ו) את הסבל אפילו אין מחזור אלא תרומה נדולה
בלבד מעשר ראשון ומעשר שני ואפילו (ח) מעשר עני הרי זה חייב : ג ר"י
אומר(ו)כהן שהיתה בידו תאנה של טבל בשנת מעשר שני בירושלים בשנת
מעשר עני בנבולין[ז]אומר תרומה בעוקצה ואכלה מעשר ראשון בדרומה ואכלה
מעשר שני בצפונה ואכלה פטור ואם היה זר חייב על כל אחת ואחת שאילו
מתחלה אכלה לא היה חייב אלא אחת (ב) זר שאכל בשר בכור אפילו לאחר
זריקת דמיו הרי זה לוקה את הארבעים מעשר שני והבכורים מצטרפין חוץ
לחטאה (ו) לספוג עליהן את הארבעים דברי ר"מ וחכמים אומרים אין
מצטרפין : ד (ט) המכבש בשר בחלב הרי זה חייב (ב) בסה יבשלו ויהא חייב
כחצי זית בשר וכחצי זית חלב כדי שיהו זה וזה כזית וכשם שחייבין על
בישולו כך חייבים (ב) על אכילתו כמה יתבשל ויהא חייב כדי שיהא נאכל
בשום בישול . האוכל (ב) סניר הנשה כזית הרי זה חייב(ב)אכל כולו ואין בו
כזית חייב ר' יהודה פוטר עד שיהא בו כזית אכל (ב) ב' נידים סב' בחסות
סופנ פ' הי' יהודה אומר אינו סופנ אלא מ' : ה (ב) השוחט אותו ואת בנו על
הראשון פטור ועל השני חייב (ו) הבא על אחותו על אחות אביו על אחות
אמו על אחות אשתו על אשת אחיו על אשת אחי אביו ועל הנדה הרי זה
חייב כשם שהוא לוקה (ב) כך היא לוקה ועובר (ב) על כל שם ושם שוב
שם (ט) ואם היתה לב"ג אלמנה ונרושה והלזה זונה חייב על כל אחת ואחת
(ב) אלמנה מחמשה ונרושה מחמשה לא יהא חייב אלא על אחת : ו (ב) האוכל
אבר מן החי כן הבהמה כן החיה מן העופות שהורים (ו) כל שהן וטמאים
(ו) עד שיהא בו כזית אבל בהמה מהורה והיה שהורה עוף טהור בחייהן
מצטרפין (ו) במיתתן אין מצטרפין (ו) וטמאים בין בחייהם בין במיתתם הרי
אלו מצטרפים בהמה טמאה והיה טמאה ועופות טמאין בחייהן מצטרפים
במיתתן אין מצטרפים : ז (ו) המבליש את חבריו כלאים (ב) והסמטא את
הנזיר אע"פ שהמליבש מזיד והסמטא מזיד [ז] חייב היו שניהם שוגנים פטור
(ו)ההסקה פאת ראשו של חבריו שניהן חייבין בכה דברים אמורים שהיו
שניהם מזידים אבל אם היו שניהם שוגנים פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג
פטור

אור הגנוז

פי"ב [ה] ר' אלעזר אומר :(כ) אין עושין : [ג] יתר שלש : [ד] תשע על השלש הרי שתים עשרה :
פי"ג [ה] מקצתה : (כ) כזית : [ג] או תרומה וכו' : [ד] אפר אבל אם היה לובש טוהר ומטמא פחר חייב :

דוד

נוכרו בקרא ולאלו ס"ים הוא . וגם ל"ל שם ושלמה שיטו כו' כתבנם לקרם ומבכם לקרם כמקבם לעמן ל"ים
בירושלמי : שלשל ערים הסרים מבם כו' הסרים מבם כו' הסרים מבם כו' מבלל שהו לאחרות ומבכם לקרם שלם אלא
שלם הרי פ' ומוד הרי י"ב כו שהוקלי אומר כו' כלל וכ"ל בירושלמי ומליני בפירושא דקרא דבתיב כי
יכריח לאו וגו' שלם ערים הסרים לכל לך וגו' על כן מהכי מקון לאמר שלם ערים הבכיל לך ולא יכריח ולאו ויסבח לך
עוד שלם ערים על הבלם הלוה ת"ק סכר כפבסי' דקרא דיוסף עוד ג' ערים על כב' הסרים מבם וכג'
שהסרים יהוסב ולאה שלו דרים ומבכיח ויבסח לך עוד שלם ערים מן הבלם הלוה כי מלה עוד בה לרגום
עוד שלם אחר לו ממלו מפרכם בקרא הרי י"ב ור' שהוקלי דרים כי הלוה בה לרגום עוד שלם על הכך
י"ב הרי :

פרק ג האוכל מן הפסחים כזית נא כזית שלוק כו' . במבנה לא קתניא אלא חייבי כריתות וכמ"ש הוסס"
שם והבה סוסס' מוכם גם לאחן גרדיל . ואמ"ג דגם הוא לא מבם כל הלאחן מבוס דבכל לאו
דמנם חיבל הדבקא ומכו בבסלא מקרא כזיב בה ומבוכל הבוא מוסיף גם שלוק ובהגיעל מחבו כזיב בקרא לא
כחב אלא לא הוצאה מן בבית ואם מבנם לבית הבא מבנם לבית הבא מוסיף גם מחבורה לחבורה ומ"ל בפסחים דף פ"ח . ובא
דקאי בבסבם אם הקטורת בא לפרש דבר המבנה וכן גבי מבסם בבים שבן בבתבה אבל נראה כי יש כאן פרש
והחבון ובכ"ל אבל אבל בא מיה מבסבת כו' לא בוהבה לבים לא אם חבר לי מבל בחיים פבוד ובחבית לבו מייב
אלא מבוס מוכל בלבד . וכ"ל ב לאמרת מבוס כבל הלאחן שבחבו בם וכן בבכבל בבר כאלב הבוס בוא
הבייב בם על בלילבו דבקרא לבו מבוכם לבלא לבו אבבל ובן מחבים לחלי זיח בר אבר אחלי זיח אלב מלבעיין

חסרי

ל) שלא ירחנו ברוך : כ) הבדול שהרג ת"ל אינו גולה ואין מסתיים כו' : ג) שלש עיירות הללו אין
בונים אותן אלא לבדים גדולים ולא פרים קטנים אלא עיירות בינונית : ד) בית הי :

נוסחאות כ"י

מ"ב מלוס בבלה לידי לחיימסה סוחלת וכיוס יודע שלא יכנס לאחן אכל על יכוסב קשם לאם הפרים קודם
ומכו . אמנם כמסרכי פ' מבאר מעמם לריקר לחיתה על פסון כי אחם מוכרים וכו' דאמר מאמרים פ' ז נ' אי
שאול אומר לא ידמיל מסם אלו לי אלא בפסרים מסם כמנר מירנן אנוס אנוס אם יכוסב לאם הפרים לסם
מרי מקלם אלא בכסיסמן לאחן הי"ל כי אמר ר"ש ויקרבם לכם מדבר אחר אומר אחר יכוסב ושיבה לא
ליט מדבר אלא בכסיסמן לאחן הי"ל כי אכרים פ' אלסיר וגו' אמר יכוסב ושיבה הכתוב מדבר פ"ב . כנס
מיסת לנדיק בדברי הבסרי מוצא חוצ מלי מקלם מעוקרא לאם מאמרים פ' ז אלא לנאמר על עצמה בעינן .
וכ"ש לעוסם לא נרוך בין הכתוב כפ' שוספים כי יכרים וגו' אלא ערב שבו אלא לנוכר בין הי"ל כפלא פ' בקשיל
חצרא מלקאמר מנין שאוב מבא וכו' הי"ל וסקיחים ליחא ת"ל אלא ערים מבלי לך ובנלאם דס"ר לאם
מאמרים פ' ז אלא כתיב כי יכרים ומכני לפי שאול אומר לא ידמיל מסם אלא ערב שבו לנוכר בין דלא
קלבו מנין שאוב מבא ליוסוא לסמרים אלא ערים כמוהו קודם כנס אלא בדין קולעות ת"ל כי אחם
מוכרים וגו' וסקיחים וגו' כולמר ואמנסם חוקם כמחנכנו חמוטו אלא קלבו ולכבי לאקרין פ' ז
ולאו אחיך ובלא ערים מלמד לו אלא קולעות רק אחר יוסוא ושיבה ולכן בחיי מחי פרשיות . ולכן
מלאך קבלים לחוסר ליוסבם (כו') לנם לא מבי מסקלם דלבחרה הוא אלא לנרך כי יסבם נדולה לא
הכרבל לסברים מיד אלא ס"ק אחיים שבסרסם בכר אלא לנרך אל הקביים אלים אלא נמחר כביכנס
והאיגוק קולו ולא היה לך כמה ולא בשמל מ"מ מבכבנו אחיכם קולעות . ומה דאיתא בתחיסה שלחר זם
סברים נמלא אחחיים בירושלמי הבי נמלא נמלא ובחי סברים מלאה לא נחכרו בקבל לא ולא עוים כי מלי חיל כי לא

מקלם אם יצא מחוץ לתחום כלה: ומי' הוריות יב: (ו) מיר. עי' פוס' מיר מנ: ד"ה אם נלה ופ"ת מבל' מירות: (ז) ג"פ נמס שמה. אבר יעוס שמה. ומס שמה כרחה לא תשיב
מקלם אם יצא מחוץ לתחום כלה: ומי' הוריות יב: (ו) מיר. עי' פוס' מיר מנ: ד"ה אם נלה ופ"ת מבל' מירות: (ז) ג"פ נמס שמה. אבר יעוס שמה. ומס שמה כרחה לא תשיב
דתניא ר"מ אומר וכו' ר"מ מאי דרים ביה: (נ) מין לו דם. עי' מ"ש פפיס ולהמ"ל עגין בפ"ש הוא המנוס ביד ר"ש מין ל"ב דם. ל"ל בהמבס שם ס"י פ"ב: (ס) דוחה בגלה. ירושלמי
פ"ב מלין ועי' ירושלמי פ' דבעיות: (ע) וכן לוי. שם: (פ) בעיר שלימה. עי' תוס' שבמיס קיז. ד"ס מיר: (צ) ומעתה לגמ. עי' מיי' פ"ח מבל' רוצח הלי' ז' והגהן
ופי' ירושלמי פ"ב הלי' מגילה מה ומי' נילכת הספרי ס' שפטים ר' שמעון ר' מל נ' ופר נ' מרי חנא מרי ר"ע כך היה מרי בספרי : (א) כאוכל כזית. פסחים מלח ירושלמי שם פ"ב
הלי' ז: (ב) שלוק. עי' פ"ש כתוס' דתרומות פ"ש הלי' ה: (ג) מבנו כזית. עי' תוס' פסחים פ. ד"ס לפר דירושלמי שם ספרי פ"ש פלוגתא דת"ק ור"ש לא תוכל בשני מקומות וכי' המ"ל בר' ל"ב. דלא תוכלו כזה ניתה לבשם
ולגמ' בשבל בתרומה ופ"ש הגמה בשבל בתרומה ר"ש ר"ל לא תוכל בשני מקומות ומ"ל בר' ל"ב. דלא תוכלו כזה ניתה לבשם
יג. (ד) לספוג עליהן. עי' מס' ע"ז סז. ומי' יהודה' ענגה פ"ב בלי' מדין לרוף ולרש כל לסוגין מעקרא ומעקרא ומי' מעקר המעקרא ומי' מעקר המעקרא
ופ"ש מגרש לבהמה שהוכה כזה ולא לחטוא כל"ה לאסורו המלה מקרא בחיים בגמלא לבהמה ובגמרתא נמקרא לן מכל המלה שהעמדה ומה לין קדמה
דיהוה שם מקום בספרי דרש לה בת"ל: (ב) המבכל. מוקין קח: וכלי' בה המבכל. מוקין קח: (ו) מל מלחמה. ולא מל מלחמה עי' מל"מ פ"ם מבל' יסודי הטורה מל"ה כשם מרמבי"ן וכן המבכל ניר
כרים לוט לוקה על מחה ולכן מבנה המה : (ע) מגיד הכסה. (ק) מגיד הכסה. מוקין ק: (ב) כשהוא מ"ב. (ב) ר' נידים. (ב) ר' מה לאחותו. יג. : (ש) כך הוא לוקה. כ"ק מ. ירושלמי
פ"ה: (ת) על כל שם ושם. כריתות יד: (א) ואם היתה. קידושין עה: ירושלמי קדושין פ"ק ירושלמי קדושין פ"ק ירושלמי מגילה מ"ב שבלבין בזה: (ב) המלמה
מחמשה. שם ומ"ל דמגיע גוונין מחולקין ומי' ירושלמי שבת מחולקין(ג)אוכל אבר מ"ר. מוקין קח. וקב. ונ"מ לגיע בהמה ומ"ר: (ד) אבר מן החי. כתבות ס"ם ומי' מחשבה הלי' ה: (ה) מוקין קח. וקב. ונ"מ לגיע בהמה ומ"ר: (ד) אבר מן החי. כתבות ס"ם ומי' מחשבה הלי' ה: (ה) מוקין קח. וקב. ונ"מ לגיע בהמה ומ"ר: (ד) אבר מן החי. כתבות ס"ם ומי' מחשבה הלי' ה: (ה)
מ"ר. (ו) ומיתתם לין מצטרפין : (ו) ומתמאים לין מצטרפין : (ו) עד שיהא בו כזית. ומן שלומה מטום בניה בם : (ו) ומיתתם לין מצטרפין : מ"ר מעולה

פטור [ט]מזיד חייב עליו שתים (ד) אחד בראש הצד [י]מכאן ואחד בראש הצד [כ]מכאן אינו חייב עד שיקיפנו בתער המקוף את האשה (ו) ואת הקטן פטור (ז) המשחית פאת זקנו של [חבירו] שניהם חייבין בבמה דברים אמורים בזמן שהיו שניהן מזידין אבל אם היו שניהם שוגגין: פטור אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור ומזיד חייב והחייב עליו [כ] (ח) שנים מכאן ושנים מכאן ואחד מלמטה ר׳ אליעזר אומר (ט) אם נטלו כולו כאחד אינו חייב אלא אחת מגביה ונוטל) חייב על כל אחת ואחת (ואינו חייב עד (י) שיטלנו בתער נוטלו בהרחיטני ובמספריים פטור ר׳ שמעון בן נגליאל אומר משום ר׳ אליעזר לקטו במלקט הרי זה חייב: זח (יא) הקורח קרחה בראשו של חבירו שניהם חייבין בבמה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם מזידין אבל אם היו שניהן שוגגין: פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור ומזיד חייב הקורח קרחתו: על ה׳ מרתים חייב על כל מת ומת ר׳ יוסי אומר אינו חייב אלא אחת ה׳ קרחות על מת אחד חייב על כל קרחה וקרחה ואינו חייב עד שיקרח על מת (יב) וכמה יקרח ויהא חייב כדי שיראה משם קרחה. (יג) השורטו שריטה בבשרו של חבירו שניהן חייבין בבמה דברים אמורים בזמן שהיו שניהן מזידין אבל אם היו שוגגין פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור ומזיד חייב השורטו שריטה) על ה׳ מרתים חייב על כל מת ומת (יד) ר׳ יוסי אומר אינו חייב אלא אחת חמשה שריטות על מת אחד חייב על כל שריטה ושריטה ואינו חייב עד שישרוט על מת וכמה ישרוט ויהא חייב כדי שיראה משם שריטה: ט (טו) הכותב כתובת קעקע בבשר של חבירו שניהן חייבין בבמה דברים אמורים בזמן ששניהן מזידין אבל אם היו שוגגין פטורין אחד שוגג ואחד מזיד שוגג פטור ומזיד חייב (יז) ואינו חייב עד (יח) שיקעקע בדיו בבחול לעבודת כוכבים קולפו באיזמל פטור הרושם על עבדו (יט) שלא יברח פטור (כ) המתעודד על המתים ביד פטור ובלי חייב על עבדת כוכבים בין ביד בין בבלי חייב: י כהן גדול (כא) שפרע או שפרם או שנטמא לאחד מכל הקרובים הרי זה חייב (כב) אין הכלל כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה לוקין עליה את הארבעים וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין לוקין עליה את הארבעים אבל בבהן חדיום שנטמא לשאר מתים (כג) אם שנכנס לבית הקברות הרי זה חייב (כד) נכנס לשדה שאבד בה קבר בתוכה אינו חייב עד שיהלך את כולה נכנס לבית הפרס אם אבד בו לארץ העמים (כה) או שיצא להרץ לארץ מכין אותו (כו) מכת מרדות. מכת תורה ארבעים חסר אחת אומדין אותו אם יש לו ללקות לוקה ואם לאו אינו לוקה. מכת מרדות אינו כן אלא מכין אותו עד שיקבל עליו או עד שתצא נפשו:

פרק ד

א (כז) החזיקם את הפרה והמזוזה את הבלאים פטור אין לך שהוא חייב אלא הנרגנ והמבהיל בלבד רבי אליעזר אומר נזיר שהגיה פיו על פי חבית של יין (כח) ושתאה כולה בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת מתריע בו (ושותה) חייב על כל אחת ואחת וכן היה ר״א אומר נוטל אשכול של ענבים אכלו כולו בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת מתריע בו ואוכל מתריע בו ואוכל חייב על כל אחת ואחת (כ) אכל ממנו ענבים לחין

אור הגנוז

[ס] חמשה: פ״ד [ע] המאתו המאת ומאה ומאה ומאה שלמים שלמים אינו חייב אלא אחת הקורש שהחי חורק את רמו חייב על כל א׳ א׳: [כ] חבורות:

חסדי

ומי׳ כתולין דף ק״מ וגם נכסותם מוחו ואת כנו מוכרמין לפרס דקתי׳ מל כה דתקן כפי אותו ואת כנו שהפסד ואם נה כתם ואתמיר שהם כתם כתם מאמר מ׳ מחוכנם אומר מופסד מ׳ ויתפרס כאן מל מרלמון זה כת כתם אמור ומל נכני אב כתה חייב מ׳ ומתיר דמסם. ובן מ״ם כ״ג שפרע מ׳ שפרם קמ״ל דמל ניזול אמ״ג ואיתו מוסב מעבה כיה שיין בו מלקות אם מכנס המקדש מרום ולפם. אבל אומרת אחיכם גם אם לא נכנס לעקדש. ובפרוסה חייב מיד שבאי עשה מעשה:

פרק ד רבי אליעזר אומר מיר מכיה אמר מ׳ ר׳ יוסי אומר אינו חייב אלא אחת

מצפה שמואל (כ) מ׳ כרתם מכה. כ.: (ל) ואת הקטן. מ׳ כפנים ומה״כ כ׳ דאתי כ״ת כ״ת מיר מ. כל כיכה דניקם חייב מקוף כמי חייב ומה״ל הקטן כו׳ מקוף מי לא חייב ומ״ם אמר דלא אתי לאמרם לכלל מיזם ומי׳ כ״ת ת: דאמרינן דאתר נאמר מקפי מקפי לקטן מעמם דגדול המקוף חייב אחיה כ״ת כמיר ובמוחל המקוף אמור אחי כ״ת כ״ת אכיר: (מ) המחמית. מי׳ מוס׳ שבוטות ד״ס ומל הקוף ונעיל בתנים ומעמה מיט מבוקר וכגר״מ כגיס בעיל וכן כאן כגיס בס״ם ס״ג מיתם מוזרים מיתם וכלומים ומחמה שאחר שבא מעלה מלה שלוכם ומגמה ס״ם בשאדי מגר״מ ומי׳ ווייר מי׳ מ״מ אמ״ת ומיתם מיתים כ״ומ בחמיים כמ״ם גם ומי׳ בכאחרי הגר״מ גם: (נ) כי מכאן כלי. ר׳ מכאן. כ.: (ס) אם מעלו כלי. ר׳ מכאן. כ.: (ס) אם מעלו כלי. ר׳ מכאן. כ.: (ס) אם מעלו

הגהות הגר"א

הלכה י

ד) ואין כבוס בבגדים מעכבין כו' [טעמו דכיבוס בבגדים כתוב ברישיה דקרא ומוטב למעטו ולא לימוד אחר]:

הלכה יא

ה) שיהא כמנודה מכיתו ויהא כו' שנאמר אהלו [והבי מסיק בגמרא דתרי מילי ניהו]:

פרק ב

הלכה ג

א) פזור שער בנראה ופזור שער ואינו נראה כל זה מיותר [לאורה צע"ב מ"ט מחק כ"ז הלא בטוטה דף ט"ז ע"ב מוכח שם בהדיא דמרבינן שער שעל כל הגוף אף דהוא מפזר ולולי יראתי הו"א דכונת הגר"א הוא רק למחוק תיבת ופזור שער ואינו נראה ופליטת הקולמוס הוא שצירף גם תיבת פזור שער בנראה לזה וראיה לזה שבאדרת אליהו הנדפס עם החומש איתא שם פזור שער בנראה. ופזור שער ואינו נראה ליתא שם. ולענ"ד טעם הגר"א בזה דהוא ס"ל דטעם מה דמיעטה התורה בתוך החומש משום דהוא פזור ואינו נראה כי טעם הראב"ד שכתב משום דאינו מצוי בכל אדם ס"ל לדחק. אח"כ מצאתי בק"א דגם רבינו הלל מחק תיבות ופזור שער ואינו נראה]:

הלכה ד

ב) אף על אף על תיבת על מיותר:

ג) וזקנו צ"ל זקנו:

חלופי נוסחאות

בפי' ר"ח

צב) אוקס' א' וב': מעכבין אותו כו' אלא.

צג) מאוקס' א' וב'.

צד) אוקס' א': החלסו.

צה) מאוקס' א': ב': מלכו כאחת.

צו) אוקס' א': ואומ' כולם (נא).

צז) אוקס' א': והלא כ"ה שנה.

צח) אוקס' א': ומשמע בשנת כ"ז לירבעם ודהיינו ב"ח שנים לעוזיה ונתנגע והיה מולך מיכאן ואילך עוזיה עשר' ושבע כשהוא מנוגע וכל שית בקראי ולא אשכחן אלא דמלך ירבעם מקמי עוזיהו ל' שנה דכתי' בשנת שלשים ושמונה שנה לעוזיה מלך יהרביה בן ירבעם דבשנת ל"ח לעזריה מת ירבעם ומלך זכריה כ"ט וכולהו שני דמלך ירבעם הוו מ"א ל"ח דמלך בהדי עוזיהו משו להו ב' דמלך ירבעם בימי עוזיה והאי קרא דכתי' ב' כלומר בשנת עשרים ושבע לירובעם דהיינו עשרים ושבע שנים לעוזיהו נתנגע והיה מולך מיכאן ואילך עוזיהו כ"ו שנים כשהוא מנוגע ובלשׁ בקראי ולא אשכחנא אלא דמלך ירבעם מקמי עוזיהו בתלת שנים כדכתי' בשנת ל"ח לעזריה מלך יהודה מלך זכריה בנו וכולהו שני דמלך ירבעם הוו מ"א דל"ח דמלך דמלכות עוזיהו. צח) אוקס' ג': כ"ו שנים. צט) אוקס' ג': הוו מ"א. ק) אוקס' א' וב': והיה מולך כשהוא מנוגע במה פשו להו מכולהו שני המלכות עוזיהו. א) אוקס' ב': דבכ"ו ; א': דבכ"ה לירבעם מלך מלכות מנוגעת לפי שנים שמלך ירבעם מקמיה פשו להו כ"ד. ב) אוקס' ב': כ"א שנין. ג) אוקס' א' וב': דהא הוה ליה תלת שנין מנוגע והדר אתיליד יותם. ד) אוקס' א': אבי עוזיה ט"ו שנים והדר מלך עזריה בן אמציה בט"ו שנים לירבעם. ה) מאוקס' א' וב' ואח"ב ,ומה ת"ל'. ו) אוקס' א': בימי אבותיו. ז) אוקס' א' וב' דתותי דאשה. ח) ליתא באוקס' א' וב'. ט) אוקס' א' וב': דאתי עשה. י) מאוקס' א' וב' (נח).

במי מקוה: (י) ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה רחיצת גופו מעכבת ליכנס לפנים המחנה ד) ואין ציפרים מעכבים אותו ליכנס לפנים מן המחנה: (יא) וישב מחוץ לאהלו ה) יהא כמנודה. ויהא אסור בתשמיש המטה אהלו אין אהלו אלא אשתו שנאמר שובו לכם לאהליכם. שבעה ימים ולא ימי החליטו דברי רבי ורבי יוסי ברבי יהודה אומר ק"ו לימי החליטו. א"ר חייא השבתי לפני רבי והלא למדנו רבי שלא היה יותם לעוזיה אלא בימי החליטו אמר ליה אף אני כך אמרתי:

פרק ב.

(א) בשביעי יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ב) יגלח את כל שערו יכול אף בית הסתרים תלמוד לומר גבות עיניו מה גבות עיניו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל שערו בנראה פרט לבית הסתרים: (ג) אי מה גבות עיניו מקום כינוס שער ונראה אף אין לי אלא מקום כינוס שער ונראה מנין לרבות כינוס שער שאינו נראה. א) פיזור שער בנראה. פיזור שער ואינו נראה. תלמוד לומר את כל שערו יגלח: (ד) ראשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר תער לא יעבר על ראשו יכול ב) אף על המנוגע תלמוד לומר ראשו. ג) וזקנו מה תלמוד לומר לפי שנאמר פאת זקנם לא יגלחו יכול אף על המנוגע תלמוד לומר זקנו. מה תלמוד לומר ראשו ומה תלמוד לומר זקנו לפי שיש בראש מה שאינו בזקן ובזקן מה שאין בראש. הראש אסור במספרים ובתער והזקן אינו אסור במספרים

אין כפוריו (נחז). דכיונו קרבנותיו דמתכפר בהן: צב) (נחז) ומעכבי' אחת [כו']. אלא אע"ג דאכתי לא אייתי קרבנותיו יבא אל המחנה: לא ימי החליטו. כלומ' דכ"ז ימי ספרו אסור בתשמיש המטה ולא בימי החליטו דמותחלא מותר בתשמיש המטה: ק"ו לימי החליטו. דמעמא בביאה שיבא אסור בתשמיש [צג המטה]: השבתי לפני ר' והלא לימדתנו רבינו וכו'. ואמאי קאמר ר' יוסי ק"ו לימי החליטו: שלא היה יותם לעוזיהו אלא בימי צד) חלוטו. דכתי' (נחז) בשנת כ"ז לירבעם מלך עזריה ותניא בסדר עולם (נחט) בשנת כ"ז לירבעם מלך עזריה בן אמציה מלך יהודה אפשר לומ' כן והלא שניה' [צה] מלכו] כאחת וכיכי כתי' בשנת כ"ז לירבעם מלך עזריה בן אמציה אלא שמלך מלכות מנוגעת וכה"א (נ) ויהי המלך עוזיהו מצורע וגו' צו) ואי כלם נתיחסו בימי יותם מלך יהודה ובימי ירבעם אפשר לומ' כן צז) אלא בכ"ה שנה שהיה עוזיהו מצורע יותם בנו על בית המלך שופט את עם הארץ צח) דמשמ' בשנת כ"ז לירבעם דהיינו כ"ד לעוזיהו נתנגע יהיה מולך מכאן ואילך עוזיהו צט) וכו' שנים כשהוא מנוגע ובשלשים בקראי ולא אשכחנא אלא דמלך ירבעם מקמי עוזיהו תלת שנין דכתי' (נב) בשנת ל"ח לעזריה מלך יהודה מלך זכריה בן ירבעם דבשנת ל"ח לעזריה מת ירבעם ומלך זכריה בנו וכולהו שני דמלך ירבעם הוו מ"מ ל' תלתין ותמניא דמלך בהדי עוזיהו פשו להו תלת דמלך ירבעם מקמי עוזיהו והאי דכתי' בשנת כ"ז לירבעם מלך מלכות מנוגעת קא משיב דבכהוא פרק' אתנגע ק) והוא מולך כשהוא מנוגע כמה פשו להו אכולהו שני דמלכות [עוזיהו] עשרין ותמניא דכולהו שנין דמלך הוו חמשין ותרין דל עשרין וארבע דמלך בהדי ירבעם והדר אתנגע א) דבכ"ז לירבעם מלך מלכות מנוגעת דל תלת שנין דמלך ירבעם

במי מקוה: (י) ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה רחיצת גופו מעכבת ליכנס לפנים המחנה ד) ואין ציפרים מעכבים אותו ליכנס לפנים מן המחנה: (יא) וישב מחוץ לאהלו ה) יהא כמנודה. ויהא אסור בתשמיש המטה אהלו אין אהלו אלא אשתו שנאמר שובו לכם לאהליכם. שבעה ימים ולא ימי החליטו דברי רבי ורבי יוסי ברבי יהודה אומר ק"ו לימי החליטו. א"ר חייא השבתי לפני רבי והלא למדנו רבי שלא היה יותם לעוזיה אלא בימי החליטו אמר ליה אף אני כך אמרתי:

פרק ב.

(א) בשביעי יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום ולא בלילה: (ב) יגלח את כל שערו יכול אף בית הסתרים תלמוד לומר גבות עיניו מה גבות עיניו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל שערו בנראה פרט לבית הסתרים: (ג) אי מה גבות עיניו מקום כינוס שער ונראה אף אין לי אלא מקום כינוס שער ונראה מנין לרבות כינוס שער שאינו נראה. א) פיזור שער בנראה. פיזור שער ואינו נראה. תלמוד לומר את כל שערו יגלח: (ד) ראשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר תער לא יעבר על ראשו יכול ב) אף על המנוגע תלמוד לומר ראשו. ג) וזקנו מה תלמוד לומר לפי שנאמר פאת זקנם לא יגלחו יכול אף על המנוגע תלמוד לומר זקנו. מה תלמוד לומר ראשו ומה תלמוד לומר זקנו לפי שיש בראש מה שאינו בזקן ובזקן מה שאין בראש. הראש אסור במספרים ובתער והזקן אינו אסור במספרים

מקמיה פשו להו כ"ד דמלך בהדי ירבעם מקמי דאתנגע ופשו להו ב) כ"א שנין דהוה מנוגע עד דשביב והדר מלך יותם בנו ויותם כד מלך הוה בר כ"ה שנין דכתי' (נג) בן כ"ה שנה יותם במלכו וש"מ דלא הוה ליה יותם לעוזיהו אלא בימי חלוטו ג) דהוה ליה תלת שנין מנוגע והדר אתיליד [יותם] וכיון דעוזיהו שמע מעמו כי הוה מנוגע ש"מ מצורע בימי חלוטו מותר בתשמיש המטה וקשיא לי מאי דכתי' (נד) במלכי ויתי אמליה בן יותם אחרי מות יהואש בן יהואחז ע"ז שנה דמשמע דירבעם בן יותם מלך בחיי אמליה אבי ד) עזריהו ע"ז שנים והדר מלך עזריהו בן אמליה בע"ז לירבעם והיכי כתי' (נה) בשנת ל"ח שנה לעזריה מלך יהודה מלך זכריה בן ירבעם דמשמ' אלא מלך ירבעם מקמיה עוזיה אלא ג' שנים ומתרץ בסדר עולם דעוזיהו הוה מלך בחיי אמליה אבין דתני דתם הוא בנה את אילת וישיבה ליהודה אחרי שכב המלך עם אבותיו שפין ת"ל אחרי שכב [ה) המלך עם אבותיו] מה ת"ל אחרי שכב המלך עם אבותיו אלא שמלך ו) בחיי אבותיו: ביגוס שער שאינו נראה. (נו) כגון תותי דמיש ותותי ז) המשה ובית המחי דאיכא כינים שער ואינו נראה: (ז) פי') פזור שער ונראה. היינו בשאר גופיה דאדם דאיכא ביה שערות מפחרות (נוי): מה ת"ל ראשו וכו'. כלומ' ליכתוב חד מנייהו ולישמעינן ט) דליתי עשה דמצורע ודחי ל"ת דידיה וכ"כ לאיתי ומהדר לכבי כתיב ראשו וזקנו לפי שיש בראשו וכו': הראש אסור במספרים בבתער. דכתי' (נז) לא תקיפו פאת ראשכם ומשמ' דין במספרים בין בתער לא תקיפו דסתמ' כתי' ואי כתי' זקנו ולא כתי' ראשו ראשו לא אתי מגיה דאיכא למיפרך מה לזקנו דאתי עשה דמצורע ודחי ליה שכן [י) אינו] אסור במספרים כבתער כדמפרש לקמן בפר' קדושי'

ענף

(נחז) גי' רבינו ,אין כפוריו מעכבים אותו' ולפנינו הגי' ,ואין ציפרים מעכבים אותו' וכגי' רבינו איתא בילקוט וכ"ה גי' הר"ש בנגעים פי"ד מ"ב, וכ"ה גי' ה,תו"כ עפ"י כת"י דומי מנוקד', ובס' דרך הקדש על התו"כ כתב וז"ל ,ובתוספתא נראה דגרסי אין כפרתו', ועי' בזית רענן: (נחי) מ"ב טו א: (נטט) פרק יט: (נ) דה"ב כו כא: (נא) דה"א ה יז, ועי' בפי' רד"ק שם: (נב) מ"ב טו ח: (נג) דה"ב כו א: (נד) מ"ב יד יז: (נה) שם טו ה: (נו) עי' לעיל בענף הלל אות (מזי): (נוי) עי' בקרבן אהרן שכתב דרבינו לא גרס ,פזור שער ואינו נראה' ואולי דקדק זה מדלא מפרש רבינו מה הוא פזור שער ואינו נראה ועי' הגהות הגר"א אות א: (נז) ויקרא יט כז: (נח) גם בכת"י וינה שלפנינו הוגה מן הצד תיבה אחת וקשה לקראה וכנדאה שזו תי' ,אינו':

חלל

קדושי׳ (נח) בק״ד ולא תשמית פלת זקנך כמ כילד גלות שיש בו משמתה כוי לומ׳ זה תער תלמי׳ כרלשו שלסור במספריי כבתער וכיון דמיל כולי כמי לא ליתי עשה דמלורע ולדמי ליה ולי כתיב רלשו ולא זקנו זקנו לא לתי מיניה דלוכא למיפרך מה לרלשו שכן מותר בכל לדם לגלחו בין בלוש בין בלשה משום דכקפת כל כרלש לאו שמה כקפה ולכבי לתו עשה דמלורע ודמי ליה תלמי׳ בזקן שלסור בכל לדם (יא) בין לוש בין לשה) בין ע״י לוש בין ע״י לשה: ס״ל הראש מותר בכל אדם. בין מגלח בין מתגלח דשניהם פטורין משום דכקפת כל כרלש [יב) לאו] שמה כקפה: והזקן אסור בכל אדם. דלי בשמית זקן בין מגלח בין מתגלח חייב ולכי תניון בתוס׳ מכות פר׳ המוכל הפסח (ט) המקיף פלת רלש של חברו שניהם חייבים שמה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם מזידין וכו׳ המשחית פלת זקן של חברו שניהם חייבים שמה דברים אמורים שהיו שניהם מזידין וכו׳ ומאי דתני הכא כרלש אסור במספריי כבתער קשיא ממאי דתני התם דהתם תני חייב על כרלש שתים אחת ברלש הלדע מכאן (טא), ואחת ברלש הלדע מכאן ואינו חייב עד שיקיפנו בתער דמשמ׳ דברלש בתער מיתייב ולא במספריים ולכי תנא דבמספריים נמי חייב ופי׳ ר״י בר מלכי לדק (טב) דהאי דתני הכא כרלש אסור במספריים כבתער ברלש זיר קמייתי דאסור במספריים כבתער ולכיון דחמיר לא ליתי עשה דמלורע ולידמי ליה הא לפי שיש ברלש וכו׳: גבות עיניו (טג). דהיינו שער שבעפעפיו: ולא ריסי עיניו. דהיינו שער שבעור המכסה את יג) העור: מה ת״ל יגלח. כלומ׳ כיון דכתיב יגלח את כל שערו את רלשו ואת זקנו ואת גבות עיניו ואת כל שערו מה ת״ל עוד יגלח ליכתוב [יד) את רלשו ואת זקנו] ואת גבות עיניו ואת כל שערו ולשתוק וממילא משמע דאיגלח קא מהדר קרא מה ת״ל יגלח אלא ליתן טו) אחרית וכו׳: שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה. אם לבך נוקפך תגלחתן מלוה פשיטא דמלוה היא הכי פריך במסכ׳ נזיר בפ״ג מיניו (טד) ומתרץ מהו דתימא משום עבודי שער הוא ואפי׳ סך נשא מלוה הוא משום דנשרו השערות קמ״ל דתגלחתן מלוה הוי מלוה ולא אי סך (טז) לו) נשא דבכהוא לאו מלוה הוא: וכלן שגלחו שלא בתער וכו׳. ופריך התם (טח) בשלמא גבי נזיר כתי׳ תער לא יעבור על רלשו וגומ׳ דמשמע תער לא יעבור על רלשו עד מלאת (יז) לו) הא אחר מלאת לא תהא תגלחת אלא בתער יח) גבי לויי׳ נמי כתיב וכעביר תער על כל בשרם אלא מלורע בתער מגא ליה ומייתי ליה דתגלחתו בתער יט) מלד הלויים ומגזיר דהלד השוה שבהן שהן טעונין תגלחת ותגלחתן בתער אף אני אביא את המלורע שהוא טעון תגלחת ותגלחתו בתער ופריך מה להלד השוה שבהן שכן אין כ) קרבנן בדלות ומתרץ בסיפא (כא) מאי הויא ומאי ה״ל לפרושי אליבא דר׳ אליעזר דתנן אינו חייב עד שיטלנו בתער וכו׳ כדמפרש התם: או ששיירו שתי שערות וכו׳. משום דכתי׳ כל שערו דהיינו כולו: (כתס) [כב) ה״ג] אם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי (טז). והכי מסתברא ממאי דתני בנזיר בפ״ג [כג) מיינן] (טז) תגלחת הטומאה כילד וכו׳: מה בין זה לנזיר כד). לנזיר עומא שגילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום כדתנן התם (טח) תגלחת טומאה כילד היה מזה בג׳ ובז׳ אם גלח בז׳ מביא קרבנותיו בשמיני בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והכי תני גבי מלורע גלח בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי: הנזיר כה) טהרה תלויה בימיו. דלי נעומא במת הוי עומא ז׳ ימים ומזין עליו בשלישי ובשביעי והוי עהור ולכי לי גלח בשמיני מביא כו) קרבנו בו ביום דהא איטכר ליה מאתמול כז) ועבד הערב שמש: ומצורע טהרתו תלויה כח) בתגלחת. דכתי׳ (טט) ולא כל שערו יגלח וכבס את בגדיו והדר ומחן את בשרו במים ועהר ולי גלח [כט) בח׳] אכתי לא עביד הערב שמש ולכי אינו מביא קרבנותיו בו ביום: אא״כ היה וכו׳. ולכי עביד בשמיני הערב שמש ומביא קרבנותיו בתשיעי: כבש כבש ריבה. ופריך ביומא פר׳ שני שעירין (נ) טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי רחמנא הוה אמינא פסולין עיכובא מנלן ומתרץ סד״א זאת תהיה תורת המלורע כתי׳ לעכב ופריך והשתא דרבי רחמנא כבש כבש תהיה למה לי לשאר הוייתו של מלורע: מביא [לא) אחת] על נגעים הרבה. כלומ׳ מדלתי׳ וכבשה משמ׳ דאחת היא ולמאי הלכתא כתב אחת מלמד שהוא מביא אחת על נגעים הרבה דאי מתנגע ומתרפא ובימי ספרו חזר הנגע ועוד מתרפא כיון שלא יצא בשעה שרלויה להביא בה קרבן הכא בימי ספרו חזר הנגע מביא חטאת אחד על נגעים הרבה: שלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לבהמה. כלומ׳ דהכי ג׳ עשרונים מייתי לכו לשם מנחת [לא) חטאת] בהמה עשרונים אכל חד וחד: יכול למנחה (עא). כלומ׳ יכול הני ג׳ עשרונים מייתי לכו לב) ומנהתם בלפיה נפשה ולאו לשם מנחת בהמה: וכשהוא

במספרים ד) **ובתער. הראש מותר בכל אדם והזקן אסור בכל אדם. הא לפי שיש בראש מה שאין בזקן ובזקן מה שאין בראש צריך לומר ראשו וצריך לומר זקנו:** (ה) **רבי יוסי הגלילי אומר גבות עינים ולא ריסי עינים. את כל שערו מה תלמוד לומר יגלח אלא ליתן אחריות לתגלחת שאם לא גלח בשביעי מגלח בשמיני בתשיעי ובעשירי:** (ו) **שלשה מגלחים ותגלחתן מצוה. הנזיר המצורע הלוים. וכולם שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו כלום:** (ז) **בשביעי יגלח בשמיני יביא שאם גילח בשביעי יביא קרבנותיו בשמיני ואם גלח בשמיני מביא קרבנותיו** ה) **בו ביום דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי טרפון מה בין זה לנזיר. אמר לו שהנזיר טהרתו תלויה בימים ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. ואינו מביא קרבנותיו אלא אם כן היה מערב שמש:** (ח) **יקח כבשים מיעוט כבשים שנים. אם כן למה נאמר שני שיהו שוים. מגין אע״פ שאינן שוים כשירים תלמוד לומר כבש כבש ריבה:** (ט) ו) **וכבשה אחת בת שנתה שתהא ברורה. בת שנתה לא שנה אחת על נגעים הרבה. בת שנתה לא שנה למנין עולם. ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן לבהמה** ז) **יכול (אף) למנחה כשהוא**

הגהות הגר״א

ד) ובתער השני מיותר:

הלכה ז

ה) בו ביום צ״ל בתשיעי [כן דעת התוס׳ בנזיר דף מ״ד ע״ב והר״ש והרמב״ם כמו שהעתקתי בביאורנו]:

הלכה ט

ו) וכבשה אחת שתהא ברורה בת שנתה לא כו׳ והשאר מיותר [מעמו דדין שקרבן אחד מביא על נגעים הרבה ילפינן בברייתות דף ט׳ ממקרא אחר וגם הוא מצריכינן לשתהא ברורה]:

ז) יכול אף תיבת אף מיותר:

חלופי נוסחאות בפי׳ ר״ח

יא) אוקס׳ א׳: שאסור מכל אדם כין ע״י איש בין ע״י אשה; ב׳: שאסור בכל אדם בין על יד איש בין על יד אשה.

יב) אוקס׳ א׳: לאו שמה הקפה וכיון דחמור לא אתי עשה דמצורע ודחי ליה, הא לפי שיש בראש כו׳.

יג) אוקס׳ א׳: המכסה את העין.

יד) מאוקס׳ א׳.

טו) אוקס׳ א׳: אחריות.

טז) אוקס׳ א׳ וב׳: ולא א׳ סך נשא דההוא.

יז) ליתא באוקס׳ א׳ וב׳.

יח) אוקס׳ א׳: וגבי תגלחת לויים; ב׳: וגבי לויים.

יט) אוקס׳ א׳ ב׳ וג׳: דתגלחתו בתער במה הצד מלוים ומנזיר.

כ) אוקס׳ א׳ וב׳: אין קרבנו.

כא) אוקס׳ א׳: ותירץ בסיפא ההיא אליבא דרבנן הא אליבא דר׳ אלעזר דתנן.

כב) מאוקס׳ ב׳, ותי׳ „התם״ ליתא באוקס׳ א׳ וב׳.

כג) מאוקס׳ ב׳; א׳: בפ׳ דג׳ מיגין דתנן התם תגלחת.

כד) אוקס׳ א׳: לנזיר, דנזיר סמא.

כה) אוקס׳ א׳ וב׳: שהרתו.

כו) אוקס׳ א׳ וב׳: קרבנותיו.

כז) אוקס׳ א׳: ועבר.

כח) אוקס׳ ב׳: בתגלחתו.

כט) מאוקס׳ א׳ וב׳.

ל) מאוקס׳ א׳ וב׳.

לא) אוקס׳ א׳: לשם מנחת חטאת בהמה

הלל

גבות עיניו ולא ריסי עיניו: (טד) מ א: (טה) נזיר מ א: (טו) וב״ה גי׳ הגר״א באות ה: (טז) מד ב, ועיי׳ תוד״ה שם א״ל ר׳ טרפון: (טח) נזיר מד ב: (טט) ויקרא יד ט: (ע) סב ב:

ענף

(נח) ר״ת „בקרא דכתיב״ (לקמן פר׳ קדושים פרק ו): (ט) פרק ג: (טא) עיי״ש בתוספתא „נוסחאות כ״י״ אות ב: (טב) וכן פי׳ הראב״ד והר״ש משאנ״ץ: (טג) גי׳ הד״ת ו„תו״כ עפ״י כת״י רומי מנוקד״ (עא) וכ״ה בהגהות הגר״א אות ז:

עשרון אכל חד וחד. לב) אוקס׳ א׳ וב׳: מנחה; ג׳: ומנחת׳.

שהעגלו שבר הרי הוא כקרן לכל דברים מפי לפו לשמתה אמר לפו לשמתה לא מצות ולא אסורות דאורייתא. כתב מרן ז"ל בלומר דלכל פמת דיליף פמת פמת מנני מהרן מה להלן נשים פטורות, והכינו מפם פה הקעגל לאמר מסכתא חמה ואמ"ש שלפן לקבלת זו הענדה כי לם ש"ר הנ"ל דיליף פמת פמת מנני מה הוא דכ"ב בכמוך לגלא מפוס דעבינ ומני בהדיה מה בבא לאמר לפה לגלא מנגנה לפה דלפם הלים דעמורה נמי הוא דכ"ב בכמוך לגלא מפוס נמי בכה מעורה: **לפיכך** חעבדים הנאל ריש לחם דקן מאורים בהקמה. כתב מרן ז"ל בלומר דלכ מצות עשה עכבר מיכם מה לגלן נשים פטורות, והכינו מפם פה הקעגל לאמר מסכתא חמה ואמ"ש שלפן לקבלת זו הענדה כי לם ש"ר הנ"ל דיליף פמת פמת מנני מה הוא דכ"ב בכמוך לגלא מפוס נמי בכה מעורה: **ג כל מצות לא תעשה** וכו'. מפנה מרן בהלכות פטורות לגלא מפוס נמי בכה מעורה: **ד טומטום** ואנדרוגינוס הרי הן בספק נוהגין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה בבל מקום וחייבים בכל ואם עברו אינם לוקין: **ה אע"פ** שהאשה מותרת לגלה פאת ראשה הרי היא אסורה לגלה פאת ראש האיש ואפילו [ז]נקבן אסור לה לגלה לו פאה: **ו ופאה** זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור השמענו מזקנינו שאינו מניח פחות [ח]מארבעים שערות. ומותר לגלח הפאות בסמפרים לא נאסר אלא השחתה בתער: **ז דרך** כהני עובדי כוכבים היה להשחית זקנם. לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן. וחמש פאות יש בו [ט]לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן משמאל ושבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה ואם נטלן כולן כאחת לוקה חמש. ואינו חייב עד שינלחנו בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך גילוח שיש בו השחתה. לפיכך אם גלה זקנו במספריים פטור. ואין המתגלח לוקה עד שיסיע. ואשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה שיער בזקן. ואם השחיתה זקן האיש פטורה: **ח** השפה מותר לגלחו בתער והוא השיער שעל גב השפה העליונה וכן השיער המרולדל מן השפה התחתונה. ואע"פ שהוא מותר לא נתנו ישראל להשחיתו אלא יגלח קצתו עד שלא יעכב אכילה ושתייה: **ט** [י]העברת השיער משאר

א פרק מי שאמרו (דף כ"ז), ופיי פי' כ"מ מהלכות שבת: ב סמ"ע לאוין ל"מ, מור וי"ד סי' קפ"ש: ג מור וי"ד סי' קפ"ש: ד

משנה למלך

פי"ב ב **לפיכך** העובדים הואיל ריש לחם דקן מאורים בהקמה. כתב מרן ז"ל בלומר דלכל מצות עשה עכבר מיכם מה לגלן נשים פטורות, הכינו מפם פה הקעגל לאמר מסכתא חמה ואמ"ש שלפן לקבלת זו הענדה כי לם ש"ר הנ"ל דיליף פמת פמת מנני מה הוא דכ"ב בכמוך לגלא מפוס נמי בכה מעורה: **ג כל מצות לא תעשה** וכו'. מפנה מרן בהלכות פטורות לגלא מפוס נמי בכה מעורה: **ד טומטום** ואנדרוגינוס הרי הן בספק נוהגין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה בבל מקום וחייבים בכל ואם עברו אינם לוקין: **ה אע"פ** שהאשה מותרת לגלה פאת ראשה הרי היא אסורה לגלה פאת ראש האיש ואפילו [ז]נקבן אסור לה לגלה לו פאה. פי' המאיר דאסור לה לגלה לו פאה, ולא לגלה לו פאה. ולא נתנו בו חכמים שיעור השמענו מזקנינו שאינו מניח פחות [ח]מארבעים שערות. ומותר לגלח הפאות בסמפרים לא נאסר אלא השחתה בתער: **ז דרך** כהני עובדי כוכבים היה להשחית זקנם. לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן. וחמש פאות יש בו [ט]לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן משמאל ושבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה ואם נטלן כולן כאחת לוקה חמש. ואינו חייב עד שינלחנו בתער שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך גילוח שיש בו השחתה. לפיכך אם גלה זקנו במספריים פטור. ואין המתגלח לוקה עד שיסיע. ואשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה שיער בזקן. ואם השחיתה זקן האיש פטורה: **ח** השפה מותר לגלחו בתער והוא השיער שעל גב השפה העליונה וכן השיער המרולדל מן השפה התחתונה. ואע"פ שהוא מותר לא נתנו ישראל להשחיתו אלא יגלח קצתו עד שלא יעכב אכילה ושתייה: **ט** [י]העברת השיער משאר

הגוף

לחם משנה

ג וכל מצות עשה וכו'. מפנה בס"ק דקדוקין (דף כ"ט). עוד אמרו שם בגמרא ומל מ"ש שלפן אמרו בגמרא נשים חייבות *וכ"ל דהא דלא ביאר מקום דדבר פטור מה דאמרינן דלא מנהגו בנשים [קדושין ל"ח]: מנהג דלפי המסקנא לא מתעבדין בנשים מהמסקנא נשים פטרי דלא לגו אקן אקן אלא מנהגי אלא מנהגי כל זה אקן ומכתת אקן ליקט ש"ע. ומנהג שנהגו דאמרו בעיקר מעיקר מהמסקנא הנשים לגלן לגם אקן. אמרו מ לגמנים בגו דכיון דאלו דאקר מלוגר מוגר דעבדים מיעם מהולל דיש נשים אקן לגלי מנהגם אמרמי שהוא דיליף אלא אלא אלא

והסכיר עדותו של מי ומייבו שבועה על פיו ונלבבו שלא יהא רגיל בו שאפשר הוא שלא יהא בקורבתו ונאמן הוא לומר שלא יהא בקורבתו כשם שנאמן לומר למיחי אחיגא · והגיגא הרמב"ן ז"ל ראיה לדבריו מהא דתניא בהשפטה רבי אומר אף בדיני ממונות והוא לא יהא שם לבם קרוב לו פסול תתקיים העדות בשאר עדים וה"ש בדיני נפשות כגון כשלא התרו בו דלמיחי אתו ואף בדיני ממונות שאין בהן התראה אם לא יהא העד הב' שם למעוה ולוה אלא אין קרוב לו פסול תתקיים העדות בשאר עדים ונמרי' מיהא דמה שאנו פוסלין במשלא מ' מהן קרוב לו פסול הייט טעמא דנפסלו לפסולין הלכך אם היו שונגין ולא לעברו לדעת הכשרים בהכסון ומחלוקת מהן עדותן וכי היכי דהלין בדעת הפסולין לו אמרי למיחי אתיגא לו לאסהודי ל"ג הלין בדעת הכשרין אם לא הכירו בפסולין ולא מסתבר לי כלל דכיון שהעיד הפסול בב"ד נתבטלה גם עדות הכשרין ואין תלוי במה שלא הכיר הכשר בקורבתו כי לא נמצא זה בהש"ס דאי איתא שתלוי בהכרת העדים הוה ליה להש"ס למימר דהיינו לו הכשרין בפסולתן אל אלו וה"ש דתוספתא והוא לא ידע המלוה שיש לו לו לוה שם קרוב לו פסול כי לא הזמינם לעדים שלא הם מעצמן בלא לראות תתקיים העדות בשאר עדים וכן משמע מתוך לשון הלכות גדולות שכתוב בהן קאמרי דבגן הטור דתניא עליה שהרי אותשתכח חד מיניהו קרוב לו פסול נהי דמעוה לא מפקינן מיניה אבל שבועה משבעינן ליה אפומא דהאי עד בשר והא דלא מיפסל עד בשר בלירופו של עד פסול דאמריגן רוחה שבק למאן דקשים מיניה ואתא פסול ואתם [ש] ומשמע דדוקא לא נפסל הכשר במה שנמצא אתוס עם פסול אבל אם העידו ביחד נתבטלה גם עדות הכשר · וילהא שאם האמין המלוה עדים כשרים ועמדו שמה קרובים לו פסולים אפי' אם שוגו לבעיד ובאו והעידו בב"ד לא נתבטלה עדות הכשרין דכיון שיחד את עדיו לאו כל כמיניה להפסיד לזה מעוה דהא דקאמר הש"ס דשיילי' לה לו למיחי אתו לו לאסהודי אתו הייט דבר הנעשה בפני רוב עם בלא הזמנת עדים ובאים סלה לבעיד אבל המזמין את עדיו והעלית את לו אחרים מכלל הבדות לאו כל כמיניה לבטל העדות וכן כשהם כשרין לריך לעדות ומלוה לאחרים להחרים כל מי שיודע לו עדות שיבוא ויעיד ובלא בערבוביות והעידו כשרין ופסולין לאיהי דבוהי דין שלא נתבטלה עדות הכשרין שלא היתה מותנת אלא בראיון לבעיד וחזינן לגמלן דקאמר ה"מ בעדות בטל פה אבל בשטר שיש בו שלשה עדים ושיש מהן קרובין זה לזה אם לא שיש בעדות ברורה שיסמו שאמן לבעיד ובאתו עדותן זה [ת] בפני זה דדמו כמאן דאמר לאסהודי אתיגן לא מבעיגן לשטרא אספק אלא תתקיים העדות בשאר דאמרינן דאמת הד שבק רוחה למאן דקשים מיניה ובא זה קרוב והכחש שם שלא מדעת חברו: ירושלמי כתב נכסיו לבני בני אדם והעדים כשרין לריך לעדות ומלוה לאחרים להחרים כל מי שיודע לו עדות שיבוא ויעיד ובלא בערבוביות והעידו כשרין ופסולין לאיהי דבוהי דין שלא נתבטלה עדות הכשרין שלא היתה מותנת אלא בראיון לבעיד וחזינן לגמלן דקאמר ה"מ בעדות בטל פה אבל בשטר שיש בו שלשה עדים ושיש מהן קרובין זה לזה אם לא שיש בעדות ברורה שיסמו שאמן לבעיד ובאתו עדותן זה [ת] בפני זה דדמו כמאן דאמר לאסהודי אתיגן לא מבעיגן לשטרא אספק אלא תתקיים העדות בשאר דאמרינן דאמת הד שבק רוחה למאן דקשים מיניה ובא זה קרוב והכחש שם שלא מדעת חברו: ירושלמי כתב נכסיו לבני בני אדם ונכסיו לבני בני אדם כתחת וכיון העדים כשרין לזה ופסולין לזה פסולין לזה מ"ד אלעזר בשם רבי יוסי איהפלגון רבי יוחנן וז"ל ר"י אמר מאחר שפסולים לזה פסולים לזה ר"ל אמר פסולין לזה וכשרים לזה מ"ל אלעזר מתני' מפיוש לרבי יוחנן וכו' ר' יעקב בר אחא אמר איהפלגון חבריא חד אמר יאות אמר רבי אלעזר ואד אמר לא יאות אמר ר"ל · מאן דאמר יאות אמר ר"ל עשה כעדות אחת בשים אחד ועדות שבעלה מקלתה בעלה טולה ומ"ד לא יאות אמר ר"ל עשה [ת] כשתי עדים כשרים לזה ופסולין לזה · ופסק ר"ח ז"ל הלכה כר' יוחנן דאמ"ג דאיכא למ"ד לא יאות אמר ר"ל מיהו קי"ל לגבי דר"ל כר"י והא דתנן (פיאה פ"ג מ"ח) הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין [ו] דמשמע שקנה גם הנכסים הייט בשטר מקיום שיבריבו אפרים פסק כר"ל וכן נמצא בתוספה לרב הלי נתן ז"ל בשטר שלה שאחד מן העדים קרוב לאחד מן הזוכרין והשיב יהוא הוא דראובן לגבי קרוב דליה דמלך דליהיה דמי ואין לקרוב הוא שלא עד אחד אבל הרמוקים מן לאובן יש להם שני עדים לאובן ולאחר שמעו ומן הטיקר הזה הוא הוה אמר רבא פלוני בא על אמה הוא ואחר מעורפין לאוהנו ולא לאוהנה ואמר דברי נוסי דברי הכל פלגין דבורא ובן משמע בגמ' דיקן דקי"ל כרבא דאמר עלמו קנה נכסים לא קנה דפלגין דבורא הייט כר"ל לפי הירושלמי דמדמי לה אהדדי · ורבי' יוחנן הלוי ז"ל פסק הלכה כרבי יוחנן ומתב דרבא לית ליה הוא דירושלמי דמדמי לה אהדדי ומודה לרבי יוחנן בכותב נכסיו לבני בני אדם דאמאר שפסולין לזה פסולין לזה ועשמא מאוס דאמר לאיתלופי בשטרות דעלמא שלא יאמרו קרוב כשר לעבוד אבל בגם שהרוב לא חיישינן לאיתלופי הואיל ולריך לומר בפני נכתב ובפ"ג אמר ברים ניטון ובפ"ב דגיטין: **טו** [ז] **אמר** שמואל במלפים עד שירלו בדרך המגלפים ולא בעינן שירלו ממכחול בשפופרת: [ח] הדרן עלך ביצד העדים

פרק שלישי

א אלו הן פלוקין וכו' [דף יז ע"א] הטולל הלם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו מעלה ומחמים אומנים מעלה ואינו לוקה זה אלין כל מלות לא הנעשה שים בהן קום עשה אין לוקין עליו: [דף טו ע"ב] הני תנא קמייה דר' יוחנן כל מלוה לא הנעשה שים בה קום עשה שבה קיים עשה שבה פטור [א] ביטל עשה שבה חייב אמר ליה רבי יוחנן מאי קאמרת אם קיים פטור לא קיים חייב לא בטל חייב לא בטל פטור [ב] הני קיימו ולא קיימו כלומר אע"פ שלא בטלו לעשה כיון שלא קיימו לוקה על לא תעשה ורש"י נולם הני בטלו ולא בטלו וכל הסוגיא מפורשת ומתישבת לפי גירסתו ואיה עיקר: **ב ג מתני'** [דף ב ע"א] הקורא קרחה בראשו והמקוף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על המת חייב שתי שריטות אחת על המת חייב אם שריטה אחת על המת חייב אם שתי שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת אלו הלא הנא מני בהדיא [ג] קרח מתם קרחות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת משום הלא מיהני ליה קרח קרחה אחת על המתם מתים משום דבשריפה מרבי ליה מלגפם ובקרחה ליכא ריבויא · ותייב אחת על המתם מתים משום דבשריפה מרבי ליה מלגפם ובקרחה ליכא ריבויא · ותייב על הראש שתים אחת מבלן ואחת מבלן ועל הזקן שתים אחת מבלן ואחת מלמעלה פי' ר"ח מקום הבור הלמי לגדעים הוי פיאה וכן מלד אחר ושני גבולי הספה אחת מימין הספה ואחת משמאלו ובגולה הזקן אחת הרי חמש ורש"י פירש מקום הבור הסמוך לעלם ואחת מימין הסמוך ואחת בשמאל בגולה זקן בחמלע הרי שלש וחיבור הלדעין מבלן ומבלן הרי חמש וי"מ בעלם הלמי המסובר לגדעין הוא רחב ויש לו שתי פיאות הרי ד' פיאות בחמש חבורן ואחת בבגולה הזקן ובפ"ו (מ"ט) דעגנים תנן לאיהו הזקן [ד] מפרק של לחי עד פיקה לא נגרעת ורק אחת ובגולה אחת ידי כולם ולא יעביר תער על כל זקנו ולא כאותן המימין הוא בכל שיגיע על הפיאות כי לפעמים לוא מסוון כנגד הפיאות: [ה] הני אלעזר אומר אם עגלן כולן בחתה אין חייב אלא אחת ואינו חייב עד שיגלה בתער אפיאות זקן קלי אבל אפיאות ראש לא בעינן הער וכן משמע בגמרא דקאמר ואיזהו סוף ראשו זה המשוה לעינו לאחורי אזנו ופחתו ולא פירש בו גילוח בל הסחתה כמו בזקן אלא בהשוה כל דהו משמע דחייב וכן מוכח בגמר פ' נ' מיון (דף מא.) נבי גילוח מלוגע דכתיב וגילח את כל שערו אמה לי למכתב ראשו ומכרם דאמר עשה דגילוח מלוגע

פלפולא

מבני עדותו שמפיד כעל פה ולא לאו כבי לא מבני עדותו שבכתב לבשביע אלא בבשביע אלא בבשביע אלא ב

ודחי לא העשה דהקפת הראש זקנו מה ת"ל אמר לך דעשה דמלוע דחי לא תעשה דהשחתה פאת זקן ונוטריה לא תלעיריך דכבר שמעינן מראשו דעשה דחיה לא העשה אלא להשמיענו דגילוח מלוע במגר מדלילעריך קרא למיגר דעשה דוחה לא העשה דחי הוי במספרים יכול נקיים עשה דגילוח מלוע בלא דחייה תלמוד לומר כי השחתה הזקן דוקא בתער ומנלה שמעינן לה מראשו אלמא הקפת הראש קפיד אפילו במספרים אסור ואפילו אי מלוע מגלח במספרים איכא דחיית לאו והא דתניא בתוספתא נבי פאת הראש ואין חייב עד שיעלה בתער [ה] במספרים כמין הגר קאמר: [רבי אלעזר אומר אפילו לקטו במלקט ויהיעטי חייב. ת"ל לא יקרחו קרחה בראשם יכול אפילו קרח ר' וכ' קרחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא קרחה לחייב על כל אחת ואחת בראשם מה ת"ל לפי שנאמר לא התגודדו ולא תשיטו קרחה בין עיניכם למת יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש ת"ל בראשם לרבות כל הראש אין לי אלא הנים שראיה בכן שכתוב מלות יחידות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה להלן חייב על הראש כבין העינים וחייב על כל קרחה וקרחה אף כאן וכ' ומה כאן על מת אף להלן על מת: [דף כ ע"ב] ומה שיעור קרחה רב הונא אמר כדי שיראה מראשו רבי יוחנן משום רבי אלעזר בר' שמעון אומר בגרים בהגלו מתם שישור קרחה בגרים אחרים אומרים כדי שיראה מראשו אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלמא הגלו אחד אמר בגרים ואחד אמר כדי שיראה מראשו ואחד אמר שתי שערות: הגיה הטעל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שהים וכן לקרחה שהים וכן הלכה וכב אלפס ז"ל לא הביא אלא דברי רב הונא וכבי יוחנן ומראה שפוסק הלכה כרבי יוחנן דאמר מרב הונא ושל שאמר דבריו משום הגלו הוא מיהו נראה כיון דפליגי ביה הגלו לחומרא ונם סתביון אסהם ברייתא אלא הוא הוכר בה מחלוקת: הגיה הטעל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שהים רבי אליעזר אומר אחת ומודים הכמים לר"א בתלקט לבטא מתוך שחורות אפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא יאכנו בגר שמלה אמה: סמקוף פאת ראשו. ת"ר ראשו סוף ראשו. ואחיהו סוף ראשו זה המשוה לעינו לאחורי אחו ופיחתו: מני הגה קמיה דרב הסדא אחד המקוף ואחד הביקף לוקה ואוקמה (רב חסדא) [רב אחי] בתפיית דס"ל כשהיה מעשה והגיה בתוספתא (פ"ג) אחד המחתיה ואחד הבאתה לוקה ומאן דאמר דקוליה ריפיה חייב דקיימא לן הקפת כל הראש שמה הקפה ומאן דאמר ליה לקמן חייב דגרסינן בגיר (דף מז:) אימתי המקוף את הקטן רב הונא אמר חייב [ו] (רב אדא בר אהבה אמר פטור) אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא בך דיבך מאן מקוף לא הונא מחובה והלכה כרב הונא דקיימא לן הקדושין (דף לב:) אמה אהקיפה לא שהוקפה פטורה דתניא לא הקיפו פאת לאמכם וגו' כל שיעור בהשחתה פיאות זקן יפה בהקפה פיאות ראש והני כמי הוא לאיל ולינהגו בהשחתת פיאות זקן ליהנות בהקפת פיאות ראש והגיה נמי (שם דף כט.) כל מלות לא העשה בין שהזמן גרמה בין שלא הזמן גרמה אחר אכנים ואחר מנים חייבין מן מבל הקיף ובל השחית [ז] ובל המעלה למחיה: ד (מזיר דף מח:) אמר רב מיקל אדם כל נוטה בתער מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה לקה כי קאמר רב בשאר אברים אבל בית השחי ובית הערוה לא ומאר אבריים מי מרי והתניא הטבלת שער לאיש בתער הוה אלא מדברי סופרים כי היא הדין בתער כי קאמר רב במספרים והא רב נמי בתער קאמר מאי הער כעין הער [ח] אלמא אאר אבריים [ט] מרי במספרים בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים אסור: הוה [י] דאתחייב נגדא קמיה דרבי אמי איגלי בית השחי דידיה חזייה ר' אמי דלא הוה מגלח אמר לה אבא שבאיה דין מן חברייא ר"ל אסור בבגדו מאי ת"ל מוטר איכא דאמרי הכי בעא מיניה בתפלה כדי להביר השיער ת"ל אסור בבגדו מאי ת"ל מוטר איכא דאמרי הכי בעא מיניה בתפלה בבגדו מאי ת"ל אסור ולית הלכתא כוותיה: המשחית פאת זקנו ת"ל פאת זקן זקן סוף הזקן ואיזהו סוף הזקן שבולת הזקן:

ה השורט שריטה אמה ת"ר ושרט יכול שרט על גיהו שנאלה ועל שפיתה שנשבעה בים ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד: [דף כא ע"א] אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה ונדידה אחת היא אלא שנשריטה ביד ונדידה בכלי הוא דאמר [כר' יוסי דסבר] שריטה ונדידה אחת היא. תני הנא קמיה דרב כתבן בין ביד בין בכלי על המת חייב לעבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא בכלי חייב וביד פטור וכן הלכה דמסקנא היא: ותייב על הראש שהים מהו רב ששת בין פירקי דדקנא: ולין חייב עד שיעלה בתער ת"ר מכאן ואהים מכאן מהו רב ששת בין פירקי דדקנא: ולין חייב עד שיעלה בתער ת"ר ופאת זקנה לא יגלחו יכול נגלחו במספריים יהא חייב ת"ל לא הבחתם יכול לקטו במלקט ויהיעטי יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כילד גילוח שהים בו השחתה הוי אומר זה הגר: **ו הכותב** כתובת קעקע קעקע ולא כתב כתב ולא קעקע לין חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו וכבחול וכבל דבר שהוא רושם ר"ש אומר בשם ר' יהודה בר"ש לין חייב עד שיכתוב שם העבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם אני ה' ולא אחר מ"ל מלכיו מ"ל אדא בר אהבה אסור לו ללבדם ליתן אסר מקלה ע"ג מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע רב ביבי בר אביי קפיד אפילו אריבדא דבוסילתא רב אחי אמר כל מקום שיש שם מכה מכתו מוכחת עליו והלכתא כרב אחי דבתרהא הוא:

ז מתני' מיר שהיה שוקה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה והוא שותה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת היה משמש למחיה כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תעמוד והוא עומד אל תעמוד והוא מעמיד חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח והוא מגלח אל תגלח חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח ואחת היה לבוש בגדים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש והוא פושט ולבש אל תלבש והוא פושט ולבש חייב על כל אחת ואחת: [דף כא ע"ב] **גמ'** מ"ר ביבי א"ר אחי [ב] לא פושט ולבש ממש מי. תמיהא לי דלא מייתי הא דרב אחי דאמר אפילו לא בשם אלא כדי לפשוט ולבוש ואכ"ר מאלו הוא בתמא הוא ואלו. דלכיון לא תם ליה משום דלא ר"מ הלכתא אפ"ש דשלא דיש מחיר שהיה שוחה לא ר"מ מאיכא ואפ"ה כתבה ר"מ לא הוקר לנקרא מולי אלי לכתוב

גם נרדם אחי: **סליקא לה מסכת מכות**

הערוה לקה כי קאמר רב בשאר אברים אבל בית השחי ובית הערוה לא ומאר אבריים מי מרי והתניא הטבלת שער לאיש בתער הוה אלא מדברי סופרים כי היא הדין בתער כי קאמר רב במספרים והא רב נמי בתער קאמר מאי הער כעין הער [ח] אלמא אאר אבריים [ט] מרי במספרים בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים אסור: הוה [י] דאתחייב נגדא קמיה דרבי אמי איגלי בית השחי דידיה חזייה ר' אמי דלא הוה מגלח אמר לה אבא שבאיה דין מן חברייא ר"ל אסור בבגדו מאי ת"ל מוטר איכא דאמרי הכי בעא מיניה בתפלה כדי להביר השיער ת"ל אסור בבגדו מאי ת"ל אסור ולית הלכתא כוותיה: המשחית פאת זקנו ת"ל פאת זקן זקן סוף הזקן ואיזהו סוף הזקן שבולת הזקן:

ה השורט שריטה אמה ת"ר ושרט יכול שרט על גיהו שנאלה ועל שפיתה שנשבעה בים ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד: [דף כא ע"א] אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה ונדידה אחת היא אלא שנשריטה ביד ונדידה בכלי הוא דאמר [כר' יוסי דסבר] שריטה ונדידה אחת היא. תני הנא קמיה דרב כתבן בין ביד בין בכלי על המת חייב לעבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא בכלי חייב וביד פטור וכן הלכה דמסקנא היא: ותייב על הראש שהים מהו רב ששת בין פירקי דדקנא: ולין חייב עד שיעלה בתער ת"ר מכאן ואהים מכאן מהו רב ששת בין פירקי דדקנא: ולין חייב עד שיעלה בתער ת"ר ופאת זקנה לא יגלחו יכול נגלחו במספריים יהא חייב ת"ל לא הבחתם יכול לקטו במלקט ויהיעטי יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כילד גילוח שהים בו השחתה הוי אומר זה הגר: **ו הכותב** כתובת קעקע קעקע ולא כתב כתב ולא קעקע לין חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו וכבחול וכבל דבר שהוא רושם ר"ש אומר בשם ר' יהודה בר"ש לין חייב עד שיכתוב שם העבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם אני ה' ולא אחר מ"ל מלכיו מ"ל אדא בר אהבה אסור לו ללבדם ליתן אסר מקלה ע"ג מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע רב ביבי בר אביי קפיד אפילו אריבדא דבוסילתא רב אחי אמר כל מקום שיש שם מכה מכתו מוכחת עליו והלכתא כרב אחי דבתרהא הוא:

ז מתני' מיר שהיה שוקה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה והוא שותה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת היה משמש למחיה כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תעמוד והוא עומד אל תעמוד והוא מעמיד חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח והוא מגלח אל תגלח חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח ואחת היה לבוש בגדים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש והוא פושט ולבש אל תלבש והוא פושט ולבש חייב על כל אחת ואחת: [דף כא ע"ב] **גמ'** מ"ר ביבי א"ר אחי [ב] לא פושט ולבש ממש מי. תמיהא לי דלא מייתי הא דרב אחי דאמר אפילו לא בשם אלא כדי לפשוט ולבוש ואכ"ר מאלו הוא בתמא הוא ואלו. דלכיון לא תם ליה משום דלא ר"מ הלכתא אפ"ש דשלא דיש מחיר שהיה שוחה לא ר"מ מאיכא ואפ"ה כתבה ר"מ לא הוקר לנקרא מולי אלי לכתוב

גם נרדם אחי: **סליקא לה מסכת מכות**

אלו הן הלוקין פרק שלישי מכות

פלפולא

לכאורה כנ"ל: [ה] **במספרים** כמין הגר קאמר כי הא דאמרינן בגמר דמייתי לה לקמן: [ו] **רב** הונא בר אהבה אמר פטור כך הוא כר"ש לא בגמרא לא נגיע ליה וכן מוכח שם בתוס' דלא נגיע ליה ומ"מ מאמר דאכי מ"ל לרב אדא בר אהבה: [ז] **ובל** המעלה למלוח. דדרשינן בגי מסרן ולא בגמ' אחרן דמייתי ליה דגיעו ברים עלבות מוחלת כמרים: [ח] **אלא** אחר אברים מי. לאפוקי לתרבסי אלא כי קאמר לב מי' ומיון בגרבי דגיעו בכרק מלות מלילה שבאחיך: [ט] **שרי** במספריים אפילו כמין הגר: [י] **דאתחייב** נגדא

קיצור פסקי הרא"ש זל ממסכת מכות

ביצד העדים פרק ראשון

א עדים שבאו [א] לחייב מיתה או ממון וחזמו שוטין להם כאחד זממו לעשות חוץ מפני גן נרשה [וכן אלוהה] שהעידו על כהן שהגה גן נרשה או [כן] אלוה או שהעידו על אחד שחייב גלות או שהעידו שור המועד שלו הרג אדם ובאו לחייבו כופר או שהעידו שנגנב וחלן לו לשלם ונמצר דינו לימכר בגניבתו באחד מכל אלו אין עושין להם כאחד זמם אלא חייבים מלקות: עדים שהזמו בנ"ד ולא הספיקו להעמידם בדין על שבראו ובאו לנ"ד אחר והוזמו שהזמו בנ"ד פלוני[ב] פסולין: שנים שהעידו באחד שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והזמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו אם היתה עומדת ליגות מיד וחזרו כמה היא[ג] שוה מי שהיה קונה אותה עמה [ד]לגנות אם תתאלמן או תתגרש ומתי דבריו ביני יתו לבעל שזה בא להפסידו ברגו למייבו ליתנה לה מיד. ושומא זו תהיה אמצע לפי מה שהיא[ה] שוה מי שהיה מקרוב לנות אם אם היא קבורגית שלקן הבעל יכול לשאול שבולי ערגיה ואם שמין לפי מה שהיא אדם שהיה שייחד לה בכתובתה אם היא עדיה או ביטיה או זבורית: **ב** ג' שהעידו בג' שחייב לחברו מנה ליתן לו מכלו ועד שלשים יום והוא אומר שאינו חייב ליתן לו אלא מכלו ועד עשר שנים ואחמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיה בידו מנה[ו] כיון ליתנו לו מיד כיון ליתנו עד עשר שנים וכך יתנו לו: **ג** המלוה לחברו [ועיין בטוש"מ סימן ס"ז] אפי' למלה שנים אין שבועת המלוה לחברו ומתנה שלא תתבעם שבועת משמשת אפי' עם מנה שלא תשמשם שבועת אין שבועת משמשת: **ד** פחם הגולה שלשים יום ואינו יכול לשובנו קודם אפי' מלוה על פה אבל שאלה יכול לחבוע מיד אבל הפקדון ליקר בו לבית האבל אינו יכול לחובנו עד שיעלו ימי אבלו[ז] ולמשתה בנו עד שיעלו ימי המשתה וכרגל עד שיעלו ימי הרגל: **ה** שנים שהעידו בג' שחייב מנה ומצאו אומדין שמלאין ואינן לוקין: שנים שהעידו בג' שחייב מנה והזמו כל אחד יפרע לו אני מנה ואם העידו בו שחייב מלקות והזמו כל אחד לוקה מלקות שלם: **ו** אין עדים נעשים זוממין עד שיאמרו לאם עמנו הייתם בעקום פלוני באותו היום אבל אם אמרו המזימין האורג בו הנסרג היה עמנו לא יהא זומה: **ז** העידו פלוני הרג את פלוני במזלה הביר ובאו שנים ואמרו לאם במערב הביר הייתם עמנו אם יכולין לאבים נמזרח הביר העומדין במערבה אינן זוממין ואם נאו אם אם זוממין. וכן אם אמרו בעבר באחד בשבת בעורה הרג את הנפש ואמרו לאם בערב בג' בשבת הייתם עמנו בהרגעה אם יכולים לילך מהבקר עד הערב מסורת לעהרלעת אינן זוממין ואם לאו אם זוממין: **ח** כת אחת המזממת אפילו מאה כחות שבאין כולם להעיד זה אחר זה על עדות [אחת] כולן נהרגין: **ט** מי שהגיד עדים והזהרתו מתוך עדותן והגיד אחרים והזהרתו אפי' עד כמה מקבלין עדותן ולא אמרינן כבר הוזהר לבגיד עדים שקרים: [ח] אין העדים נעשין זוממין עד שיזמו כולם אפי' אם מלה אחת מהם לא אחר תוך כדי דיבור של אחרו ואין העדים נעשים זוממין עד שיאמר הדין על פיהם: **יא** היו העדים אפילו מאה והזמו כולן חייבין. היו העדים אפילו מאה ונמצא אחד מהם קרוב או פסול כל העדות בטלה והוא שהזמו הפסול לראות כדי להעיד (לה) ואינו אבל לא לא כוון לראות כדי להעיד אפילו כשל[ט] או שהזמו (שלא) לראות כדי להעיד ולא העיד אינו פסול. ואם הזמין התובע עדים כשרים ואמרו שבר פסול פוסל כל העדות על פי אבל להעיד והעידו לא מתבטל עדות הכשרים. והני מילי שבר פסול פוסל כל העדות על פי אבל

פלפולא

פרק ראשון [א] **לחייב** מיתה גמ': [ב] **פטורין** כר"ש דהא גמרא מפרש עשמיה. ועוד ליתא בגמרא ממלן דלא כר"ש ומהבל לאוקמא אלוהה אלוהים ש"מ דאלכתא בטוחים וכ"כ הרא"ש סימן ל"ח: [ג] **שוה** מי הביים קונה אותה עמה גי' ולי נראה דגרי' לפי: [ד] **לגבורתה** אם מתאלמן או תתגרש ולשון הטור סימן ל"ח לגבורתה מספק אם מתאלמן מי' דאם הבעל אם שבבר בכפרתה לאחת דלא ר"מ מי שמא לא ישכר לפורעה מי' ולכן ר"ל דבר יש לגרות בכלן: [ה] **ב"ל** דה"ג אלא לא הוה שקרוהה לאות ולכן הלשון בטור סימן ל"ח: [ו] **דהב** בין ליפה וכן לקמן וכן הלשון בטור: [ז] **ולמשתה** בו אינו בטיי"ד סימן ש"ם ובטה"מ סימן שמ"ח ושם כתב כשם הרמב"ם בלשון אחרת ולמשתה פסם כל אחר היום דלמשתה אלו שלשים יום: [ח] **אין** העדים כי' בעדים מי' דלקמן ש [ט] **ב"ל** דה"ג אלו שהזמו וכן

(13)

פְּנֵי הַשָּׂדֶה: ח וְכִבֶּס הַמִּטַּהֵר אֶת־
בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָהֵר וְאַחַר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב
מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים: ט וְהָיָה

חַקְלָא: ח וְיַצְבַּע דְּמַרְבֵּי יָת
לְבוּשׁוֹהִי וְיִגְלַח יָת כָּל שַׁעֲרֵהּ
וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי וּבְתַר כֵּן יֵעוֹל
לְמַשְׁרְיָתָא וְיֵתֵב מִבָּרָא לְמַשְׁכְּנֵהּ
שִׁבְעַת יוֹמִין: ט וַיְהִי בְּיוֹמָא

לקט בהיר

אומר אלא טבילה אחת (מ"ל): יג) אין אהלו אלא אשתו לכתיב (דברי ה' כ"ז) שוטו לכם ולהליכם (ת"כ), ואין לומר

רש"י

את הלפור לכלל טבילה (ת"כ): (ח) **וישב מחוץ לאהלו.** (מלמד) שאסור בתשמיש[יג] המטה (ת"כ -

אור החיים

וחומר מגד אחד ויש פן לומר הקל וחומר מגד אחר
ואש הכתוב לב' הגדדין, והוא הדרך שפירשתי:

ח. וכבס המטהר וגו'. צריך לדעת כיצוס זה
למה ציון שעודנו מטמא בגדיו בימי
ספרו, וגם למה שפירשתי (פסוק ז') כי טומאה זו
שמלבש בגדיו עליה היא הפסקת הצרעת כמו
שדייקתי מאומרו מן הצרעת, אף על פי כן לא יכבס
בגדיו ושודנו מטמא אותם. ובתורת הכהנים מצאתי
שאמרו וזה לשונם וכבס מה בא ללמד אם ללמד
שמטמא בגדים במגע[טט] קל וחומר מבימי ספרו
וכו', אלא אחד מלטמא משכב ומושב ואחד מלטמא
במגע[י] עד כאן. וכפי זה אמר וכבס וגו' לומר
שפסקה טומאת משכב ומושב. והנה עיקר הכרת
דרשת תורת הכהנים איזה אלא מכח קושיתו[יא], ולא
הוצרכו לפרשה לגד פשיטותה, כי זולת קושיתו אין
הכרח לומרו מה בא ללמד הכרח, כי מי אמר לנו
שבא ללמד דלמא בא לעצמו שצריך לכבס בגדיו יום
שטהר מהצרעת ויום גמר ספירת ז' ימים כמו
שמצינו שצוה כ' לגלח כל שערו ולרחוץ כל בשרו
ביום שטהר וסוף ימי ספירה כמו כן צוה כ' על
הכיבוס. אלא ודאי עיקר קושיתו היא שלא יכבס

אור בהיר

אמור. **ממו)** עד עתה. **נ)** פי' כיבוס הא' שמבלן ואילך אינו מטמא משכב ומושב, אבל במגע מטמא עד כיבוס ב'. **נא)** שכיבוס זה למה. **נב)** בשלמא טבילת גופו וגלוח שערו הוא ענין טהרת הנגע שהיה בו, כמו ענין טבילת בר הבא לנייר, אבל בגדיו לא היו בהם נגע אלא שנטמאו עליו, ולמה לכבסם, הלא בלבישה נטמאו. **נג)** ובאמת הכיבוס אינו אלא לטימן לו שאין עוד מטמא משכב ומושב. ולבעל ערוך יוסף ערוה שדעת רבינו שאינו צריך כיבוס בגדים, אבל מאחר שהכתוב צווה וכבס המטהר את בגדיו אין לשמוע לו, ואפשר שאה"ע אם ירצה לכבוס בגדים שנטמאו מטומאה אחרת כגון משרת הרשות בידו, אבל בגדים שהיו עליו בשעת תלוטו גזרה התורה שלא ללובשם בימי ספרו בלא טבילה, ומטעם הנ"ל. **נד)** אבל בימי תלוטו חמור כמו הזב.

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ
אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו
וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֶּחַ וְכִבֶּס אֶת־בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר: י וּבַיּוֹם

בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלַּח יָת כָּל שַׁעֲרֵהּ
רֵישֵׁהּ וְיָת דִּקְנֵהּ וְיָת גְּבִינֵי עֵינוֹהִי
וְיָת כָּל שַׁעֲרֵהּ יְגַלַּח וְיַצְבַּע יָת
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא
וְיִדְכֵּי: י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב

רש"י

מולין קמ"ח.): (ט) **את כל שערו** וגו'. כלל ופרט
וכלל[יד], להביא כל מקום (כנוס) שער וגראה (ת"כ -
כלאיתא בפ"כ, ובפ' משכיל לדוד נתן טעם לזה עיי"ש: יד) וגלח את כל שערו כלל, ראשו, זקנו, גבות עיניו פרטים, ואת
כל שערו יגלח חזר וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, שהם כינוס שער ניתד וגם גראה ואינו מכוסה, לרבות שפמו ממתח

לקט בהיר

פשוט כפשוטו שאסרו לו לגשת לתוך אהלו, שאם מותר לו לגע למחנה ישראל, וכי אהלו יותר מקודש מן המחנה (ג"א), ודוקא בז' ימי ספרו אבל בימי תלוטו מותר בתשמיש

אור החיים

וכו' ע"כ. פשט דבריכם הוא שדורשים ייתור תיבת
במים שלא היה צריך לומר אלא ורחץ[טט], וכן פירש
בעל קרבן אהרן. וקשה והלא כבר מיעט הכתוב
ביאת מים חיים במצורע בפרשת זב, כדתניא שם
(ט"ו י"ג) בתורת כהנים ורחץ בשרו במים חיים
הזב טעון מים חיים ואין המצורע טעון מים חיים,
והלא דין הוא ומה אם הזב וכו' תלמוד לומר בשרו
במים חיים הזב טעון וכו' ואין המצורע טעון וכו'
ע"כ, משמע כי מייתור תיבת בשרו דורש כן, וכן
פירש הרב בעל קרבן אהרן, אם כן למה הוצרך
לומר במים. ואפשר לומר כי עיקר דרשת התנא
הוא מייתור תיבת במים ממנה דורש לרבות מי
מקוה, ותיבת בשרו אצטריך למעט בגדיו[יא], כמו
שדרש שם גם כן בתורת כהנים, ומה שסמך[יב] גם
כן לה-מיעוט מים חיים במצורע, באנב, וסמך על
ייתור תיבת במים, ובזה לא קשיא למה דורש
מתיבת בשרו ב' דרשות. ובעל קרבן אהרן פירש כי
דורש ממה שלא אמר ורחץ הזב ואמר בשרו,
ולדבריהם אין אנו צריכין לזה. ומה שדרשו בתורת
כהנים בפרשת זו בפסוק (ו' כ"א) ומורק ושוטף

אור בהיר

נה) ופשוט שהרחילה במים. **נו)** של הזב ממים חיים. **נז)** פי' ומה שדרש, והמתבר ז"ל אמר בלי זה מה שסמך, שלפי דרכיו אינו אלא אסמכתא. **נח)** פי' ולפי"ז אולי ג"כ כאן בא תיבת במים למעט מ' סאה ולא מים חיים, אז להפך, אפשר שמיעטו שם מים חיים, אבל מ' סאה צריך. **נט)** שבכל מקום בא הכתוב לגגד מבריתו. **ס)** ב' דברים מחיבה א'. **סא)** ממים חיים. **סב)** בגדיו של זב ממים חיים, שלא נלמד מגופו. **סג)** כי למעט מצורע ממים חיים אינו נשמע מתיבת בשרו האמור

לתשמישין ותעשה חגיגה דמטרע דמי לא הקפה הרחם: ״ולמערב
למעבד הקו [ולחשן] דלא כתב רחמנא אקו ולא כתב רלשו הלא
הקפה כל הרחם [לא שמיה] הקפה דשיך הקפה לכתב כמעלת
לא הקפה אחת הלא היו שיש זוקה כשעשו אחתים לכד כדתמר בעצמה

תורה אור

ואי כתב ראשו ולא כתב זקנו הוה אמינא משמע תרתי ראתי עשה ודחי את לא תעשה ומשמע *והקפת כל הראש שמה הקפה ואבתי בתער מגלן לתכי כתב רחמנא זקנו וה״א *ראתי עשה ודחי את לא תעשה בגלילה יליף מגדילים דתניא *לא תלבש שעטנז ה״א

ואי

מגדל לתדיים ה״ת בדין הוא שהוסיף לת לן דעשה דמיר אבן ינמו בשמלה אבל לא דוגיגים) לא תילבש לתעמרי נמי [נקבון] לתעמרי בגד כתנים: ומתקבלת לכבר הוא דגרסינן לקבון ה״א ראתי עשה ודחי לא תעשה אבא ליה. הכל מעיר לקי אבא לת לעשין ולתיכה לתעבד מה לעיר כי תתה לכתנים כי אמתפרש לקבון בעבדק אמי מילים (דף מ:) מן כמורה: דר״א ראתי עשה ודחי לא תעשה בגלילה. בגמלא לרבון לילמי מעורע מוקבו דבהמתם וקן אמת לא עבה דוגיגים לת לת לא שערו ודמי לים לגלח דבהמתם וקן אלת ל״ת מעת לים לא מסתמתם לת אבן כרבון כין ל״ת לת אמי לים עבה דוגיגים לת לת שערו ולדמי לגמרי לת לת אבה דבהמתם וקן דלדמים בתער ואל דמיתמרי מעורע אבל לת בתלקון ודיכיעו לי אמת לת עבה בהמים אמי לים לגלח לת אבה לת לת אבה דבהמתם מעמרי אבל לת הבא מגלח לת לת לת אבה לת לת אבה לת לת אבה

[שמן] לנזיר כו'. היינו בספרים, אבל רבינו צונקל"ל נורס חלות ורבוכה ומצורע שנפסלו בשבת ופי' חלות ורבוכה שמביא חצי לוג לתודה והוציאו חציו לחלות ורקיקין וחציו לרבוכה הרי שתי רביעיות ואינו נ"ל פתרון זה כלל חדא דרביעית דנזיר שבקה ולא מני לה והיא משנה שלימה בפי' שתי מדות רביעית מה היתה משמשת רביעית מים למצורע ורביעית שמן לנזיר ותו השתי רביעיות דתודה לאו דברי הכל היא דהכי תנן התם חצי לוג מה היה משמש חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן לתודה ואמרינן בגמר' תני פי' בסיפרי' היה ר"ע אומר מה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים אלו לא נאמר אלא בשמן אחר הייתי אומר הרי היא ככל המנחות ללוג עכשיו שנא' בשמן בשמן ב' פעמים הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעטו הכתוב לחצי לוג יכול יהא [חצי] לוג זה מתחלק לשלשה מינין חלות ורקיקין ורבוכה כשהוא אומר בשמן ברבוכה שאין תיל ומה תיל ריבה שמן לרבוכה הא כיצד מביא חצי לוג שמן והוציאו חציו לחלות ורקיקין וחציו לרבוכה אמר לו ר' אלעזר בן עזריה עקיב' אפי' אתה מרבה כל היום כולו בשמן איני שומע לך אלא חצי לוג שמן לתודה ורביעית שמן לנזיר ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני פירוש ד"א סבר חצי לוג שמן לתודה מתחלק לשלשה חלקים לשלשה המינין א"כ נמצ' דרביעית לחלות ורביעית לרבוכה אתי כר"ע ולא כר"א וכבר אמרי' דבפלונתא לא קמיירי הילכך אין לפרש אלא כדכתיב בספרים חלת נזיר וחלת הוא רביעית שמן לחלה דהכי אמרינן בההיא פירק' בהלי רביעית מה היתה משמשת יתיב ר' וקא קשי' ליה רביעית למה נמשחה אי למצורע חוץ הוא אי לנזיר לחם נזיר בשחיטת איל הוא דקדיש א"ל ר' חיי שבו היה מורד לחביתי כהן גדול רביעית שמן לכל חלה ורביעית שמן צרך ללחמי נזיר כדתנן התם:

סס **והא** איכי מי רביעית דתנן מי רביעית נותנין לידים לאחד אבל לא לשנים. פירוש דכל חד בעי רביעית לנטילת ידים. ומהדר בפלונתא לא קמיירי פי' אלו הן דברי ר"מ אבל ר' יוסי פליג עליה ואמר מי רביעית לכל חד וחד ומתני' דידים ר' יוסי היא ודלא כר"מ ובפלונתא לא קמיירי:

סס ע"כ **רבא** אמר איף לוקין על לאו שבכללות. עיין בפי' בל שעה במהדורי' תליתאה:

סס **והא** שייר ענבי דכרים והא שייר דבין הבינים. קשיא לי נהי דרבינהו מכלל ופרט וכלל אבל מנין שלוקה עליהן בפ"ע דוקא על הני דפרט קרא לקי אכל חד וחד דלאו קאי אכל חד וחד אבל הני דלא פרט מנא לך לחייב עליהן על כל אחד ואחד כדמחייבינן בהני:

לף מ ע"כ **אמרי** (כי) [אי] ס"ד כי עביד נמי במלקט וברהיטני שפיר דמי לישתוק קרא מניה ואנא אמינ' ומה נבי נזיר דאיסור' קא עביד אפ"ה מחייב הכא דמצוה לא כ"ש. לא נתברר לי פירושו:

7 לף מא ע"כ **ואי** כתב ראשו הוה משמע תרתי משמע דאתי עשה ודחי ל"ת ומשמע דהקפת כל הראש שמה הקפה ואכתי בתער מגלן להכי כתב רחמנא. וקנו ראיתי מדקדקים מיכן מדלא מצי למילף תער מראשו אלא מוקנו ש"מ דהקפת הראש אסורה בספרים בבתער ואינו נ"ל שאין זו אלא דהיה בעלמא דאי הוה כתב ראשו ולא וקנו אכתי לא הוה ידעינן דמצורע צריך תער דה"א הקפה האסר רחמנ' אפי' בספרים ת"ל וקנו אבל מיהו אין הקפה אסורה אלא בתער הכיון דקרא לא קפיד אלא אעיקרי השיער שאין היקף ראשו ענול אלא בעיקרים שהרי ציצת שערו תלוי מיכן ומיכן אלא העיקרים הם נטועים בעיגול חוץ מן הצדעים שיורדים העיקרים ומתעב. ים (יש כלון מות לא בכוכה) את העיגול ואם הסיר הצדעים נמצ' ראשו מוקף א"כ אינו אסור אלא בתער שמסיר כל העיקרים עמ"ש בפסוק את ראשו ואת זקנו:

סס ור' אלעזר דאתי עשה ודחי את ל"ת מנ"ל יליף מגדילים. קשי' לי דמשמע מהכא דר"א צריך למילף מגדילים אבל רבנן לא וכפ"ק דיבמות בה' קמיית' מוכח דאפי' דדרשי' ראשו ללאו דהקפה לא מצי למילף דאתי עשה ודחי את ל"ת אלא מגדילים:

לף מנ ע"כ **וטומאה** בחיבורין דאוריית' כו'. עיין פתרון כל שיטה זו בע"ז כפ' אין מעמידין במהדורי' תליתאה:

לף מד ע"כ **תגלחת** הטומאה כיצד היה מזה בשלישי ובשביעי אם גילח בשביעי מביא קרבנותיו בשמיני ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום דברי ר"ע אמר לו ר' מהפון מה בין זה למצורע. פי' רון אחד כתיב בשניהם שבנזיר כתב "וגלח "ראשו "ביום "טהרתו "ביום "השביעי "יגלחנו "וביום "השמיני "יביא "שתי "תורים ובמצורע נמי כתיב "וביום "השביעי "יגלח "את "כל "שערו "את "ראשו "ואת "זקנו "ואת "גבות "עיניו "ואת "כל "שערו "יגלח "וכבס "את "בגדיו "ורחץ "את "בשרו "במים "וטהר "וביום "השמיני "יקח "שני "כבשים ולמה המצורע אם גילח בשמיני אינו מביא קרבנותיו בו ביום. אמר לו שזה טהרתו תלוי' בימי ומצורע טהרתו תלוי' בתגלחתו ואינו מביא קרבנותיו אא"כ הי' מעורב שמש פורש. השיבו ר"ע הנזיר שנטמא אין טהרתו תלוי' בתגלחת אלא בימי שכיון שמזה שלישי ושביעי טובל ביום שביעי ואין תגלחת מעכבתו מלטבול שאע"פ שלא גילח ביום שביעי טובל בו ביום כדכתיב בפ' פרה והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ולא כתב קרא טבילה בנזיר בתר תגלחת ואם לא גילח אלא בשמיני צריך טבילה וכיון הצריך טבילה צריך הערב שמש ומפני זה אינו מביא

מהו, כשמתפלל מהו לחוך בבגדו, כדי שיפלו הכינים, א"ל אסור, ולית הלכתא כוותיה, כיון דאינו נוגע בבשרו, מותר, וא"כ אפילו לחוך קאסרינן, ק"ו במספרים כעין תער, וכל ענין חיכוך לא הביא הרמב"ם בספרו, ש"מ דלא ס"ל לאיסור, והיינו דפסק כאיכא דאמרי, שהוא לשון בתרא, שעיקר, שלא נאמרה הבעיא כלל אחיכוך שער, אלא אתפלה, רביד אסור, ובבגדו לית הלכתא כוותיה, ושרי, ואפשר שהרי"ף (מכות ד' ע"א, ברפי הרי"ף) והרא"ש (שם פ"ג סימן ד') שהביאו לשון הגמרא כצורתה, בשתי הלשונות, ולא פסקו כחד, מסתמא סמכו אשאר דוכתי, דאזלינן בתר לישנא בתרא, וא"כ הטור (יו"ד סימן קפ"ב) שכתב, אסור לחוך בידו, ובבגדו שרי, בשער בית השחי, לא כיון כשורה, וכן נראה, דחיכוך שערות לא איקרי תיקון נשים, שאין רדך תיקון בכך, ואם נפשך לומר, סוף סוף מסיר השער, א"כ אפילו בבגדו נמי אסור, ובתשובה נמי מצאתי כתוב ולית הלכתא כוותיה בחיכוך שער.

וכתב הרא"ש (סימן ח') ובתשובת הגאונים כתוב, דבית השחי, ובית הערוה, אם מגלח מראשו עד רגלו, מותר, כיון דמגלח כל גופו, אין זה יפוי, דאדרבה, ניוול הוא, אלא על שם רפואה הוא מגלח, וכן כתב הסמ"ג (לאוין ס') כדמשמע לישנא דרב, מקיל אדם כל גופו בתער, ותימה, א"כ מאי מקשה תלמודא ארב, מברייתא, דאוסרת, לישני דהוא איירי בכל גופו, דניוול הוא, אלא תלמודא דידן לא ס"ל הכי, אף שבביאורי הסמ"ג כתבתי זה, אשנויי דחיקא לא סמכינן, ומ"מ, אם יאמרו הרופאים שצריך, אין דבר שעומד בפני פקוח הנפש [אבל במקום שלא יגיע לכלל סכנה, אפילו הוא רפואה להדיא אסור, ומה שכתב הרשב"א (ח"ה סימן רע"א) שאלת, מי שיש לו חטטין בבית השחי, ובבית הערוה, ומצטער מצד השער, ואם יעבירנו רפואה קרובה, תשובה, מסתברא דמותר, דאינו אלא מדרבנן, ובמקום שצריך רפואה לא אסרו, דהא בעי מיניה רב מר' חייא, מהו להקל, אמר לו אסור, אמר לו, והא קא גדיל, וקא מצטער, אמר ליה, גבול יש לו, כל זמן שהוא גדול נושר, אלמא אי לאו דנושר, מצטער מותר, וכאן שער שאינו נושר, וצריך לרפואה, מותר, ועוד, שאין זה עושה אלא משום רפואה, ואין בו משום תיקון כתיקוני איתתא עכ"ל, היינו לדבריו, דס"ל העברת שער מדרבנן, אבל לפי מה שכתבתי דלוקה, אין לחלק בין יפוי לאינו יפוי, גם מכ"ש, לפי מה שפירשתי, דעובדי דר' חייא ורב לא איירי כלל בבית השחי, ובית הערוה, אלא בכל גופו, ומ"מ נראה דשרי, נהי דלא מחלקינן באיסורא לאוי בין יפוי לאינו יפוי, כי אין לחלק הלאו, ולדרוש טעמא דקרא, דניהוי עובר בלאו, מ"מ הכא, דמכתו מוכיח עליו, שעושה לרפואה, ודומה לזה אמרו גבי אפר מקלה (מכות כ"א, ע"א) דשרינן ליתן אותה על גבי מכתו, משום דמכתו מוכיח עליו, הכי נמי הכא, אלא שמ"מ למה לו למדחי הלאו, יעביר השער במספרים שלא כעין תער, אם אפשר לרפאות בכך, ומ"מ נראה, לדידן, שאפילו הנשים אינן מעבירות, א"כ אין בו לאו כלל מדאורייתא, כדפרישית, א"כ, היכא שיש לו הוכחה, מותר, ואף שלא חילקנו בענין גוף הלאו דהמעביר שער בית השחי כו', בין עושה משום רפואה, או לא, אם לא במקום פקוח נפש, או היכא דמכתו מוכיח עליו, כדפרי', הכי נמי גילוח האשה, שיש בה נמי לאו, מ"מ גלוח כעין זה, שאינו אלא כלאחר יד, לא חשבינן גילוח, ושרינן משום רפואה, כמו שאנו מתירין העברת שער דכל שאר הגוף, משום רפואה, או משום צער.

והא דהמעביר שער בית השחי כו', נראה נמי, דוקא שהעביר כולו, או חצי, אבל בדבר מועט, לא נקרא תיקוני איתתא, ומ"מ, אם ליקט שער לבן מתוך השחורות, אפילו באחת חייב, וכן פסק הרמב"ם (ה' עכו"ם פי"ב ה"י) ואף שהראב"ד (שם) השיג, וכתב ששער אחד לא נקרא עדי אשה, ר"ל שלא מנכרא בחדא, איני יודע למה לא יזכר הארם, שכל שער ראשו שחור, ונראה בו שער לבן, וכן פסק הטור (יו"ד סימן קפ"ב) וכתב עוד, בשם הרמב"ם (שם) מי (שצבע) [ששערו שחור, וצבעו לבן חייב, אפי' בשער אחד].

והמרדכי כתב בפרק במה טומנין (שבת סימן שכ"ז) בני אדם שיש להן ריבוי שערות על ידם, ובושים בין האנשים מותר להסירן, דהו"ל צער מחמת בושה, ואין לך צער גדול מזה ע"כ, וכן נראה, מאחר דשאר איברים מדרבנן, במקום צערא לא גזרו רבנן, וכתב הרמב"ם (שם) כמו שהוא אסור בגילוח הנשים, כך הנשים אסורין בגילוח האיש, דהיינו שלא תגלח הראש, שהוא עדי האיש וצריך ליתן טעם לדבריו, מאחר שהקפיד הכתוב על איש, שלא ילבש מלבוש האשה, שהוא היפוי לנשים, אלא ילבש בגד האיש, להיות הגבר בגבורתו, הפך הקישוט והנוי, ועל האשה הזהיר הכתוב, שלא יהיה עליה כלי זיין, והדומה לזה, הראוי לאיש, הפך הקישוט והנוי, אלא להיות זריז, וגבור, ונמהר, ועל כן הגילוח בראש הוא הנאות לאיש, והפך הוא לאשה, כי השערות וקילעתה הוא נוי האשה, ולפי מה שכתבתי, דק"ל דלוקה מדאורייתא, ה"ה היא לוקה בגלוח הראש, ומ"מ, במקום שאף האנשים אין רגילין להעביר שער הראש, אם גילחה היא, פטורה, אבל אין נכון לכתחלה, ומה שרגילין האנשים לגלח מול העורף, יכולה אף האשה לגלח עצמה לרפואה, דאין זה לה תיקון יופי, דהא שערות ארוכות שוכבות עליה, ואין זה תיקון יופי כלל, ומוכח דאינו אלא לרפואה. [הלכך] המעביר שער בית השחי, ובית הערוה, בין בתער, בין במספרים, וכן היא שגילחה הראש, שניהם לוקין, ובמקום שאין דרך הנשים להעביר שער בית השחי, ובית הערוה, וכן האנשים, אין רדכן לגלח הראש, שניהם פטורין, ואין חילוק, אפילו העביר כל גופו, או בית השחי, ובית הערוה לבד, ושאר הגוף אסור מדברי סופרים, אפי' במספרים כעין תער, ואם יש לו ריבוי שערות על ידו, מחמת בושה, מותר להסירם, אפי' בתער, ולחוך בידו מותר, אפי' בבית השחי, כדי להסיר שערות, אם מצערות אותו, וכ"ש בבגדו, ואם כינה עוקצתו, אם מצערות אותו אסור לחוך בידו, ואף אסור ליטלנה בידו, בתוך התפלה, אבל שלא בשעה התפלה מותר ליקח ביד, ולזורקה בבית הכנסת, כאשר פסק א"ז בברכו' (ח"א סימן צ"ח) הנראה בעיני כתבתי:

יח. דין דהקפת הראש, אף במספרים כעין תער לוקה, ואף שלא כעין התער יזהר, שלא לגלח כל עיקר, ויניח הצדעין כולו, ויראה שמים למי שאפשר לו לא יגלח ראשו כל עיקר, אלא מול עורף, לרפואה:

גילוח שער דאת' לידן, נימא בה מילתא, שנינו בסוף מכות (כ' ע"א) פיאות הראש שתים, אחת מכאן, ואחת מכאן, ופיאות הזקן, שתים מכאן, ושתים מכאן, ואחת מלמטה, ר' אליעזר אומר, אם נטלן כולן כאחת, אינו חייב אלא אחת, ואינו חייב, אלא עד שיטלנו בתער, וכתב הרא"ש (סימן ב-ג)

ואינו חייב עד שיטלנו בתער, אפיאות הזקן קאי, אבל אפיאות הראש לא בעינן תער, וכן משמע בגמרא (שם כ"ע"ב) דקאמר, ואיזהו סוף ראשו, זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו, ופדחתו, ולא פירש בו גילוח של השחתה, כמו בזקן, אלא בהשחתה כל דהו משמע דחייב, וכן מוכח בנזיר פרק ג' מינין (מ"א ע"א) גבי גילוח מצורע, דכתיב (ויקרא י"ד, ט) וגילח את כל שערו, למה לי למכתב (בראש) [ראשו], ומפרש, דאתי עשה דגילוח מצורע, ודחי לא תעשה דהקפת הראש, זקנו מה תלמוד לומר, לומר לך, דעשה דמצורע דוחה לא תעשה דהשחתת פיאות הזקן, ולגופו לא איצטריך, דכבר שמעינן מראשו, דעשה דחי לא תעשה, אלא לאשמועינן דגילוח מצורע בתער, מדאיצטריך קרא למימר דעשה דוחה לא תעשה, דאי הוי במספרים, יכול לקיים עשה דגילוח מצורע, בלא דחיית הלאו, כי השחתת הזקן דוקא בתער, ומדלא שמעינן לה מראשו, אלמא הקפת הראש אפי' במספרים אסור, ואפילו אי מצורע מגלח במספרים, איכא דחיית לאו, והא דתניא בתוספתא (מכות פ"ז ה"ז) גבי פיאות הראש, ואינו חייב עד שיטלנו בתער, במספרים כעין תער קאמר עכ"ל, והוא מן התוספות דנזיר (מ"א ע"ב, ד"ה ואי) ולא כדעת הרמב"ם (ה' עכו"ם פי"ב ה"ו) והוא דעת ה"ג, שכתב אינו חייב אלא בתער, וכן הסמ"ג (לאוין נ"ז) והר"ן (נ"י מכות ג' ע"ב בדפי הרי"ף), כי הראיה שהביאו התוספות פרק ג' מינין (שם) חזקה היא כחומת ברזל, ואף את"ל שהתוספתא חולקת, תלמוד דידן עיקר, דלא מתני ביה ר' חייא ור' אושעיא, כי במכות לא הוזכר כלל מענין תער, גבי הקפת הראש, אלא גבי פיאות זקן, משום דכתיב גילוח והשחתה, ומה שכתב הסמ"ג (שם) שדורש בתוספתא, הוקשו מקיף ומשחית, מה בהקפה לוקה, אף אם סייע למקיף, דכתיב (ויקרא י"ט, כ"ז) לא תקיפו, אף בהשחתה, ומה בהשחתה אינו חייב אלא בתער, אף בהקפה כן עכ"ל, אינה כתובה כך בתוספתא, אלא שהוא מדמה משכלו, כי התוספתא כתבה גבי הקפה, שניהם חייבים, וגבי השחתה נמי כתבה שניהם חייבים, ובכולן כתבה, עד שיטלנו בתער, וסברת הסמ"ג, דבודאי בהיקש אתי, ואומר אני, בשלמא לענין חיוב הנשחת, אם סייע למשחית, זהו שפיר אתא מהיקש, אבל תער לא אתי מהיקש, דהכא להדיא קפיד אהקפה, והכא אגילוח, ולא ילפינן בהיקשא, אלא דילפינן גילוח מהקפה, אבל לא שיהא הקפה בעצמו גילוח.

ועוד אומר אני, דאפשר, גבי הקפה, אפי' במספרים שאינו כעין תער, אפ"ה אסור, דלא קפיד קרא אלא אהיקף, וכל היכא דהקיף, ולא אמרה התוספתא עד שיקיפנו בתער למעט מספרים, אלא למעט מלקט ורהיטני, והדומה, שאין דרך היקף בכך, ותדע, שהרי גבי השחתה איתא בתוספתא, ואינו חייב אלא עד שיטלנו בתער, נטלו ברהיטני ובמספרים, פטור, ולא כתב כה"ג גבי הקפה, אלא ש"מ, דאף במספרים חייב, ואיידי דנקט בסיפא תער, נקט נמי ברישא תער, וראוי להחמיר שלא לגלח כל עיקר, דמילתא דלא פסיקא היא, וכן איתא באגודה, וז"ל, מספרים כעין תער אסור בראש, ומשום הכי כשמגלחין התינוקות, מניחין הצדעין עכ"ל, משמע להניח בולו, ולא לגלחן כל עיקר, לפי שאין אנו יודעין כמה קרוי הקפה, וכן קבלתי מאדוני מורי זקיני, ומצאתי במגדל עוז (ה' עכו"ם פי"ב) וז"ל כתבו רבותינו, משעמדנו על דעתינו, לא העברנו ברזל על בשרינו, אפילו במספרים, כלל וכלל, לא בראש, ולא בגוף, מן השפה לחוץ ע"כ, והנראה בעיני, מה שהחמירו בגוף, משום תיקון אשה, ובראש משום צדעין, דאין אנו יודעין עד כמה שיעורן, והזקן נמי כה"ג, אין יודעין מקום הפיאה, ושיעורן, ואף שבמספרים כעין תער שרי לכ"ע, אפ"ה נמנעין, כדאיתא בגליון תוספות ריש שבועות (מובא בח"ה ח"א סימן רצ"ה), וז"ל, יש נזהרין, כשמספרים במספרים, שאין עושין בתחתון כלום, אלא בעליון, כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון, שמא אירע שלא יחתוך זוג העליון, אלא התחתון, והוא כמו תער, ובמספרים חדה איכא למיחש, וכן כתב מהררי"א בת"ה סי' רצ"ה על כן נמנעו שלא לגלח כל עיקר, לא ראש, ולא זקן, ומ"מ מול העורף, שעושין משום רפואה, לכ"ע לית ביה קפידא כל עיקר, ראין שם מקום צדעין כלל, הילכך, הקפת הראש, אף במספרים כעין תער לוקה, ואף שלא כעין תער צ"ע, על כן יזהר שלא לגלחן כל עיקר, ויניח הצדעין כולו, וירא שמים, למי שאפשר, לא יגלח ראשו כל עיקר, אלא מול עורף, לרפואה:

יט. דין אם חלצה במנעל שאינו שלו, או בסנדל של עץ המחופה עור, או של שמאל בימין, חליצה כשירה, דוקא בדיעבד, וביארנו, דב"ד צריכין להקנות המנעל ליבם, ומתנה על מנת להחזירו שמה מתנה, וסנדל, או מנעל, הגדול מאד, עד שאינו ראוי לילך בו בלא קשירה, פסול אפילו בקשירה, ואם המנעל גדול, ויכול לילך בו, או שהוא קטן, וחופה רוב רגלו, חליצה כשירה בדיעבד, וביארנו, דצריכה האשה לחלוץ המנעל, ולזרקו בכחה מידה על הארץ, בפני היבם והדיינים:

מתניתין (ק"א ע"א) חלצה במנעל שאינו שלו, או בסנדל של עץ, ומחופה עור, או של שמאל בימין, חליצה כשרה, וכולן דיעבד הוא, אבל לכהחילה צריך שלו, ושל כולה עור, ושל ימין, חלצה במנעל גדול, שהוא יכול להלוך, פי' רש"י, שהוא גדול למדת רגלו, אבל יכול להלוך בו, או במנעל קצר, ומ"מ חופה רוב רגלו, חליצתה כשירה, אבל לכתחילה גזרינן אטו מנעל גדול שאינו יכול להלוך בו, או אטו מנעל קצר, צר הרבה, שאינה חופה רוב הרגל, מכאן משמע, דחופה רוב רגלו אינו פוסל בדיעבד, אלא במנעל צר, כדפי' לעיל סי' ט"ז, ומסיק (ק"ג ע"ב) ת"ר, נעלו, אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם מנין, אם חלצה מיבמה, ת"ל חלוץ הנעל, מ"מ, א"כ מה ת"ל נעלו, נעל הראוי לו, פרט למנעל גדול, ופרט למנעל שאינה חופה רוב רגלו, ופרט למנעל שאין לו עקב, ונראה, הא דקאמר פרט למנעל גדול כו', איירי, אפילו שיכול להלוך בו בקשירה, מ"מ פסול היכא דלא יכול להלוך בו בלא קשירה; ולא שרינן בקשירה, אלא [אם] הוא גדול, עשוי למדת רגלו, ועשוי באופן שלא יכול לילך בו בלא קשירה, כדפי' לעיל סי' (ז') [ח'] ונראה בעיני, שאפי' שהוא גדול למדת רגלו, ויכול להלוך בו ע"י ההחק, כעין זה נמי שרינן בקשירה, אפילו הוא גדול כ"כ שיכול להפילו מעל רגלו בזריקה, אפ"ה כשר, דסוף סוף יכול להלך אם ירצה, וכשר בדיעבד, אף בלא קשירה כלל, רק שיהא בו קרסים ולולאות, או רצועות, כדפי' לעיל, סי' ח', והיכא דאיכא תרוייהו, כשר אף לכתחילה, דכמה פעמים המנעל ב"ד גדול ממדת רגלו, אפ"ה סמכינן אקשירה, כמו שכתב הרא"ש (סימן ז') אבל לא כמו שהוא הפריז על מדותיהם, וכתב, שאפילו אינו יכול להלוך בלי קשירה, רזהו בודאי פסול אף בקשירה, דסתמא קאמר מתניתין, מנעל גדול, ולא הזכיר קשירה, ועוד,

הלכות גילוח

קפא איסור גילוח הפאות. וכו' י"ב סעיפים:

א (א) (א) א פאות הראש הם שתים סוף הראש [א] הוא מקום חיבורו (ב) ללחי א מימין ומשמאל:

ב ב בין שגילה הפאות בלבד בין שגילה כל הראש עם הפאות חייב:

ג (ב) ג אינו חייב אלא בתער ד ויש אוסרים במספרי (ג) ב בעין תער [ג] ויש לחוש לדבריה:

ד ה גם הנוקף חייב אם סייע בדבר שמטה עצמו אליו להקיפו [ד] י אבל איסורא איכא אע"פ שלא סייע לפיכך אסור להיות נוקף [ה] אפילו על ידי עובד כוכבים:

ה [ו] ז המקיף את הקטן חייב. ג [ז] (אבל מותר להקיף מה העובד כוכבים מן מה שמתה (כ"י כמס הרמ"ם) ד ויש (ג) מסתפקים (כ"ן פרק מלו מן הגולין):

ו (ב) [ט] ח אשה אינה במצות הקפה [י] ט וי"א שאף על פי שמותרת להקיף פאת ראשה אסורה להקיף פאה ראש האיש ואפילו הוא קטן:

ז ה [יא] י עבדים חייבים בהקפת הראש כאנשים:

ח (יב) יא טימטום ואנדרוגינוס ו (יב) אסורין בהקפת הראש:

ט (יג) יב שיעור הפאה מכנגד שער שעל פרחתו ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם (יד) וכל רוחב (יג) מקום זה לא תגע בו יד:

י יג אינו חייב על (יד) השחתת פאת הזקן (ה) אלא בתער [טו] אבל במספרים מותר אפילו בעין חער: הגה [טז] ומ"מ מהרים במספרין במספרים שיעשה היקף הגילות בחלק העליון מן המספרים ולא בתחתון מן המספרים (ה"ה בשם הכל עם חלק התחתון והוי כתער (ה"ה סימן כ"ט) ז [יז] מיהו נקלה (ו) דמחמת (ה) הגרון הוי כזה הוקיל ואינו עיקר מקום הסמוך (ל"מ):

יא יד פאות הזקן הם ה' [יח] ורבו בהם הדעות [יט] לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער (ג) על כל זקנו

חידושי רע"ק

(סימן קפ"ט מ"ז סק"ט) **משום** שלום מלכות. ע' פס"א בת' (ח"ב סל"ט): (סעיף ג') **ויש** לחוש לדבריהם. ע' בת' שמש צדקה (סימן מ"א) באורכה: (סעיף ו') **אסירה** להקיף פאות ראש הראש. לענ"ד דוחה לגאורות לכ"ע יהיה אסור משום לפני עור דמכשלת לחא שעיקר. אף היכא דאי"ל לגלח בעצמו מ"מ הוי איסור דרבנן בס"ש תוס' ריש שבת. ואולי יל רבות ליכא איסור מדין מצות להפרישו הארבה בטה שהוא מגלחת אותו בנה ספרשתו דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלח בעצמו והיה שבר כב' לאין דעקה והקיף ולא שהיא מגלחת מפרשתו מלאו דמקיף. ובמגלחת לקמן לכאורה מדהוזה דל"ת מנית לאשתו לגלח בניה הקטנים מוכח דליכא איסור כלל. ומה דלמיי"ר רב אדא (דהוה דאמיר הראא"ד) חא לרב אדא מתחי אף לאיש לגלח קטן מדאמר לשידך מאן מגלח לקטן. ולי"ב מה דלמיי' הייבו דלשידך דס"ל דמקיף קטן חייב וכמ"ש תוס' שם. ובנה ס"ל לרב אדא אם מקיף קטן חייב. אשה אינה רשאי להקיף קטן מדראוריתא כמו בטקפת לגדול. אבל לדינא דאשה אינה בלאו דמקיף דיל"ל דאפילו איסור דרבנן ליכא וצ"ע:

ביאור הגר"א

קפא [א] הוא מקום בו'. רש"י שם: [ב] אינו חייב כו'. תוספתא שם: [ג] ריש כו'. דמתני' משמע דוקא אוקן וכמו שמצינן שם בגמ' ואינו חייב כו' ת"ל דפאות וקנם בו' וכ"כ בס"ל דרביר תתוס' דשבוטת ב' ד"ה חייב כו' ותוס' דבריר כ"א ב' ד"ה השתא כו': [ד] אבל איסורא כו' לפיכך כו'. פתוס' דב"ם יל"ר ב' ד"ה אקפי כו': [ה] אפילו כו'. הוס' דשבוטת ג' א' ד"ה ועל כו' וכנ"ל: [ו] הקקיף כו'. ר"ה בעיר ג"ן ב' דשבוטת דב"ם-הנ"ל כותרת. תוס' שם ד"ה הרב אדא כו' ובשבוטת ד"ה הנ"ל: [ז] אבל מותר כו' ריש כו'. ג' סוף מכות הנ"ל ריש מסתפקים אם ישראל מותר להקיף לעובר כוכבים לדעת ר"ח ורמיא דקמן והראא"ש ל"ל בחב דאא"ב דאסר ר"ה לאיש להקיף קטן שאני התם משום דאתי לבלל הדוכא אבל עובר כוכבים מותר להקיפו ולפ"ז הלה להקיף אשה דשרי אבל תוס' דבריר מ"ה הנ"ל דחו מפס של הראא"ש וכ' מפם אחר להתיר לשבר כוכבים ולאשה מסתפקא להו ובתוס' דשבוטת מ"ה הנ"ל משמע דאסור לאשה שכתבו ודאי שמואל כרב אדא כו': [ח] הקטן כו'. זה משמע דקטן לאו בר חיובא הוא ואף אשה מותרת להקיפו ל"ה ואף ראב"א לא פליג אלא משום דס"ל אשה בת חיובא הוא לאיש: [ט] אשה כו'. ר"ל אפי' להקיף לאיש וכ"ה. הרי"ף וראא"ש. וכן משמע בכ"מ שם בסוגיא: [י] וי"א כו'. עבה"ל ושתוס' דבריר ד"ה הנ"ל והאי דלפריה כו': [יא] עבדים כו'. דנשים לא איפקרו אלא משום דלימנוהו בהשתדלות משא"כ בעבדים. נ"י בשם הרמ"ה: [יב] טומטום כו' אסורין כו'. ר"ל אבל אין מקיף ובמ"ש בתוספתא פ' בתרא דבכורים (הנדפס בהס"ש כמוס מקנות דכבכורים) כיצד שוה לנשים כו' ומתעפף ומסתחר כאנשים כו' ואינו שוכר על בל הקיף ובל תשחית ובל תמבא למתים כנשים ר"ל שאינו לוקה מהפסק הר"א אנדרוגנוס כו' אבל טומטום כו': [יג] שיעור כו'. ערש"י במתני' ד"ה שתים כו' ובגמ' שם ב' ד"ה המשנה כו': [יד] וכל רוחב כו'. עכ"ל שמתחתן בזות אם רוקא בעובל כל אותו המקום וכן משמע מרש"י שם בגמ'. ובתוספתא שם פ"ד אמרו רש תרלש ב' שערות ותיבר משום ר' דרסים משום ר' מיר ומשום מגורש ומשום ר"מ ומשום המקיף כו' אלמא בב' שערות לחוד חייב ובגמ"ם וכבר"ה בשם הרמב"א וכ' בלי כוין דספיקא דאוריתא דוא יש לחוד שכל רוחב כו' ובלי ר"ש: [טו] אבל במספרים כו'. לא מבעיא לדעת הרמב"ם דס"ל אלא ד"ה לדעת תתוס' ושל"מ שלולקין שם תתוס' דשבוטות ב' ד"ה חייב כו' וכנ"ל ס"ב: [טז] ומ"ם נוחרים כו'. מפקי' תוס' דמכות שם: [יז] מיהו נראה ב'. ס"ש בס"א: [יח] ורבו כו'. ערש"י פ' בתכות שם שנים תחת האוזן בחוזרו של לחי הבולם לחוץ ושנים לפנים לפנים הלחי וא' בשבולת הזקן. וע"ש בתוס' שלאחר רחב לצד הדדים וכ"ד רחב יש בו ב' קצוות וזקן ר' פיאות וא' בשבולת הזקן ר"ה פירש מקום חיבור הלחי לצדעים ב' פיאות בס"ל וב' בגבולי השפה וא' בשבולת הזקן ולה"ה החמישית בשבולת הזקן אלא שהראא"ש כתב שם אחר כל הפירושים וכפ"ל דבנעים חנן איזהר הזקן מפרק של לחי עד סיקה של לחי אלמא בב' שערות לחוד חייב ובגמ"ם וכבר"ה בשם הרמב"א וכ' בלי כוין דספיקא הרבנים ובמדר זה לפי' ר"ה ודברי תמוהים וכן תמה הב"י עליו ושיר דבהריא תניא בת"כ פאת וקנם סוף הזקן שבולת הזקן וכ"ד כל הפוסקים שתתה הגרון אין שום פאה ולל"ם"ק מב שלא יעלה תער על הזקן ואפילו תחת הסכר אומר ר"ח בתער שמעמים שמתשך אלו הערר של פאה ר"ל של שבולת הזקן ה"ל ענה כתב מפנים אחר משום הערבת שער דאסור בכל הנוף בתער בס"ש ב"ש קפ"ב ח"ש בהל"ה כאן ואפילו כו' וס"ם דברי הר"י לא נראה דס"ש מכל מקומות הזקן שלא במקום הפאות דמותר אף בתער ולא אסרו אלא בנוף שאינו גדל כ"ב ואינו ערשה אלא ליפותו ואסור משום לא ילבש כו': (לימוס) ורבו בהם כו'. והעיקר כפרש"י וכ"ה בא"ר (ע"כ): [יט] לפיכך כו'. הראא"ש ושל"מ:

פתחי תשובה

קפא (א) פאות הראש. עפ"ז סק"ל מכתב דלכמב"ם מוסר מפני שלום מלכות כמו בכו' עפ"ם ומ' בפשוטם אלא"ה פנים מתרמות מ"ל סימן ע"ם סס"ב עליו ע"ש: (ב) וקנן. ע' בפשוטם בית מ"ם ס"ב ד"ה ודנר מגב שמתם על הרמ"ה כוס מתם כוונתו שהקנן מוסר לגם בעצמו אל הסובב כוכבים שיקף אותו בלא נגע בעצם בגדול אלי רבוטת דפס קנן תוכל מגלות סוס ומגלת בדיבים המגובפים בס"ה מ' בס"ג בס"ה מ' ס"ב ס"ל מיסמל מוסר לומר לעובד כוכבים שיקף לפקנן. ז"ל דכיון דמקיף אם הקנן מייב ל"ב יש לאסור מתיבה לעובד כוכבים וס"ם בפס סל"ן בפס הל"ן בפ"ה שבוטות בכי' מ"ם ס"ס מגלת בכי' מ"ם ס"ס מגלת בכי' מ"ם ס"ס מגלת

[illegible]

[illegible]

[illegible]

תשובות רבי עקיבא איגר מכתב יד
ערוך ומסודר ע"י הרה"ג ר' נתן גרשטנר שליט"א

תו הקשה מעכ"ת בסוגיא דר"פ כיו בודקין (סנהדרין מ' ע"ב) דמקשה לר"י בשמע הרגו איך שולין באיזו יום.

ולענ"ד כי נראה דודאי זה ליכא קושיא דאמירת אמש הרגו היינו כאומר מעצמו איזו יום ומקרי שפיר מקירב, דהא פשיטא באומרים הכל בעצמם דלא צריך עוד, דהרי בכלל באיזה יום, היינו לו שאולים אותו לו שאומר מעצמו איזה יום, אלא דקושי' ר"י לרבנן דאם ישיב על שאלה אחת ששאלו על הזמן שאמש הרגו והכל בכלל, לא יהיה צריך לשאול יותר, וע"ז אמרו לו הא ג"כ לדברי ר"י תיקף כששאלו אותו באיזו יום ישיב עכשיו הרגו תו לא שייך לשאול באיזו שעה ובאיזו מקום. והא דנקטו רבנן בלשונם באיזו יום, באמת עיקר הקושיא רק מאיזו שעה ואיזה מקום. וע"ז אמרינן דעכשיו הרגו לא שכיח ואמש הרגו שכיח, וזהו עצמו הוא איזה יום אם ששאלו אותו תאלה והשיב אמש או מעצמו אמר אמש.

באמת אין דרכי להשיב בד"ת במחוץ לעירי כי אכפו עלי רבות הטרדות למאוד לא יאומן, ואך בפעם הראשון בעוד שלא נודע זה להכותב, דרכי להשיב מפני הכבוד.

הכ"ד מחו' ד"ש"ת,
הק' **עקיבא גינז מא"ש**

סימן סב

ה"ה ר' הירש קראטשינר וכ"כ ר' מיכל ח"ל זעליג טעמו בפנימו, היות ר' זעליג תובע אחרי שזה המשה שנים ואלי השכין ביד ר' הירש הל"ל משכנות כסף בסך ר"ע ר"ע, ואמר לו אז שהם משכנות נכרי, וכעת פדה אותם מיד ר' הירש ונתן לו רווחים י"א ר"ע, וכעת מחוייב לומר האמת שהחפצים ההמה הם שלו, ושיקר אז בדבריו במה שאמר שהם של עכו"ם, ואזה תובע שאינו רשאי ליקח ממנו הרווחים, ור' הירש אמר שמחזיק בדבריו הראשונים ואינו מאמין לו בדבריו האחרונים שהמשכנות הם שלו. **ופסקנו** שהדין עם ר' הירש, ואין צריך להאמין לו שהמשכנות הם שלו.

גם מלבד המשכנות הנ"ל הוי ביד ר' הירש משכנות מן ר' מיכל, שאמר לו ג"כ שהם של נכרי מהמשכנות ההמה ב' קתות כסף של סכין מ' נאדעל ביקסכע והחזירם לר' מיכל בפנימו בסך המשה ר"ע.

יום ג' ד' מרחשוון ע"ו ל'.

הק' **עקיבא גינז מא"ש**

סימן סג

ראיתי להתעורר ולחמוה אין מלינו ידינו ורגלינו בסריקת פאות הראש, הלא לדעת רש אוסרים בש"ע יו"ד (סי' קפ"א ס"ג) דהמספרים כעין תער ג"כ אסור בגילוח הפיאות והמחבר סיים דיש לחוש לדבריהם, וזה דעת תוס' רש שבועות דלא ילפינן פיאות מזקן ול"ל דוקא בהשחתה דתער, הנ"ל נימא דלא דמי לענין דרך גילוח דפיאות הראש אף שלא דרך גילוח הייב.

ועי' בתוס' שם שבקשו לומר בהיפוך דהמספרים אינו חייב והמלקט והרטיני חייב (והיינו דזהר ר"ל אף דלא מהמינן פיאות לזקן לענין שלא בדרך גילוח, מ"מ הבחתה בעי' מסברא דכמו דאמרינן לפי האמת דהמניח כדי לכוף ראשן לעיקרן לא מקרי הקפה הראש דאינו משהו לדעיו לאחוריו כיון דהשאר השער בגידול לכוף ראשן לעיקרן, הנ"ל יל"ל הס"ד דתוס' דכל שאינו משחית השער מעיקרו לאו שם הקפה עלי'), ובסוף הענו והוכיחו רק דהמספרים אסור אבל במה דהיו סברים דהמלקט והרטיני אסור זהו אפשר גם אמסקנת דבריהם. וגם מסברא בממנ"פ כיון דהמספרים חייב אף דלא הוי הבחתה דלא מהמינן פיאות הראש לזקן, א"כ מנ"ל לומר דהמלקט והרטיני פטור הא פשיטא דגם בזה משהו לדעיו לאחוריו.

ואף דיש לדון קצת בס"ס, ספק דלא כתוס' אלא דתער דוקא כמו בזקן, וספק כשיטת הסוברים דבשיער ב' או ד' שערות מהני דלא מקרי הקפה, מ"מ הא לפ"ז נקל ג"כ במספרים מכך ס"ס עצמו, והרי מפורש להדיא בש"ע דלא יגע יד בכל הפיאה אף במספרים, הרי דגם במשיר מקצת שערות אסור במספרים, וא"כ ממילא כ"כ במלקט והרטיני ומסרק דמ"ש זה מזה, ומעתה דבר שאינו מתכוין א"א להתיר דהא סריקה הוי פסוק רישא כדאמרינן בזיר אבל לא סורק, וא"ע לדינא. [עיין גליון הש"ס שבועות ב' ע"ב ושו"ת חתם סופר חיו"ד סי' קל"ט ק"מ].

סימן סד

ב"ה. מש"ק כ"ו מרחשון תק"ס ל'.

שלו' וברכה לכבוד ידידי ורב חביבי כנפשי הרב הגאון הגדול האמיתי מדברנא דאומתי' בוצינא דנהורא נ"י ע"ה פה"ח המפורסם מו"ה **מאיר** נ"י.

ביום ד' העבר כתבתי לכבודו דמר על הדואר, ואעפ"כ לא אוכל מלט מלכתוב גם כהיום לקדם פני אפי רברבא בדברי שלומים, ואחקור דעתו הגדולה בדבר שאנכי מסתפק קצת.

אשה מ' מכפר סמוך לפה, שמעה מפי אשה מרגשת שנפתח מקורה לריכה בדיקה תיקף ומיד ואינה טהורה אא"כ מולאת מראה טהורה, וכעת כתבה אלי היות שמדרכה להרגיש כמה פעמים מדי יום ביומו שנפתח מקורה ויולא ממנה הרבה ליחה שקורין שלייס, ועסקה בכמה רפואות ולא הועילו לה, ומ' מאלף שמצאה בבדיקה תוך השלייס מראה מ' שחורה, ורובא דרובא כמראה ירוק שעור, כאשר הראתה לי כמה וכמה עדים שבדקה בהם, ולאשר היא בעלת חנות וא"א לה לבדוק בכל פעם כי ברוב היום עומדת בין אנשים לסחור עמהם, לזה שאלה אותי אם יש לה תקנה כאשר יעלו לה תברותיה שיהיה אצלה כל היום בגד פשתן בבית התורפה ולבדוק הבגד פשתן פעם מ' בסוף היום. גם שאלה היות שזיבת הליחה נמשך כמו חלי רביע שעה אם לריכה להיות ידיה בין עיניה כל אותו הזמן או שתבדוק בסוף הזיבה.

ואנכי כמסתפק קצת בתקנה הנ"ל כי לדעתי כמעט מהנמנע שיהיה כמו מוך דחוק ליש כזה כל היום, וא"כ לא הוי כמו בדיקה כיון שאינו ממלא כל החורים וסדקים, וא"כ אף שמולאת מראה טהורה לא יצאו מדי חשש שראתה ג"כ מראה ממה.

אך שמעלתו יודע שהאיש הקונה מכר הי"ש בפחות ממה שקנאו אשר הנראה שהי' לריך למעות ונמלא שקנה ביוקר ממה שמכרו בשביל המתנת מעות אך לא יצא טוב טעד ידועה ליי"ש וגם אין שומתו ידוע כמבואר ונודע ות"מ לבו השלוה עם ה' נוקפו מאשר איקור אבל ביצית עכ"פ אלו תוכן מתן דבריו בשאלתו — והיות כי לבו ראה שרש הדברים במקומם ומתש לא באתי למדש דבר אשר לא ידע רק לפדר הדברים על מכונן וממילא יבורר הלכה לאמיתה בעזה"י להוליא ספק מלבו: —

דנה יש בכאן ב' מחשות אם מפאת תחלת הקנין ואם מפאת סוף המכירה דאע"ג דגוף הענין הזה היינו טרשא דר"נ לפירש"י ותוס' ב"מ ס"ה ע"א דכהיגין להתיר כמ"ש בעוש"ע י"ד ר"סי קע"ג מ"מ כד אתי עובדא קמי' דרלב"ח סי' ע' בראובן שאתר לשמעון קח לך לתר מלוי בתעותיך ותנהו לי בהתתנה בריוח כך וכך והיה נראה להרב הה"ו בדוך להתיר דהיינו טרשא דר"נ ומלוה עליו הרלב"ח ואוסר דכיון דשמעון לאו בר קונה לתר הוא רק להתלוה מעות לראובן ה"ל כמפרש ואסור וה"נ הרי הקונה אתר לו שיקח הי"ש מחותנו והוא יקנהו ממנו בהתתנה הוה כגווני דרלב"ח הנ"ל

הא מדא מפאת תחלת הענין:

וזאת שנית דברי הריטב"א שהבי' הרב"י בבד"ה בי' קע"ג הנ"ל וז"ל לא סתיר ר"נ אלא מי שמוכר לחנוני או לחגרים לתכור ולהרויח בדבר והם עוכרים מעט ומעט ומרויחים על הכוב וכו' אבל הכוהני' ליקח ערשות לעוכרו לאלתר בפחות רב"ע אסור ע"ש לשונו וא"כ ה"נ הא מכר בפחות והפסיד מקרנו ואסור לכאורה: —

והנה דברי הריטב"א הללו עובאים בשיטה מקובלת במקומו ואין מולק עליו והסברא נותנת כך והנה מ"ש הרב"י בסי' קס"ג בהא דר' הטור שם ממאי דאיתא בש"ס ס"ב ע"ב תני רב ספרא ביצית דבי ר"מ וכו' וכתבו תלמידי רשב"א שאם הי' השער בדיבר זהב ונתנם לו בשלשי' דיבריי' ביבי' הוא זה ואסור כלומר ולא משום הערמה בלבד עכ"ל בודאי אי היה הרשב"א כותב כן להורות הלכה הו"מ למידק מיבי' הא לא יצא השער אע"פ שבמקום השוה איכם שוה כ"כ רק השער לא יצא מותר אע"ג שלוקח מתחלה ע"מ למכור בפחות והתם הוה ביצית טפי מאומר לו הלויני בתחלה וגם מוזל ומוכרו לבע"ד עלמו ואפ"ה דקדק הרשב"א וכ' יצא השער דווקא א"כ מוכח דלא כהריטב"א והי' קושי' על הרב"י דמייתי הרשב"א בלי חולק בסי' קס"ב ושוב העתיק דברי הריטב"א בבדק הבית שלו ואע"ג שלא קבעום בש"ע שלו היינו משום דמיבר ס' בדק הבית זמן רב אחר שכבר נדפסו ספרי הרב"י בחיין ג"פ שוב לעת זקנותו מיבר ס' בד"ה וא"כ כיון שכבר נדפס דברי תלמידי רשב"א הנ"ל ושוב חזר וכ' דברי הריטב"א הנ"ל אי אי פליגי אהדדי הלכה כהריטב"א שחזר בו הרב"י אבל מדלא עשה מזה שום מזכרת בבד"ה ש"מ דלא פליגי ותלמידי רשב"א לא באו לפסוק הלכה אלא מקורן בשיטה מקובלת ב"מ ס"ב ע"ב אמאי דפריך שם הא וכן השער קתני ב' בשם דמב"ן ור"ל ודאינו בגמרא פירוקא דאביי משום דקתני וכן השער ואם השער בדיבר זהב וכו' ה"ז ביבי' גמור ואפי' לא חזר ולקחה ממנו ואם כשהוזלו אחר שלקחום ממנו ועמדו בדיבר זהב מותר הוא ואין כאן הערמה וכו' ע"ש והן הנה דברי תלמידי רשב"א דמייתי הרב"י לעם"י לשם כתבו בשם רמב"ן דבו ועוד כ"כ שם בשם הריטב"א דמייתי לשון רש"י ממש בזה האופן יע"ש ואם נידוק מיניה הא לא יצא השער שרי יסתור הריטב"א א"ע אבל האמת יורה דבכו כי לא בא אלא לפרש לשון הש"ס דמדייק מלשון המשנה דקתני וכן השער אבל לעולם אפי' בלא יצא השער אלא כגווני דריטב"א נהי דבבי' קלולה לא הוה אבן ביבי' דבבכן מיהת הוי והא דכ' בש"ע בסי' קס"ג ס"ג ונתן לו חטים בחנה כמו שהוא השער לדיוקי מיניה לאסורקי אם השער הוא בזול אסור ולא כ' דבותא טפי אפילו לא יצא השער רק שטרים פחות ועוד אפילו בלא הלויני היינו משום דלא ראה דברי הריטב"א אז כמ"ש לעיל וגם מע"ז שם בעלמו דברי בר"ה הנ"ל כי לא היה בידו אותו הספר (וביר הש"ך הי' במבואר בתה פעמים): —

אך מ"מ אע"פי שדברי הריטב"א אין לנו כח לחלק עליהם מ"מ כ"ל טרשא דידי' דמעלתו שרי בלא בקפוק דהריטב"א כתב חנוני או מגר המוכר מעט מעט הנה רוב מגרי' אינם עוכרי' מעט מעט אלא קומרי' לאלור עד יומא דשוקא או עד השער הגדול כידוע אך הריטב"א רבותא קמ"ל לא מיבעי' מגר המוכר אח"ז ואח יריעם ואח"כ אפי' אירעו שהפסיד לא איכפת לן אלא אפי' אלו המוכרי' מיד ולאלתר מעט מעט ומוכר מהם בשעת הזול בפחות ממה שקנה עכשיו מ"מ כיון שמוכר מעט מעט דרכו שיעשה זמן מכירתו לאט לאט עד שעת היוקר ושוב יריעם יותר ממה שהפסיד ואם אירע שלא הי' כן ונכנסה תוחלתו אין בכך כלום דדרך מגרי' כך הוא ולאפוקי מי שאיננו מגר באותה סחורה ומעיקרא איננו לוקח בהקפה אלא לתכור מיד בבת א' בזול כדי להתלוה לו מעות וכעין בריתא דר"ם ביצית דבי ר"מ זה אסור אפי' לא אתר הלויני ואפי' תוכר לאחר לא אותו בע"ד עלמו ואם איננו רבי' קלול' א"כ מיהא הוי אבל מגר שכוונתו לסחורה בסחורה זו ושוב אפי' מיד ביומו נזדתנה לו סחורה בזול יותר ותוכר הסחורה ההיא בפחות ממה שהתנה לתתלוה לו מעות לסחורה

הנני' אין בכך כלום וזה פשוט מאוד מסברא: —

ונידון שלפנינו הא מזינן דהאי גברא מגרא הוא באותה סחורה ולא לקח מתחלה להתלוה לו מעות דהרי קנה אותה סחורה בעצמו מחותנו בחעות מזומני' אלא שלקח' גם ממנו בהקפה וחזר ומכרו בפחות משום שהי' לריך לתעות ולא הו"מ לאלוה סחורתו עד יום מועד אבל אין מוכח מחוכו שע"ד ביבי' עשה כן שרי לפע"ד בלי ספק: —

ונבוא לקמייתא להא דרלב"ח שהרי גם הוא אתר לתעלתו שיקח סחורה מחותנו ויתנו לו בהקפה גם זה אינו דומה לדהתם דהתם הא גברי דביני דבינו אינכו קומר מהאתר ואין לו עסק בה ומעיקרא לא לקחו אלא בשליחות משלחו דאודנו אבל הכא הלא גם בלא"ה כבר בלה מעלתו ליקח י"ש מחותנו ונזדתנו לתעלתו עתה התגר הזה שלקחו מיד ממנו והא לתה זה דומה אלו ב' מוכרי' יושבי' זה בלד זה ובא פלוני ליקח סחורה ונוח לו ליקח מא' מהם אפי' קלת ביוקר בהתתנה ממה שיקח מזה בפחות ובהתתנה כי השני נוח לו והרלשון קשה ממנו וה"כ דכוותי' כי בלא"ה בלה מעלתו ליקח י"ש מחותנו מלא יש לשכיכם י"ש למכור והקונה הזה רולה ליקח ממעלתו בהתתנה קלת ביוקר ממה שיקח מחותנו כי מעלתו נוח לו יותר ואין זה ענין לדרלב"ח כלל וכ"ל היתר גמור לפע"ד ואיכלו ענויש ושבעו ימי לבבכם לעד הכ"ד בתחילה דבה — פ"ב כאור בוקר ליום ה' יוד כסליו פק"מ לפ"ק: משה"ק קופר מפפ"דמ:

תשובה קלח

שלום לידידי הרבני המופלא מהו' יואל נ"י:

ע"ד מה שמעלא כתוב בש' באר היטב ליורה דעה סימן קע"ט בשם לוואת ר"י מקיר שיש סכנה לבונה אבנים וגם לבונה בית במקום שלא היה שם בית מעולם ואמרי איכשי להניח בהבית תרכגול זכר ונקבה ולשומנם שם ובדמה לתעלתו כדרכי האמורי ואני אומר המושבים לדברים אלו שבאתרו משתו של הגאון ז"ל דיימו שאם יניחו שם זמן מה זוג תרכגולים חיים הנקראים גבר ה"ל הגברים האלו הדיורים הראשונים שבבית ובשמיעתם היינו מיתתם ובזה כבר מתו הדיורים הראשונים שבבית והמה פדיון נפש בעלי הבית דוגמת הכפרות שנוהגים אבל עוד יותר שלא לחוש לדברים האלו וכיולא בהם כלל דברים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים ולא ר"י מקיר מתוס עלי' וכדומכם ממ"ש בעלמו בש"מ סי' תק"מ:

ואולי בבונה בית אבנים שלא לצורך להרמיב לו משכנות במ"ל ולהתייאש מן הגאולה בכיולא באלו הרי בינו סכנה ואיכם מלוה להגן והם"כ המרמיב דעתו לבנות במקום שלא היה שם בית כדי להוסיף שיבת מ"ל דידיעת ההפכים א' כי היכי דאיכא מלוה בארץ ישראל בבתים טפי מדקלי משום יושב א"י ועיין קוף עיריכין ה"ם בהיפוך במ"ל אבל בענו"ה באורך הגלות כי לא נשא הארץ לשבת אותנו ושמתו אלי גיל כי יתלאו מקום פנוי לבנות עליו בית ומלוה דבה מתי עביד להתלוה מקום דירה לשה פזורה עד יסקיף ה' וילא ויעיין רפ"ב דתענית י"ז ע"א בפירש"י ד"ה ר' אומר אני כו' יע"ש לדעתי איכא מלוה וכדי להגן והנה ידמי' אמר בנו בתים ושבו וגו' ומייתי ליה ש"ם ב"ב כ"ט בראה מזה שהיו בני גולה מלפים ליסודעת ה' בהרף עין והיה בעיניהם כחנא ועון לבנות בתים ולנטוע כרמים בא"ל עד שיאמר להם מידמי' עפ"י ה' שאין תשובתם מתהלת קורס ע' שנה (ואמר להם עוד קחו נשים לבניכם ומייתי ש"ם בכתובות כ"ג ע"ב י"ל כיון דלא תקייתי תקנתא שיקבון ויתן לבתו כבנו אלא אם תקייתי תקנת בנין דכרין והך תקנתא לא שייך אלא בקרקע כמבואר שם ע"כ אם יבנו בתים ויטעו כרמים מתקנים הכל וק"ל) ומיכה גאולתינו העתידה שנאתם קילה וכל יומא זמנה הוא נתבונן מזקינינו שלא לבנות בתים ולנטוע כרמים כ"ל אך כל זה לבנות ללא לורך אבל לבנינו מרובים ושיבתינו מלער והגלות אורך עלינו כראה דאין להקפיד בכיולא בזה ובוב שיתכך הבית בתורה ובתפלה זמן מה כי היא היינו ואורך ימינו והי' זה שלום א"כ. פ"ב עש"ק כ"ג שבט קעה"ל — משה"ק קופר מפפ"דמ:

תשובה קלט

ישאו הרים שלום לנופך ספיר ויהלום יגדל כסאו וירום קרנו ה"ה הרב הגאון הגדול האמתי המפורסים בערוגת הבשם נ"י ע"ה ע"ה בקש"ת מו' עקיבא איגר נ' אב"ד ור"מ דק"ק פרידלאנד: —

אשר בדק לן מר מכ"ל היתר קדיקות פאות הראש למען דמתמיד בש"ע י"ד סי' קפ"א אפי' במקפריים כעין תער משום דלא יאפי' ראש מזקן א"כ יש לאסור כל מיני הקפה ואפי' במקרק וכדתנן בזיר חופף ומספסף אבל לא קורק אלו דברי קדשו: —

והנה

23

והנה בגרוי דמנחיר אין רמי דהתם כתי' גדל פרע שער ראשו שעלוה לנדלס לכן אפי' תולש אסור שהרי עכ"פ אינם מגרדלים אבל הכא לא הקפידה תורה אלא שהקרח אעפ"ל אומר שאין הקפדה בתלישה וכן אין רמי' מתוספתא דמייתי ס"מ הובאה בית יוסף דתולש ב' שערות חייב משום נזיר ומשום מקיף רע"כ לא מותבינן מהסיא תוספתא מדשבקו תוס' ריש שבועות מלהבליא רמי' אלא לשערות דשתי שערו' אבל ליטלא דתולש איידי דנזיר נקיט ושגירת ליטלא בעלמא הוא אלא איהו דאין רמי' לאסור' מ"מ מקבלא נראין דברי פר"מ וכיון דהקפיד על ההקפה שלא להשוות אסורי אזנים עם לדעין מ"כ מה לי תולש או גוזז: —

איברא לא אזינא לרבנן קשישי דמזהרו בהכי וגם רמיתי לעורי הגאון מקיר שבכהונה עה"ו נתן אדלעד זל"ל מרי דעובדא דעביד הכי ס"מ ליה דאמר להאי מילתא ומיהו טעמא בעי ואכן עייכינן ואשכחנא ביה טעמא בעזה"י — הנה בודאי לשיטת רמב"ם דיהיב שיעורא לפאת הראש אדבעי' שערו' לא קמבעי' ליה לפר"מ דלא מבעי' למאן דאית ליה שערות מלאות בפאת דאשו שאין משם בסרוק דבשלמא בנזיר דמחייב על השרת ב' שערות ה"ל פקיק ליפי' שלא ישיר ב' שערות משא"כ בפאת ראשו לא שכיחי שישיר רוב שערותיו ויעמידם על אדבעי' ואין כאן בית מימש אלא אפי' במי שאין לו אלא מ' שערו' הלומלמים כמי נראה דליכא למימר לפרי די"ל בפשיטו' דזקיקים של רמב"ם דיהבי שיעורא מ' שערו' לא מהלכה למשה מסיני אמרו כן ולא הוה מב"ד של יע"בן שיסדו שיעוריים אשר לא שיערום אבותינו בש"ס אלא נראה דס"ל דשיעורו מן התורה הוא בשיר ב' שערות דהרי לא הקפיד אלא שלא ישוה לדעין עם אחורי אזניו וכל שלא שוו ושתי שערו' מפסיקו' שזהו שיעור המקובל בכל דיני שיעור אזי לא הוה היקף רק שמקובל בידם מחכמי אמרוים לו אפי' מחכמי התלמוד משום מראית העין להשאיר מ' שערו' שלא יראה כמשוה הלדעי' עם אחורי אזניו אבל מן התורה כלל לא והמעיי' בלשון הרמב"ם יראה ויסבור בלדק כי כן דעתו וא"כ מהילא אין לאסור במקרק משום פסיק ריסי' באיסור דרבנן שישיר שתים מהמפר האדבעים: —

וזה י"ל כמי שהבין הקמ"ג ומשו"ה הסיג אהרמב"ם מהתוספתא תוספתא מיירי מחיוב מלקות א"כ ע"כ מיירי ממי שלא השאיר אלא ב' שערו' לבד וא"כ התולשם לא ילדק לומר שחייב משום תולש ב' שערו' שהרי עוקר הכל ומשום עתה בתלישה לדעין עם אחורי אזניו ואין זה דומה לתולש ב' שערו' דנזיר אע"כ דלא כרמב"ם ואפי' בפאה מלאה חייב הגוזז ממנו ב' שערות ולדקו דברי התוספת': —

מ"מ הדרן להכ"ל דלהרמב"ם לא קא מבעי' לי' רק לשיטת הקמ"ג הכ"ל דאסור לגזוז ב' שערו' מפאה המלאה לה אם כן יאסור סירוק למ"ד דאפי' בלא תער אסור ולזה אומר אני דא"א לומר תני מוהרי בהדדי דא"כ מ"ט תנן מתני' דאבל לא קורק בנזיר ולא אלא כל אדם בפאה שלו דשכיחי עובא והוה ממי מידוש עפי אע"כ אי ניחא דלא מחייב אלא בהשרת כל השיעור מבלי השאיר ב' שערו' מן התורה וכמ"ש לעיל ודא לא הוי פסיק ריסיה אי ניחא דילפי' ראש מזקן דבעי תער דוקא אבל לאוש ולומר דהלכה כתרוויי' לאומרא א"כ תיקשי מתני': —

גם מברייתא דת"כ גופיה מוכרח להתיר תלישה אליבא דכ"ע דהרי ממעט מפסיים ומלקט ורהיטנא בזקן מדכתי' לא יגלחו וכתיב ממי לא תשחיתו וילפי' פאה פאה ליתן האומר של זה בזה וכו' וכן פירש"י להדי' פ"ק דקדושין ול"ע היכן מלינו הכי ליתן האומר של זה בזה להקל שלא יתחייב עד שיהיו שניהם גלוח והשחתה ולמה לא ניחא להחמיר לחייב על כ"א בפ"ע בין בגלוח בלא השחתה דהיינו מפסיים ובהשחתה בלא גלוח היינו מלקט ורהיטנא ואין לי מנוח מלהסתר מזאת הקושי' אלא לומר דאי ס"ד להחמיר לא לכתו' רחמנא לא ה"י ולא וי"ו לא גלוח ולא השחתה אלא לא תקיר פאת זקניך (דאי כתי' לא תגוח ממי הוה ממעט מלקט ורהיטנא שאין דרך גזיזה בכך כמ"ש רש"י בגלוח) ומדלא כתיב לא תקיר ש"מ ליתן האומר של זה בזה להקל כך לריך לומר והשתא אכתי תקשה אי הוה כתיב הכי ה"א לאסור אפי' תלישה ומדיטה ע"כ היה לריך למיכתב לשון גלוח והשחתה אע"כ מוכח דשטיטא לרבנן דאפי' אי הוה כתיב הכי לא הוה תלישה בכלל איסור דכל דלא מפרש בהדיא קרחה כמו בזין עיניכם אז לא נאסור בקריחה ונזיר שאני משום דכתיב גדל פרע כמ"ש לעיל וא"כ מוכח מזה לכל השיעות להתיר התלישה בפאת הראש: —

וזאת לדעת כי דברי תוס' דשבועו' לל"ע דרלו לומר לאסור במלקט ורהיטנא ולהתיר במפסיים אלי אולמא דהאי מהאי דמע"כ אי מקשי' ראש לזקן לא למייב אלא בתער ואי לא מקשי' ראש לזקן אפי' במפסיים לאסור ע"כ היה נראה לענ"ד דס"ל דתתוס' נמי דילפי' ראש מזקן בלי קפק דהרי לענין נשים ילפינן היקשא כל דלילתא בהשחתה ליתא בהקפה א"כ הה"נ לענין תער אלא דס"ל להתוס' כיון דלא כתיב השחתה בגופיה דילפי מזקן מ"מ אינו דומה ממש כמו זקן דכתי' השחתה בגופי' דומה קלת למ"ש בכללא הכרם וצ"ב להכי לא כתיב אכילה בגופי' וכו' וה"כ דכותי' וס"ל להתוס' נהי דתולש לא מחייב דהרי מקשינן לזקן מ"מ מקפרי' כעין תער ה"ל קלת השחתה עכ"פ ומחייב מדלא כתיב השחתה בגופיה הדר אמרו דלמא דוקא לענין מלקט ורהיטנא מחייב ראש ולא לענין מקפרים ואחזו בהם והעלו שליסם לאסור והכל משום דלא כתיב השחתה בגופיה קני בקלת השחתה אבל בתלישה ליח דין ולית דיינא: —

ועוד כ"ל מה שאנו תופסים לאסור מקפרים כעין תער בפאת הראש לאו מעעם התוס' והרא"ש אתאינן עלה דס"ל לחלק בין ראש לזקן אלא מעעם גליון מוקפות שהביא בתה"ד הובא ביתה יוסף דס"ל לאסור גם בזקן מקפרים כעין תער אלא שבאו דברייסם סתומים ונראה דס"ל מכח ראיות תוס' מקוגיא דנזיר דמקפרי' כעין תער בראש אסור וס"ל נמי דע"כ הקיש הכתו' ראש לזקן וא"כ ע"כ בזקן נמי תער לאו דוקא אלא ה"ה מקפרים כעין תער והש"ס דמכות דממעט מקפרי' היינו אלא כעין תער אבל כעין תער אסור בשניסם מן התורה ומ"מ יליפי' זקנו דמלורע מזקנו דכל אדם המפורש בי' השחתה דמשמע תער דוקא למימרא דבמלורע בעי' דוקא תער וכאלו מפרש במלורע השחתה דהיינו תער ומדאילטריך זקנו ש"מ בראשו דכל אדם אסור אפי' במקפרי' כעין תער והדר נילף גם זקן מיני' דראש לאסור במקפרים כעין תער זה הכ"ל בדעת גליון התוס' וא"כ אין שום ה"א לאסור תולש וכ"ל בזה דעת המפרש בנזיר מ' ע"ב דמפרש מתני' דמכות שאינו מחייב אלא בתער דאהקפת הראש קאי והקשה באורח עשור הא מקוני' זו מוכחת להיפוך כמו שהוכיחו תוס' ריש שבועו' ע"ש ולפי הכ"ל ניחא דס"ל לאו דוקא תער ה"ה מקפרים כעין תער המחייב בשניסם בין בראש בין בזקן מיהו בלאה"כ יש לייחש ק' התוס' דשבועו' ולמימר אי לא הוה כתי' זקנו לא מוקמי' ראשו אלא בנזיר ומלורע כמו בת"כ דמייתי תוס' אבל השתא דכתיב זקנו מוקמי' ליה אפי' בעלמא בלא נזיר ופשוט: —

וצ"ע בכל זה הא בעידנא דמיעקר ללאו דהשחתה לא מקיים עשה דמלורע דעכ"פ בזקנו מחייב בשתי שערו' בחלא אי אחזו גלוח ומלות מלורע לא מקיים עד שיגלח כל שערו ולא ישאיר ב' שערו' בכל גופו אי' נזיר מ"ב ובתוס' שם ריש ע"א. תבנא לדינא דמכל האמור כ"ל פשוט היתר גמור בלי פקפוק וזכות למנהגן של ישראל למיקרח ריש במקרק מבלי לתלות בוקי סריקי בדבותינו: —

ובזה אתן קבלי למילין עד כי יבואו דברי קדשו עוד אליכו ובבדהוהו וה' יאמור לאתו ובואו לחיים ולשלום וירום כפאו וקרנו הגבה לעלה ותחז עינינו שבעה רועים ושמנה כסיכים הכ"ד אוהבו הדבוק מאה המלפם לתשובתו המותם בכל מותמי ברכות — פ"ב יום ד' י"א סיון תק"ע לפ"ק: משה"ק סופר מפפ"דת:

תשובה קמ

החיים והשלום יהיו תמיס יחולו על ראש לדיק ונשגב ה"כ רב מביני ה"ה הגאון הגדול האמתי המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מהו' עקיבא מי' אב"ד וד"מ דק"ק פרידלאנד יע"ל:

נועם אמרותיו מכתב פתוחי מותם הגיעני יום אתמול ש"ק והיה לי שעשועים ויום ענג להתענג ברב עונג ויפיו מקולאים בפז ועדם אעבה לעשות סגגוריא על כל דברי אומר כי באותן הימים עלה בדעיוני מלתא חדתא נגא דשו' נוגא לפע"ד בענין זה והוא כי הנה רש"י פי' בעעם לא קורק משום דהוה פסיק ריש' ועל זה נבנה יסוד דבריכו מאז והנה כבר עמד בזה הריב"ש בתשובה סי' של"ד שהוא נגד ש"ס דנזיר דמפרש משום דלהסיר ניתין המדולדלי הוא מכוון וכן כ' תוס' בשבת בו"ן ע"ב ומייתי לי' מנ"א סי' ש"ג סקב"ב ועתה מלאתי בש"מ דנזיר על מתני' אבל לא קורק דהוה פ"ד ולא יתות כר"ש כדמפרש בגמ' הרא"ש ז"ל בפי' עכ"ל והוא תמוה ביותר דהא בש"ס מפרש להדיא משום דמכוון להסיר ניתין המדולדלים ואנו אין לנו בזה אלא דברי האומרא מישור שכ' דס"ל מדלא מפליג בקורק בופיה בין מתכוון לאינו מתכוון אע"כ דס"ל הוא והש"ס לא קאמר אלא דהוה פ"ד דניחא ליה דנהנה בתה שתסיר ניתין המדולדלין ע"ש הנה כי כן אני אומר דניתין המדולדלים דהיינו שכבר נעקרו מהגומות ותלוין במקלת ליח בהו משום השתא שהרי מוסתתי' ועומדים הם ונשלמא בנזיר עכ"מ איכא משום גדל פרע שער ראשו אבל לאו דהשתא ליכא וכעין דאי' מרמב"ם שכ' שאין תלקות על המסרק ולזה עורדני מופלג א' הגם שאינני שוה עמו כי אני' זו יש לדחות בנקל מ"מ הדברים בעלמא נראים אמתיים:

בודאי אסורים לישראל לילך במלבושים ההם אשר נהגו בהם עמה, וכן הוא בלשון הר״מ כאן פי״א ה״א אין הולכין וכו׳ כדי שיהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו וכו׳. וראה לי פשוט [לפי זה] למותר לישראל לילך במלבושין הקודמין אשר הגויים עוזבו עמה, כיון שהישראל מיכר במלבושיו, וגם מצד הסברא נראה לי דזה תלוי בכל מדינה ומדינה שלא יהיה לבוש בגדים כדרך שהגויים בני המדינה לובשים. ואם כן לדעת הט״ז מ״ו לומר אם יהיה דור שהגויים לא יגלחו הפאות, שיהיו הישראל מגלחים הפאות, או עמה שבמדינות טורקיא מגדלים הגויים זקנם, יהיו הישראלים מותרים להשחית זקנם מ״ו. וראה ובדוק לשון הר״מ כאן גבי חוקות הגויים שכתב אין הולכין בחוקות הגויים ולא ידמו במלבושיהם, נראה שהמורה אסרה לפי הדור, ובפי״ב גבי פאה וזקן לא כתב כדרך שהגויים עושין, אלא בלשון הזה, כמו שהיו עושין הגויים, הי״ו הגויים בזמן אותן תורה. על כן נראה בעליל שהר״מ יהיה טעמא על מצות התורה כמו שכתב כמה פעמים כמבואר בנ״י, אבל מ״ו לומר שדעתו שמשום חוקות הגויים אסור, דא״כ היה מותר לדור מן הדורות שלא היו הגויים עושין כן, ואדרבה אם יהיה חוק הגויים לגדל זקנם או לגדל פאות א״כ הישראלים אסורים לעשות כן, וא״ו לומר כן כדעת הר״מ, על כן נראה לי דברי הב״י נכונים.

שנאסר כדי שלא נדמה להם והם לא יגלחו כל הראש כולו, למדונו שגם זה בכלל האיסור הוא, כמו שבא ביבמות שאמרו שם [ה׳ ע״א] הקפת כל הראש שמה הקפה. ואפשר כי התורה אסרה הכל משום דומה לדומה״.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה במכות [כ׳ ע״ב] (ב) שאחד המגלח ואחד המתגלח כל זמן שסייע שניהם חייבים, (ג) אבל לא סייע אין חייב אלא המגלח, (ד) והמגלח את הקטן חייב״. ובשיעור פאת הראש לא נתנו חכמים שיעור. וכתב הרמב״ם זכרונו לברכה [עכו״ם פי״ב ה״ו] שמענו מזקנינו שאין מניחין (ה) פחות מארבעים שערות, זהו לשונו. (ו) ומותר לגלח הפאה במספריים, שלא אסרה התורה אלא השחתה של תער (או׳ משוה צדעיו לאחורי אזניו, ושמעתי דבפאת הראש אף במספריים כעין תער אסור). ויתר פרטיה, בסוף מכות.

ד. כ״ה בסה״מ כאן. ה. כמ״ש בנזיר נ״ז ע״ב. ו. כ״ה בדפוס ראשון, אך בכת״י ובשאר הדפוסים ליתא ״אר — אסור״. וכנראה שהיא הוספה מאוחרת ע״י אחד המעתיקים.

ד״ה אחפי. ועיין ט״ז סי׳ ד״ו סי׳ קל״ח [ס״ק כ״ח] דגם לענין שבת אסור משום מסייע, ובנקודות הכסף השיג עליו דדוקא כאן דיש לאו על הניקף רק דאין בו מעשה א״כ אם מסייע הרי עביד מעשה, אבל בעלמא מסייע אין בו ממש. ונמצא לפי זה שם השיג על נקודות הכסף, ועיין מגן אברהם סי׳ ש״מ [סק״ח] ובמדרי טהרה [הנ״ל] ובאחרונים.

נילוח בלא תער

(ב)[ב] **שאחד המגלח וכו׳, אבל לא סייע וכו׳.** כן הוא גם בר״מ כאן פי״ב ה״א מהש״ס דמכות כ׳ ע״ב, דתני חנא וכו׳ אחד המקיף ואחד הניקף לוקה, ומקשה הש״ס הא הוי לאו שאין בו מעשה, ומתרץ רבא במקיף לעצמו ודברי הכל, ולוקה שתים משום מקיף ומשום ניקף, ורב אשי מתרץ במסייע וכו׳. והנה לענ״ד נראה דגם רב אשי מודה לרבא דמקיף לעצמו חייב שתים, עיין בגרש״י שם ד״ה דאמר, דקרא [לא תקיפו] או משום דהוא לשון רבים, או דשמעינן לקרא הכי, אך רב אשי דחוק אצלו לאוקמי הברייתא בחד גברא על כן מוקי במסייע, אבל בהא מודה דמקיף לעצמו חייב שתים. אך בעת לא ראיתי לר״מ שיבא זה דאם מגלח לעצמו ילקה שתים ולא ידעתי למה, ולעיל פ״ג ה״ט כתב הר״מ דהעושה אליל לעצמו לוקה שתים, וכאן לא הביא זאת. ומצאתי במשנת מלכים [סי׳ נ״ג ידין שמועה אות ג׳] הביא בשם הפרי חדש [במים חיים על הרמב״ם] כמו שכתבתי שהר״מ מודה בזה, ובספר הכ״ל הרגיש בזה שהר״מ השמיט זה נראה דלא סבירא ליה כן, ועיין שם שחילק בין הך לעניל לעושה אליל.

המקיף לעצמו

(ג)[ג] **אבל לא סייע וכו׳, אינו לוקה וכו׳.** עיין בהשגת הראב״ד שם שכתב דלאו מיכא גם בלא סיוע רק דאינו לוקה מחמת דהוי לאו שאין בו מעשה, ובכסף משנה כתב, כיון דלא עביד מעשה כלל אינו עובר בלאו, ובאמת בגמ׳ משמע דעובר״. ובתשובות מהרש״ל סי׳ פ״ב [סי׳ פ״ג] תמה על הכסף משנה, דכמה לאוין יש לנו שאין בהם מעשה ואין לוקין ומ״מ עוברים בלאו, ועיין במשנת מלכים שם שפלפל בזה. ובספרי טהרה סי׳ קל״ח [ס״ק ל״ט ד״ה ובספר] מבית בשם הריטב״א מכות שם דגם בלא מסייע בלא יש בו לאו רק דאין לוקין, וכן כתבו התוס׳ בבא מציעא י׳ ע״ב בסוגיא דשליחות לדבר עבירה

בלא סיוע

אבל לא סייע וכו׳. עיין בהשגת הראב״ד שם שכתב דלאו מיכא גם בלא סיוע רק דאינו לוקה מחמת דהוי לאו שאין בו מעשה, ובכסף משנה כתב, כיון דלא עביד מעשה כלל אינו עובר בלאו, ובאמת בגמ׳ משמע דעובר״. ובתשובות מהרש״ל סי׳ פ״ב [סי׳ פ״ג] תמה על הכסף משנה, דכמה לאוין יש לנו שאין בהם מעשה ואין לוקין ומ״מ עוברים בלאו, ועיין במשנת מלכים שם שפלפל בזה. ובספרי טהרה סי׳ קל״ח [ס״ק ל״ט ד״ה ובספר] מבית בשם הריטב״א מכות שם דגם בלא מסייע בלא יש בו לאו רק דאין לוקין, וכן כתבו התוס׳ בבא מציעא י׳ ע״ב בסוגיא דשליחות לדבר עבירה

ב) בשו״ת ערוגת הבושם יו״ד סי׳ קל״א אות א׳ מישב קושית רבינו על הט״ז, דמורה שדבר שהתורה אסרה בפירוש אין הדין משתנה כשהטעם אינו שייך עוד, שהדין אינו תלוי בטעם.

ג) וכן כתב הב״ח יו״ד שם.

ד) וכ״כ המלבי״ם פרשת קדושים אות ע״ג בדעת הרמב״ם שחייב רק אחת, ומבאר שאף לרב אשי מסייע הר״ז כמקיף את עצמו, והתורה חייבה רק את המקיף, עי״ש.

ה) וכן העיר מהגמ׳ בספר קובץ על הרמב״ם שם. וראה בקרית ספר בית יעקב

(ד)[ה] **והמגלח את הקטן וכו׳.** וכן פסק הרי״ף בגיד מכות והר״מ כאן בה״א כדברי הונא, דלא איתקש מקיף לניקף והמקיף חייב. ועיין תוס׳ מזיר נ״ז ע״ב ד״ה ורב ושבועות ג׳ ע״א ד״ה ועל, שהאריכו בזה. ועיין שם שכתבו אלינא דרב הונא דיהיה אסור הישראל להקיף אפילו גוי ואפילו אשה, ועיין שם מה שכתבו לגוי שרי ולאשה מסתפקים, ורוב הפוסקים מתירין ועיין ביו״ד סי׳ קפ״א ס״ה.

להקיף לגוי ולאשה

(ה)[ו] **פחות מארבעים וכו׳.** כך היא הגירסא בר״מ כאן ה״ו, והסמ״ג והטור היה להם גירסא אחרת ארבע שערות, ועיין בכסף משנה ובית יוסף סי׳ קפ״א מה שהקשה הסמ״ג על הר״מ מתוספתא מכות פ״ד ה״ד, ומה שהקשה הבית יוסף ע״ש ובר״מ. מכל מקום נ״ע קלא, אמאי לא הביא הר״מ דין התוספתא דהתולש מהפאה אינו חייב אלא בתולש שתי שערות, ועיין במשנת מלכים שם [בימין שמועה אות ו׳]. ונאמת בתוספתא דמזיר פ״ד ה״ג מבואר לענין מזיר דגם בשערה אחת עובר בלאו, והר״מ בעצמו פסק כן בפ״ה מנזירות הי״א, על כן כאן נמי אם לא היה לו אלא שיעור פאה ואמרי זה אפילו נטל שערה אחת ג״כ חייב משום מקיף. עיין בבית יוסף בהריכות מדין שיעור פאה, ובמשנת מלכים שם.

שיעור הפאה

(ו)[ז] **ומותר לגלח וכו׳.** כן הוא דעת ר״מ כאן ה״ו דאיתקש לפאת הזקן. ועיין במכות כ״א ע״א גבי פאת הזקן, מבואר שם דבמספריים ליכא פלוגתא כלל כיון דלא הוי השחתה, אלא במלקט ובריטטי דאיכא השחתה רק דאינו דרך גנות, על כן רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרין,

בשאפשר בלא סיונו

(ד) **ונראה דמיירי דאי אפשר להתגלח בלא סיוע דידיה, אבל אם** גם בלא סיוע דידיה היה יכול להתגלח אין לוקין אף אם סייע, להכלל של הרב המחבר כמה פעמים מה החיבור [מצוה ל״ד ועוד], דכל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אף אם עשה מעשה אין לוקין, אלא דמיירי דבלא הסיוע דידיה לא היה אפשר להתגלח והוי עתה מעשה, כמו שכתב השער המלך פ״א ממתן ומצה ה״ג [ד״ה איברא]. ולפברת הרב המגיד בפי״ג משגירות ה״ב, דכל היכא דמשכחת לה מעשה, אף היכי דלא עביד מעשה אלא דיבור מ״מ לוקין, א״כ כאן אפילו סייע קצת ונאמר דמסייע אין בו ממש כל היכא שהיה יכול להתגלח בלא סיוע שלו, מ״מ כיון דלפעמים משכחת לה מעשה גדול דבלא דידיה לא היה יכול להתגלח, א״כ לוקה אף במעשה כל דהוא דלא גרע מדיבור להרב המגיד. <ופשוט להרב המגיד דעכ״פ צריך קצת מעשה או דיבור דעקימת שפתיו הוי מעשה כל דהוא, אבל בלא מעשה כלל וכלל פשיטא שאין לוקין להרב המגיד אף דמשכחת לה במעשה, כדמוכח מכמה דוכתי, כן נראה פשוט, ועיין משנה למלך פ״ד ממלוה ולוה ה״ו>. ולפי מה שכתבתי לדעת הרב המחבר דמיירי דאי אפשר להתגלח בלאו סיוע דידיה, א״כ הוי כמו זה אינו יכול וזה אינו יכול, א״כ אפילו בשכת בהאי גוונא הוי מסייע וחייב, כמבואר בשבת ל״ג ע״א ור״מ פ״א משבת הט״ז. ומצאתי בתשובות מהרש״ל סי׳ ס״ה דאם אי אפשר לדעת הרב המחבר דמיירי בהכי, עי״ש. אך מ״מ דברי החכם לבי ל״ע כי יש לחלק בין הפרקים, ואין כאן מקומו.

מסייע בשבת

(ד)[ה] **והמגלח את הקטן וכו׳.** כאן בה״א כדברי הונא, דלא איתקש מקיף לניקף והמקיף חייב. ועיין תוס׳ מזיר נ״ז ע״ב ד״ה ורב ושבועות ג׳ ע״א ד״ה ועל, שהאריכו בזה. ועיין שם שכתבו אלינא דרב הונא דיהיה אסור הישראל להקיף אפילו גוי ואפילו אשה, ועיין שם מה שכתבו לגוי שרי ולאשה מסתפקים, ורוב הפוסקים מתירין ועיין ביו״ד סי׳ קפ״א ס״ה.

(ה)[ו] **פחות מארבעים וכו׳.** כך היא הגירסא בר״מ כאן ה״ו, והסמ״ג והטור היה להם גירסא אחרת ארבע שערות, ועיין בכסף משנה ובית יוסף סי׳ קפ״א מה שהקשה הסמ״ג על הר״מ מתוספתא מכות פ״ד ה״ד, ומה שהקשה הבית יוסף ע״ש ובר״מ. מכל מקום נ״ע קלא, אמאי לא הביא הר״מ דין התוספתא דהתולש מהפאה אינו חייב אלא בתולש שתי שערות, ועיין במשנת מלכים שם [בימין שמועה אות ו׳]. ונאמת בתוספתא דמזיר פ״ד ה״ג מבואר לענין מזיר דגם בשערה אחת עובר בלאו, והר״מ בעצמו פסק כן בפ״ה מנזירות הי״א, על כן כאן נמי אם לא היה לו אלא שיעור פאה ואמרי זה אפילו נטל שערה אחת ג״כ חייב משום מקיף. עיין בבית יוסף בהריכות מדין שיעור פאה, ובמשנת מלכים שם.

שיעור הפאה

(ו)[ז] **ומותר לגלח וכו׳.** כן הוא דעת ר״מ כאן ה״ו דאיתקש לפאת הזקן. ועיין במכות כ״א ע״א גבי פאת הזקן, מבואר שם דבמספריים ליכא פלוגתא כלל כיון דלא הוי השחתה, אלא במלקט ובריטטי דאיכא השחתה רק דאינו דרך גנות, על כן רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרין,

במספריים. במלקט ובריטטי

(למהר״י בירב) ולח״מ שם שאף הרמב״ם סובר כן. ובשו״ת נודע ביהודה תניינא או״ח סי׳ ע״ז הכריח ברמב״ם בהכס״מ. ועיין מהר״ם שיק מצוה רנ״ב ובית אפרים יו״ד סי׳ נ״ב. [ונראה שלפי מש״כ רבינו לעיל ראיכא הכא לאו דבחקותיהם לא תלכו, א״כ אף להכס״מ עובר הניקף בלאו זה. ועיין דרכי תשובה סי׳ קפ״א סק״ח].

ו) כוונת רבינו שהמשל״מ חולק על סברא זו, וס״ל שלדעתו אף בלי מעשה כלל לוקה וכן הבין השעה״מ הל׳ כלאים פ״א ה״ב. ועיין נודע ביהודה שם כרבינו. וראה שד״ח כללים מערכת הלמ״ד כלל י׳ באורכה.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים, אבל לא בנקבות בין גלחו בין נתגלחו פטורות. וכמו שדרשו זכרונם לברכה [קידושין ל"ה ע"ב] לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך, כל שישנו בכל תשחית' וגו'. (ז) ומכל מקום אסור להן לגלח הזכר, ואפילו קטן. (ח) והעבדים אע"פ שהם בגדר הנשים בהרבה מצוות, בזו חייבים הם בה, הואיל ויש להם זקן. וטומטום ואנדרוגינוס הרי הם ספק", ונוהגין עליהם חומרי זכר ונקבה בזו ובכל מקום, וחייבין בכל, אבל אם עברו אינם לוקין מספק.

ובגדר ענין זה אכתוב הכלל שלמדונו זכרונם לברכה" במצוות הנשים, אע"פ שדרכי לכתבו בפרט בכל מצוה ומצוה, כי מתוך הכלל והפרט יזכרהו הקורא, וזהו. כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבין, חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, חוץ מקידוש" (ט) ומצה" ואכילת פסח" והקהל" ושמחה". והם אמרו גם כן שאין למדין מן הכללות", ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ, כי הבולל כדי לקצר כלליו לא יחוש לדברים מעטים היוצאים מן הכלל להעלותן על ספר.

ועובר על זה וגלח פאה אחת מן הראש חייב מלקות אחת, ואם גלח (י) שני צדעיו, ואפילו בבת אחת והתראה אחת, חייב שתי מלקיות". וכתב המעתיק בשם הרמב"ם זכרונו לברכה", והראוי

והלכה כחכמים. ולשיטה זו שוה פאת הראש לזקן. ועיין פוס' שבועות ב' ע"ב ד"ה חייב, ג"כ מוכח מדברי הס לקנקנו דבמלקנו מבמספריים. אם כן ל"ע גדול על הר"מ, דכאן ובהל' ז' גבי השחתת זקן כתב דמותר במספריים, ולא נקט יותר דבותא דלף במלקנו ר"מ שרי דהלכה בחכמים. ובסוף דברו שכתב שלא נאסר אלא בחתר, מבואר שם דבמלקנו ורהיטני שרי, מ"מ בתחילה למה כתב דוקא במספריים, אדרבה הוה ליה לאשמועינן דבתא דאפילו במלקנו ורהיטני, וכן לקנתן גבי זקן. ובכלף משנה כשם על מוסר ללקוט במספריים שהוא פלוגתא ופסק כרבנן, ובאמת במספריים ליכא פלוגתא. ואפשר להכלף משנה אמוף דבריו שמן, ומ"מ הוה להו לרמינו הר"מ והרב המחבר לבאר זה, זו שיטת הר"מ והסמ"ג והרב המחבר ועוד לאשונוס, עיין בית יוסף. אבל דעת הטוס' פ"ק דשבועות ב' ע"ב ד"ה חייב ופ"ו דמיר מ"ל ע"ב ד"ה השתא והרא"ש בתחלת פ"ב [סי' ב'—ג'] דלף במספריים דלא הוי דרך השחתה <אף עכ"פ כעין מער בעינן דליהוי סמוך לעיקרו, דאי לאו הכי לא יהיה רשאי לקצר שערות הפאות> ומכל שכן במלקנו ורהיטני חייב מלקות גבי פאות הראש.

וכן נראה מהמוסכמות הר"ל דהמולש שאי שערות חייב, מבואר דלף בד חייב. וכן הוא הר"מ פ"ה מנזירות הי"ל גבי נזיר לאין לריך מער דוקא רק אם סמוך לעיקרו, וכן המולש בידו חייב, ודאיתי בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' קל"ט מביא בשם אותנו הגאון המפיק ר"ע מיגר, שהעיר לפי זה אם אין לו אלא שיער פאות, וכן לשיטת הרי"ש המבואר בשו"ע כמה הוא השיעור, א"כ אסור לחלוש בד לשיטה זו, א"כ לפי מה דקיימא לן בר"מ בפ"ה מנזירות הי"ד מיר סופף וכו' אבל לא קורק דהוי פסיק רישא, אם כן באותו המקום הפאה אסור לגרוף דיאלוש שערות, ואין הספר תמה ידי, ועי"ש.

(ז)(ח) ומכל מקום אסור להן לגלח הזכר וכו'. כן הוא לשון הר"מ כאן הל' ה', ועיין לאב"ד שכתב דהוא מיסור דאורייתא בידים, ועיין לאב"ד מגנה. ולדידי קשה לי מאוד, עיין מיר נ"ז ע"ב בסוגיא דשני מיריס [בתוס' ד"ה ורב] ובתוס' שבועות ג' ע"א ד"ה ועל הראש, מבואר שם דבין רב הונא ובין רב אדא מודים דהיקף חייב בכל עניו אף דהמקיף אשה אי גוי, א"כ הא קיימא לן בימות קי"ד ע"א ופסקה הר"מ פי"ז ממאכלות אסורות הכ"ז וכוב דאשון לקנן מיסור דאורייתא בידים, דנפקא לן מן דם ושרלים, עיין בכסף משנה ובר"מ שם ובטור או"ח סי' שמ"ג, א"כ למה לא יהיה מיסור דאורייתא להקיף הקנון, ואילך מוקי שמואל [בנזיר שם] באשה וקנון להקיף להו אפילו גדול כמבואר בתוס', והא הוא מיסור דאורייתא להאכיל בידים נבילות לקנון, וכן בנבא מציעא י' ע"ב דאמר לאשה אקפי לי קנון דמבואר דלאו בת חיובא היא, הא מ"מ אסור דאורייתא, וג"ע גדול, ועיין תוס' שבועות שם דלרב אדא לכתחילה שרי להקיף את הקנון אפילו גדול, ואיני מבין הטעם כיון דמוזהרים עליו אלא להאכילו בידים. ושוב אחיל הש"ס את עיני ופתחתי הטעם המלך כאן בה"א ולאיתי שהרגיש בזה", ומבואר שם דכאן המיהא הסורה בפיקוח לרב אדא בר אהבה להאכילו בידים", ועיין שם גם כן מה שפלפל בקוגיא דהלכה היא בנזיר [כ"ט ע"ב], היאך עביד הקפה, וגם מלאתי בספרי מגדים

אינו עושה כלום, ומה שמניח להקיפו, לגבי קטן לא חשוב מעשה דאין בו דעת.

ז) וכ"ה בבהש"ס לרעק"א שבועות שם. ועיין צרוך לנד מכות כ' ע"א ומהר"ם שיק מצוה רנ"ב אות ד'. ובענינים למשפט מכות שם.

ח) וכן הקשה דעק"א בחי' יו"ד סי' קפ"א.

ט) בשו"ת בית אפרים יו"ד סי' ס"ג האריך לבאר דברי השער המלך כאן, דהקטן

מו"ס סי' שמ"ג [מסגנות זהב סק"ל] העיר בזה. מ"מ נראה לי לדלדין דקיימא לן כרב הונא דגדול המקיף הקטן חייב, א"כ אפשר הוא איסורא דאורייתא לאשה להקיף הקטן, אך באמת רב הונא בעצמו אמר דמותר מגלחת להן, וע"ע.

(ח)(ט) והעבדים וכו'. הואיל ויש להם זקן. כן הוא גם כן דעת הר"מ כאן בה"ב, ועיין כסף משנה ולחם משנה ומשנה למלך שהקשו על זה דמסקנת הש"ס קידושין ל"ה ע"ב דלאו מקמת טעמא דאשה אין לה זקן פטורה, אלא דליף פאת פאת מבני אהרן לחכי נשים פטורות והוה גזירת הכתוב, א"כ גם עבדים לא יהו חייבים, ועיין משנה למלך פ"י ממלכים ה"ז [ד"ה הכלל], ובדברי המוס' ר"ק פ"ם ע"א ד"ה יהא, לענין עבדים?

(ט)(יז) ומצה וכו'. והוא הדין שחיטת פסח, וכן הוא בר"מ כאן ה"ג, וחייב שחיטת פסח לאשון ואכילתו, דפסח שני פסקינן דרשות בנשים, עיין פ"ה מקרבן פסח ה"מ"ה.

(י)(יא) שני צדעיו וכו'. לא יתחייב שימנו וכו'. מ"מ נראה לי דחייבו כמו עבירה אחת שיש בה הרבה איסורים, כמו נבילה אף שאין בה כי אם מלקות אחת. ופסקא מיגה לפי מה שכתב הר"ן פוטמא [ל' ע"ב מדפי הרי"ף] גבי מאכילין הקל דמחלנים שבת ולא יאכילוהו נבילה דבכל פעם עובר על נבילה ומחמר יותר משבת, עיין בשער המלך [פי"ד ממאכלות אסורות הי"ז], א"כ הכא נמי אמור יותר מאיסור כרת כיון שיש בה שתי מלקיות אף שאין בה אלא לאו אחד.

ובזה מיושב לי דברי רש"י ביבמות ה' ע"א, דלולא הש"ס שם לחוכיח דעשה דוחה לא תעשה מראשו גבי מצורע דדוחה הקפת הראש, וברש"י ד"ה וקפבר מסיים, ולפיכך איצטריך עליה אלא מימא אתי עשה דיבוס ודאי לאו דאחות אשה, והוא תמוה דלאחר מסקנת הש"ס מקשה הגמרא, נהי דעשה דוחה לא תעשה מ"מ לא תעשה שיש בו כרת מנלן, וגם ברש"י הסוגיא מבואר מנלן דעשה דוחה לא תעשה ועוד לא תעשה שיש בו כרת, ועל זה סובב הסוגיא, א"כ מנליה לרש"י כאן דהוה אמינא דיבמה לאו של אחות אשה [שהוא] לא תעשה שיש בו כרת, הא לא מוכח אלא לאו גרידא, ולפי מה שכתבתי ניחא, דלהסלקא דעתך של הש"ס ליכול לילף מראשו, א"כ כיון דהוא לאו ושני מלקיות ממילא עוד אמור מכרת, וא"כ כי היכי דגלי קרא דעשה דוחה לא תעשה כזה, א"כ ממילא דוחה לא תעשה שיש בו כרת ג"כ, אבל הש"ס דתי דמראשו לא יליף דהנהו לאוי קילי דישנם בשאלה ואינם שוים בכל. ואחרי זה יליף [מכלאים] בגילים (ובגילים) [ובכלאים] ליכא אלא חד לאו, מקשה הש"ס שפיר נהי דאי לא תעשה, לא תעשה שיש בו כרת מנלן, דלא תעשה שיש בו כרת אמור אלא תעשה גרידא. ולפי מה שכתבתי אליבא דאמת דפסקינן דעשה אינו דוחה לאו שיש בו כרת, אם כן הוא הדין אין עשה דחי שני לאוין או לאו שיש בו הרבה איסורין, חוץ מלאוין כי הנהו דקילי או מחמת דאינו שוה בכל אי איתא בשאלה. והא דמבואר בגזיר מ"ש ע"ב בתוס' ד"ה ולא כתב דחמנא, דאין חילוק בין חד לאו לאחי לאוי לענין שנדחין. היינו נהנו לאוי דקילי, אבל לאוין החמורין אפשר דאין שני לאוין נדחין מפני עשה, כמו (עשה) [לאו] שיש בו כרת, לפברת הר"ן יומא [הנ"ל], ומלאתי בס' שושנת העמקים כלל ב' פלפל בזה, אי עשה דחי שני

אי עשה דחיה ב' לאוין

אשה או גוי שהקיפו לקטן

לגדול

עבדים

נשים בקרבן פסח

חומרת הלאו

בפנים ומשאו בחוץ, כגון שהוא עומד סמוך לשער בפנים ומשאו תחת השער עדיין על כתפו, וכן הוא בחוץ ומשאו בפנים שמשאו כבר הוא תוך חלל העיר סמוך לשער, והוא עומד עדיין תחת השער והמשא על כתיפו וזהו דקאמר אפיתחא דירושלים מהו, דאופן האבעיא שלו לא משכחת רק ע״י תוך הפתח של ירושלים:

שם ד״ה **מעשר ראשון. והוא אוחזה כנגד מזרח:** לענ״ד לאו דוקא כנגד מזרח נקט, אלא גם לכל צד שירצה רק דבעינן שיאחזה לצד אחת מסויים, דאם לא כן לא הוי בתאנה שהוא דבר עגול צפון ודרום מקום מסויים, ולכן נקט הריב״ן לדוגמא כנגד מזרח, אבל הוא הדין ג״כ אם יאחזה לכנגד רוח אחת משאר רוחות העולם:

שם בתוספ׳ ד״ה **רישא. או או קאמר:** ולפי זה לא הוי סיפא דומיא דרישא. דמה דקאמר בסיפא במעשר שני טהור וגברא טהור, ע״כ לא קאמר או או, דתרוויהו צריכי להיות טהור אם חייב משום חוץ לחומה, כמו שכתבתי לעיל לדעת הרמב״ם. ולולא דברי התוספ׳ היה נלענ״ד דדוקא קאמר ברישא במעשר שני טמא וגברא טמא דבתרוייהו איידי, ולא באו או שהרי לקמן פריך, ומנ״ל דבר פדייה הוא. ופי׳ הריב״ן דמדקאמר שלא נפדה משמע דאי בעי פריק, והנה זה דוקא במעשר שני טמא יכול לפדותו, כדי שיוכל לאכלו, אבל בגברא טמא ומעשר שני טהור, פשיטא שלא נימא שיכול לפדותו כדי שיוכל לאכלו, אלא אמרינן יאכלנו טהור, או ישהה עד שיטהר ויאכלנו, ולכן כשרצה לאוקמי מתניתין בגברא טמא, ע״כ אי אפשר לאוקמיה רק שגם המעשר טמא, דאי טהור לא שייך שלא נפדה, דמשמע דאי בעי פריק וזה אינו. ולכן כי קאמר במעשר שני טמא וגברא טמא, אין הפי׳ או גברא טמא, אלא גם גברא טמא, ושפיר הוי רישא דומיא דסיפא. ולכן אתי שפיר ג״כ דנקט בתחלה טומאת מעשר, ואח״כ טומאת הגוף, ובשאר מקומות הדדך הגמרא לנקוט טומאת הגוף ברישא דחמיר בקדשים ותרומה, דבטומאת הגוף יש כרת ומיתה, ובטומאת עצמו לא, ואף דמעשר אין חילוק, מכל מקום הוי ליה למינקט כמו בקדשים ותרומה, אבל לפי זה אתי שפיר דאי הוי נקיט אפכא, אז לא הוי רישא דומיא דסיפא, דאי הוי נקט בגברא טמא ובמעשר שני טמא, אז היה הפי׳ או במעשר שני טמא אפילו הגברא טהור, אבל השתא דנקט בתחלה מעשר שני טמא, אז הפי׳ ובגברא טמא דומיא דסיפא לענין טהור:

שם ד״ה **אמר ר״י. דכתיב וצרת הכסף בידך:** הריטב״א הביא ג״כ העשה דלפני ד׳ אלקיך תאכלנו, והא דלא ניחא להו להתוספ׳ להביא גם עשה זו, אף דפשוטה יותר כיון דהגמרא מייתי הך פסוק הכא. י״ל דכיון שכתיב כי אם לפני ד׳ אלקיך תאכלנו אחר לא תוכל, יש לפרש דגם העשה בעצמו אינה רק אחר שראה פני החומה, כמו הלאו דלא תוכל, אבל מקרא דוצרת מוכח שפיר, דהרי בזה כתיב כי ירחק ממך המקום, הרי דאיירי שהמעשר עדיין לא עלה לירושלים:

שם ד״ה **מיתיבי. דלא השמיענו שום חדוש בהם:** תירוץ זה דוחק קצת, לפי מה שכתבו רש״י וגם התוספ׳ ריש פרקין, דברובן יש חדוש. אכן לא ידעתי למה הוצרכו התוספ׳ לכך די״ל בפשיטות דאמתניתין לא קשיא ליה מאי למימרא, דידע דיש לתרץ דעיילינהו בטבלייהו, וקמ״ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, דגם בקידושין (דף ג״ח) מוקי סתם מתניתין דסבר הכי, אבל לד׳ יוסי לא בעי למימר הכי דהוקשה לו מה שמקשה הגמרא באמת וסבר ר׳ יוסי וכו׳:

דף כ׳ ע״א בגמרא אינו לוקה אלא אחת: הנה לפי המבואר בסנהדרין (דף פ״ג) הלאו דאוכל טבל הטבול לתרומה הוא מולא יחללו את קדשי בני ישראל. וכן כתב גם רש״י ריש פרקין לעיל, וכן ג״כ דעת הרמב״ם, וכמו שכתב המשנה למלך (ריש הלכות תרומות). אכן האוכל טבל שטבול למעשרות לוקה מלא תוכל לאכול בשעריך כדאמרינן לעיל (דף ס״ז). וכן פסק גם הרמב״ם הל׳ מאכלות אסורות (פ׳ י״) ולכן קשה לי למה בתחלה אינו לוקה אלא אחת, מה בכך דשם טבל חד הוא, כמו שפי׳ הריטב״א, מכל מקום הרי יש שני לאוין חלוקין, לטבל דתרומה ולטבל דמעשר, וא״כ ילקה שתים. ובשלמא לשיטת הרמב״ם שהביא הרב המגיד שם (פרק ב׳), דהיכי דאיכא ב׳ לאוין אאיסור אחד אינו לוקה אלא אחת אם הם לא ב׳ שמות אתי שפיר, אבל לשיטת הגאונים שהביא שם דלוקה שתים קשה:

ויש לומר, כיון דאסור להקדים מעשרות לתרומה כדאמרינן תרומות (פרק ג׳), א״כ לא חל שם טבל דמעשרות אכתי על התאנה בעוד שלא הפריש תרומה, דהוי כאילו לא נגמר מלאכתו לענין מעשר, ולכן אינו לוקה רק מולא יחללו. ובזה אתי שפיר מה דקשה אמאי דפריך אי הכי מאי למימרא ומשני, הרי אכתי יקשה במה דקתני בברייתא או מעשר שני והוא בגבולין מאי קמ״ל, דכל מה דמשני בגמרא לא שייך רק לענין מעשר שני ולא לענין מעשר עני. אבל לפי דברינו י״ל, דר׳ יוסי לשיטתו אזיל דאמר לעיל דאוכל טבל הטבול למעשר עני לוקה, ולכן שפיר קמ״ל גם הכא, דוקא משום דהפריש מעשר עני אינו לוקה הכהן רק אחת וזר שתים, אבל אם לא הפריש מעשר עני אזי ילקה הכהן ב׳ והזר ג׳, משום טבל דתרומת מעשר, ומשום טבל דמעשר עני, דבין דהפריש תרומה כבר לוקה על התאנה משום טבל למעשר עני, ועל המעשר ראשון שהפריש משום טבל דתרומת מעשר, דעליו מוזהר מלאו דולא יחללו, כיון שהוא קדש, ועל טבל דמעשר עני לוקה מלאו דלא תוכל, וא״כ מזה ראיה לשיטת הגאונים נגד שיטת הרמב״ם, דלשיטת הרמב״ם יקשה בהך דקתני מעשר עני והוא כגבולין מאי קמ״ל:

שם במתניתין אינו חייב אלא אחת: כתב הריטב״א בשם ר״מ הלוי דר׳ אליעזר לא בלבד לענין פאת הזקן אמר כן, אלא בכל עבירת הלאו שכפל הרבה פעמים, אפילו התרו בו הרבה פעמים, מכל מקום אינו חייב אלא אחת. וחולק אמה דקאמרינן לקמן במתניתין אמרו לו אל תגלח, ואל תשחה, ואל תטמא, שחייב על כל אחד ואחד דלר״א לא מחייב אלא חדא ע״ש. וק״ל דלפי זה מה פריך בחולין (דף פ״ג) אילימא בזה אחר זה ובשתי התראות מ״ט דר׳ יהודה דאמר ארבעים ותו לא ע״ש, לימא דר׳ יהודה סבירא ליה כר״א דלא מחייב אלא חדא בשתי התראות. וכן קשה אמה דפריך בקידושין (דף ע״ו) אלא דאתרו ביה אכל חדא וחדא אמאי אינו חייב אלא אחת והתנן וכו׳ ע״ש, לימא דברייתא ר״א היא. וכן יקשה אמה דפריך לקמן בגמרא אילימא בזה אחר זה ובחמשה התראות פשיטא, ומאי פשיטא כיון דלר״א בעלמא לא מחייב אלא חדא שפיר שמעינן דחייב אכל א׳ וא׳, ומכל זה לענ״ד ראיה לפי׳ השני של ר״מ הלוי שהביא הריטב״א דר״א בהעביר בבת אחת ובהתראה אחת אייתי, ודוקא בזה קאמר דאינו חייב אלא א׳, אבל בהרבה התראות גם לר״א חייב אכל התראה והתראה:

שם 7 **או ברהיטני חייב:** יש להסתפק אם תלש השערות מעיקרן ביד מה הדין. וג״ל דלר״א כיון דמחייב אמלקט ורהיטני דקרי ליה בגמרא לקמן השחתה בלא גלוח, הוא הדין דמחייב ג״כ אתלש שערות הפאות, דאין השחתה גדול מזה. אבל לרבנן דפסקינן כוותייהו, דלא מחייבי אלא אגלוח שיש בו השחתה, גם בתולש שערות לא מחייב, כיון דליכא גלוח. והנה בפיאות הראש יש פלוגתא בין הראשונים, אם מחייב גם אגלוח במספרים כעין תער או בתער דוקא. ובש״ע ר״ד (סי׳ קפ״א) הביא ב׳ דיעות בזה, וכתב דיש לחוש לדעת האוסרים אפילו במספרים כעין תער ע״ש. ובזה יש להסתפק אפילו לדידן, אם יש חשש ג״כ לתלוש שערות פאות מעיקרן ביד או לא. ולענ״ד כיון דטעם האוסרים במספרים כעין תער שהוא הרא״ש וסיעתו הוא, מדקתני לקמן בפאת הראש זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו, ולא הוזכר שם גלוח של השחתה כמו בזקן, וכמו שכתב הרא״ש, א״כ גם אם משוה אחורי אזנו ופדחתו ע״י תלוש שערות ג״כ חייב להרא״ש, ואחרי שהש״ע פסק שיש לחוש לדבריו גם לענין תלוש שערות יש לחוש. ועיין מה שכתבתי בזה לקמן בריב״ן ד״ה גלוח שיש בו השחתה:

שם בגמרא ואין לי אלא בכהנים: הרמב״ם (פ׳ י״ב מהל׳ עכו״ם) פסק דבין ישראל בין כהנים אינן לוקין אלא א׳. וג״ל דיצא

ב) **והנה** לדעת הרמב"ם דווקא בתפר מוחזר ותוספות ריש שבועות דף כ' ע"ב ד"ה על הרחם הקשה ע"ז מס"ס דנזיר מדמילקריך זקנו לתפר תיסק לי' מדלמו דבעינן ג"כ דווקא תפר ונרתה דזה תלי' בב' הטעמים דס"ל להרמב"ם ולמקצת הפוסקים דדווקא בתפר אימת איסור לסקיף פירשו התוס' בנזיר דף כ"ז הכלה תפר ליכא הקפה כלל דהקפה מקרי למקיף פאותיו עם לדעין וא"א לעשותו חלק אלא בתפר ואז מקרי הקפה והריטב"א פי' הטעם משום דילפין מהיקש מלת תגלחו ולא תשחיתו עיי"ש, והכ"מ כתב כי' הטעמים האלו הוא דאי אמרינן הטעם כמו שפירש התו' בנזיר שם דמשמעות הקרא משמע דווקא בתפר א"כ אין כאן איסור בשום ענין אלא בתפר אבל לטעם הרמב"ם והריטב"א דהא דאינו איסור אלא בתפר דילפין מהיקש דאמקש לזקנו א"כ אי איכא איזה גילוי דלא ילפינן מהיקש שוב מוכל לומר דהקפה איסור אפילו במספרים א"כ לפי"ז מיושב קו' התוס' לשיטת הריטב"א הכ"ל דלעולם איכ"ל דראש אינו איסור אלא בתפר אפי"ה שפיר מדייק הגמ' בנזיר דאי לא כתב זקנו הו"א דאף במספרים איסור דאף במספרים יוכל להשוות פאותיו וכזקנו אינו צריך למכתב דמותר דהוא פשיטא דהא זקנו אינו איסור במספרים ולכך צריך למכתב זקנו להשמעינן דאף על הראש אינו אלא בתפר בב"ל וכן לייסב שיטת הרמב"ם והריטב"א ועיי' בריטב"א מכות שב' כיולא בזה:

ג) **והנה** כבר כתבתי לעיל דאי' לדברי הב"מ דאם אינו מפיק

היקף אינו עובר, כזה אמרתי לייסב בחידושי הא דאמר רב אדא בר אהבה לר"ה בנזיר דף ל"ז לדידך בגיך מאן מקיף להם אמר מוכה ואמר ר"א מקבדה מוכה לבני' וכוה דבר תמוה מדוע לעיי' לבני' ועוד יותר תימה דהרי קללה אסור לנו מס"ת דכתיב לא תקללו וכב"מ דף מ"ע אמרינן מי שפרע הוא לעותה וצריך הא כתיב בשיא בפמך לא תאור ומשני בפושע מעשה עמך וזה שייך אתם אבל כאן איך רשאי רב אדא בר אהבה למילא את בני' ובחידושי אמרתי דרך מלילה דרב אדא מחולק על ר"ה דס"ל בב"מ וא"כ אפי' אם אשה מקפת את הקטנים אסור משום למספי ובקושי' דלעיל, אמנם האיסור של למספי כ' התה"ד והוכא גם כן בתשובת מרן הגאון בעל חת"ם ז"ל חא"ח משום דלמא אתי למיסרך וא"כ זה שייך אם יגדלו הקטנים עד שיהיו בני מצות אסור למספי להם בקטנותם אבל אם הי' ידוע שיאותו הקטנים קודם שיגדלו לא הוי אסור משום למספי וזה שאמר רב אדא בלשון בתמי' תקבר' חובה לבני' וכי ידע הוא שיאותו בני' בפודם קטנים דאל"כ אסור משום למסרך. אלא כבר אמרו חז"ל אל תפתח פה לשטן ואסור לומר כן ולכך עלתה להם בחכמת כך, כן אפשר לומר לרב אדא ומר"ה יב רמי' לכ"מ אלא שאין זה מספיק לבאורה לייסב מה דקשה על דברי התוס' בשבועות דף ג' ע"א ד"ה על הראש שהקשו דלמה אמרי' בנזיר מצורע דעדל"ת נימא לבקיף ע"י קטן ושם עדיין קשה הא אסור למספי לקטן בידים ואיך מצוה לו לבקיף לגדול ואפשר כיון דבמקום מצוה הוא ואם אין כאן קטן מותר אפי' בגדול שוב קל יותר מאם מקיף לי' גדול מכב"כ מטעם דלמא אתי למסרך ובמקום מצוה בלמא בתמת עדל"ת היכא דליכא קטן הוי רק חשש בעלמא

שיסי' קטן אתי למסרך בכה"ג אין אסור מה"ת:

ד) **והערוך** נגר בתכות דף כ' מסתפק לי' מי רשאי לתלוש

הסער בידים מן הפאות ולדעת התוס' אפי' בלי תער מספרים כעין תער אסור בפאת הראש דלא כעין גלוח שיש בו השחתה כמו בזקן וא"כ איכ"ל דגם בתלישה דלא הוי רק השחתה אפ"ה אסור וכב"ע יו"ד סי' קפ"א הביא פלוגתא דהרמב"ם ותוס' ומסיק דיש להחמיר כדעת התוס' וא"כ גם בתלישה יש לאסור ובתשובות מרן הגאון בעל חת"ם ז"ל חיו"ד סי' קל"ט מסתפק דאפשר לומר דאפי' סריקה יהיה אסור דסריקה הוי פסיק ריסא דחולש הסערות ופסיק ריסא אסור ולכאורה מסיק דסריקה וודאי מותר ואפילו בתלישה לידד שאין הלבה פסוקה לאסור עיי"ש בתשובה ולפימש"כ כש' התורה והמצוה פי' של תורת כהנים דלשון לא תקיפו יש לפרש בב' חובנים א' לשון הקפה שמשוה לדעיו לאחורי חזו כדמפרש הש"ס, וב' לשון תלישה וסגירה כמוקף זית שהוא לשון סגירה ותלישה וא"כ אפשר לן הספק הכ"ל דקרא עצמו כולל ב' דברים דאפי' ע"י תלישה אסור להשוות לדעיו לאחורי חזו. וכזה מבואריס דברי מרן הגאון בעל חת"ם ז"ל הב"ל דשיטת הרמב"ם אריכעים שערות הוא רק משום מראית העין ועיקר האיסור הוא

שמשוה לדעיו לאחורי חזו כנלע"ד:

מצוה רנג

והיא להרמב"ם ל"ת קנ"ג. ולהרמב"ן היא מצוה רכ"ח ל"ת קמ"ח

מל"ת שלא להשחית פאת הזקן שנאמר ולא תשחית פאת זקניך. ואמרו חז"ל שחתם פאות איכא בזקן וסעורר ומגלח אותם

בתער עובר ממשה לאוין על ממשה פאות ואפי' בהתראה אחת דפאות מחלקות כמש"כ התוס' שבועות דף ג' ע"א ואפי' לר"א דמולק וס"ל דפאות אינו מולקת. שיטו בחדא התראה אבל אם התרה אותו על כל פאה ופאה כתבו התוס' דמודה ר"א בזה אבל בריטב"א בתכות דף כ' כתב דאפילו בשתי התראות ואפילו בהתראות עובא פליג ר"א ובעריך לנר שם הקשה עובא מבמה מקומות הש"ס דפריך בחולין דף פ"ג אלימא בזה אחר זה מ"מ דר' יודא. ובקידושין דף ע"ז פריך ובשתי התראות מי איכא למ"ד. ולפנ"ד גם הריטב"א בשם ר"מ מודה איכא דבל אחד ואחד מעשה בפני עצמו דאייב על כל אחת ואחת ובפרט איכא דאייבו התורה על ההתראה כדאמרינן דמתעסק אייב שכן הכא. והריטב"א לא כתב אלא איכא דמעשה אחד צריך לאחיבו והוי הכל חד מעשה ורק התראות יהיו מחלקות ובפנין זה אין התראות מחלקות ויתר ביאור ל"ל כוונת הר"מ הוא לשון ר"א בתכות דף כ' ע"א דאמר אם נטלו כולן כאחת אינו אייב אלא אחת. וברתה כמו דאמרי' בשבת דף קנ"ג ע"ב נבי מילה בבל זמן שלא פירש חוזר אפי' על הלילין שאינם מעכבין משום דחדא מעשה הוא וזה נ"כ שברת ר"א אם נטלו כולן כאחת ולא פי' מאותו דבר אפילו התרה בשתיים כיון דחדא מעשה הוא ס"ל לר"א אין התראות מחלקות לדעת ריטב"א הכ"ל וכן בכל איסוריס כ"ז שלא פירש בגון בבא בהן על גרושה או בשאר עריות אם התרה בין תחילת ביאה שהוא הערב ובין גמר ביאה אינו אייב שתים כיון דחדא מעשה הוא אין התראות מחלקות וברמות ורמי' הוא מדקא פלוגתא ר"א לאחר דתנן דעל הזקן דשתים מלד זה דברחם קשה לעשות בחחת כ' פיאות דזה מלד אחר וזה מלד אחר אבל בזקן דרק מלד אחד הוא אפשר איקיף בלי הפסק והיולא מזה לדיבא דאיכא למימר לדידן דלא קיימ"ל כר"א וס"ל דפיאות מחלקות איכ"ל אפילו בחדא מעשה בלי הפסק ג"כ אייב על כל אחת ואחת

כנלע"ד:

ב) **וכבר** אמרנו דהיקף ג"כ אייב איכא דמסייע וה"ה בהשחתת

פאת זקנו אם אינה להשחית אייב. ובש' ערוך לנר בתכות דקדק על הרמב"ם למה לא הביא דין זה בהשחתת הראש ג"כ דאייב בתיא עלמו להשחית זקנו בתסייע עיי"ש ולענד"ד כיון דבזקן מעורב בסדיא פאת זקנם לא יגלחו בלשון רבים כמו לא תקיפו פאת ראשכם ילפינן אחד המקיף ואחד הביקף אייב דכתיב לשון רבים הכא מי כתיב לשון רבים וממילא ידעינן דגם הנשחת אייב בתסייע ובגמ' קידושין ד' ל"ה ילפינן פאת פאת מבסן ולכך פשיטא דגם לענין השחתת הזקן אחד המשחית ואחד הנשחת והנה זה באים אבל באשה עלמו ילפינן שם בגמ' דאשה פטורה והכא בקידושין ל"ה ע"ב מעיקרא ילפינן לה מדכתיב לא תשחית פאת זקניך ולא של אשתך ובסוף יליף לה מגז"ש פאת פאת מבסן ובבהן כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן. ובתוס' ד"ה בהשחתה וכו' הקשו ל"ל גז"ש דפאת פאת תיפק לי' כדאעיקרא מזקנך וכו' ותי' כיון דלמסקנא איכא לפעמים גם זקן אשה חשובה לריך הכא לכתורה קשה איך מוכח דבשים ולענד"ד נראה לייסב הכא לכתורה קשה איך אבל במקפת מיינת בשלמא לרב אדא דאמר אחד המקיף ואחד הביקף אייב ואם הביקף פטור גם המקיף פטור מ"ש אבל לר"ה דס"ל לא תלי' זה בזה מ"ש מל"ל לכך נראה דה"ק סברת הא כיון דלית לה זקן ממילא ידעינן דהביקף פטורה ואייתר לן קרא דפאת זקנך לדרוש דגם במקיף פטורה וזה ליתא כהו"א וא"כ שפי' כתבו התוס' דלמסקנא דידעינן דיש להם השיבות זקן א"כ ליכא סברא בביקף לפטור מ"ש לריך הקרא לביקף לכך לריך קרא למקיף ולכך ל"ל דיליף פאת פאת מבני אהרן. ובזה יש לייסב מתי הרא"ש הלא מביא המי דפאתי וכו' רק דיליף מדכתיב זקנך וקשה הא בגמרא ל"ל מדכתיב פאת פאת וכזה מיושב דהגמ' אזיל אליבא דר"ה ופפי' ל"ל מדכתיב פאת וכו' אבל הרא"ש פסק כרב אדא ממילא לא לריך רק אד קרא לביקף ולמקיף:

מצוה רנד

והיא להרמב"ם ל"ת קנ"ד. ולהרמב"ן הוא מצוה רכ"ט ל"ת קמ"ט

מל"ת שלא לכתוב כתובת קעקע בבשרו שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם והחיוך כתב דאפילו כתות אחת אייב

והמעיי"ח הביר שלא ידע אמה מלא זה ועיי' בב"ם בהסמ"ג סי' קכ"ד ס"ק ע"ז ופיי' בתשובת מעיל לדקה סי' ל"א שביאר בגוף הדין מי לריך דווקא אות או אפי' כרושם שבתחלה יכתוב בדיו או בכחל וא"כ יקעקע במחט או בדבר אחר א"כ כיון דכתיב כתובת לריך דווקא כתב ולא אייב ברושם ולדעת הרמב"ם דמפרש כתובת

היינו